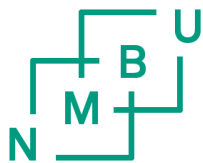

Overvann og blågrønn faktor

27.Sep 2022
Bodø

Kim H. Paus
Førsteamanuensis, NMBU

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

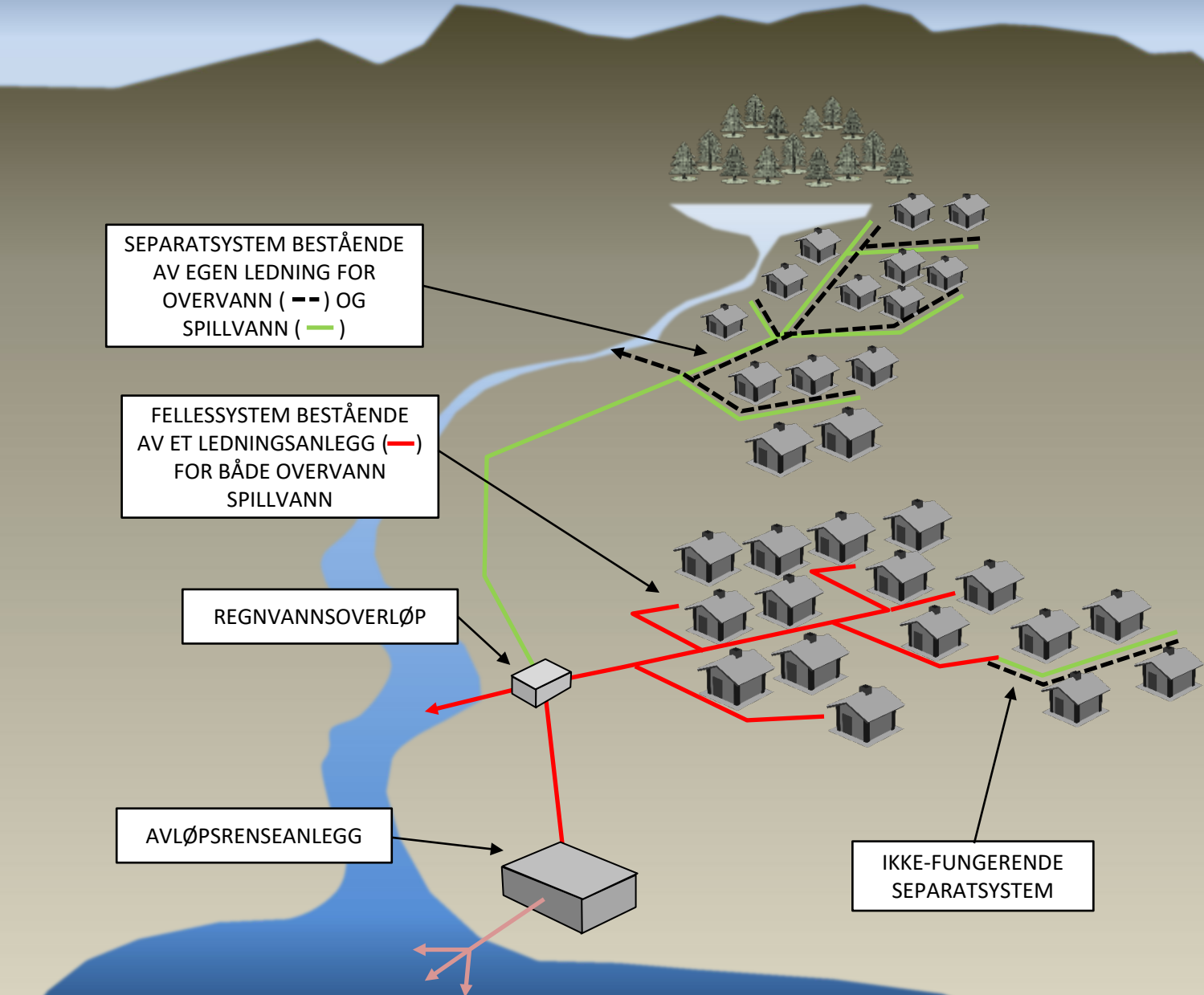
SEPARATSYSTEM BESTÅENDE AV EGEN LEDNING FOR OVERVANN (- -) OG SPILLVANN (—)

FELLESSYSTEM BESTÅENDE AV ET LEDNINGSANLEGG (—) FOR BÅDE OVERVANN SPILLVANN

REGNVANNSOVERLØP

AVLØPSRENSSEANLEGG

IKKE-FUNGERENDE SEPARATSYSTEM

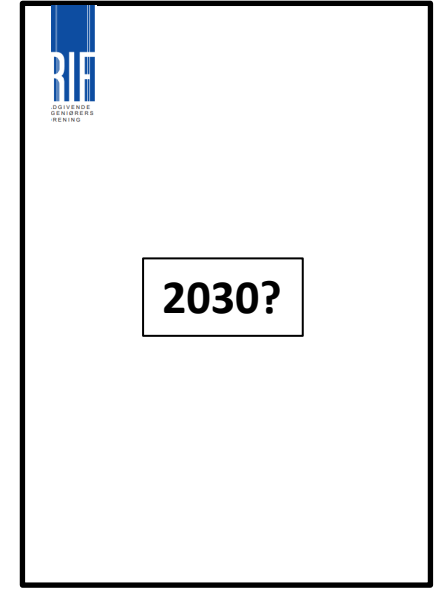
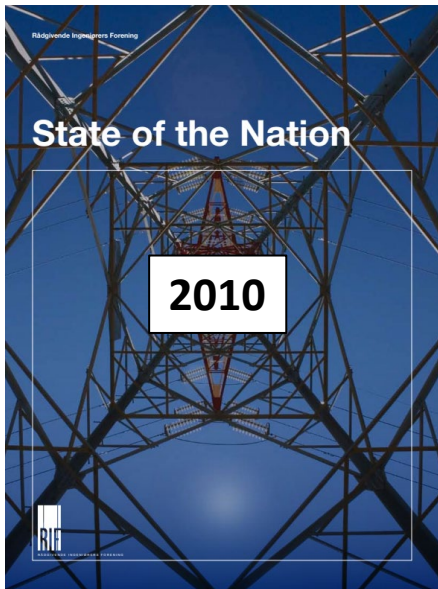
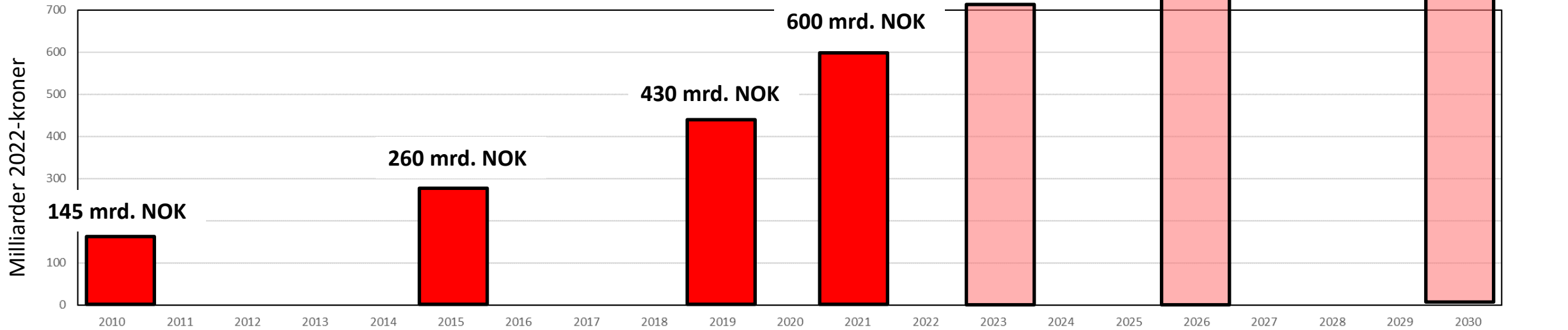
JERNBANE
4 200 km

-

VEIER (RIKS, FYLKES, KOMMUNALE):
93 000 km

Behov for oppgradering av VA-anlegget

Finansering av VA-anlegg

Det anslås et enormt investeringsbehov knyttet til kommunalt VA-anlegg frem til 2040..

➔ Løsning: **Markant økning i VA-gebyrer**

Investeringsbehovet i vann og avløp øker – varsler gebyrsjokk for norske husholdninger

Kraftig økning i kommunale avgifter i 2021

Kommunale avgifter blir mye høyere i år sammenlignet med i fjor. Det viser en undersøkelse som Huseierne har gjennomført i kommune-Norge.

Behov for 206 prosent økning i VA-gebyrene i Nordland

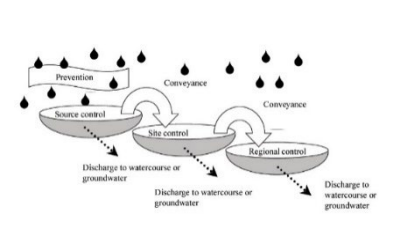
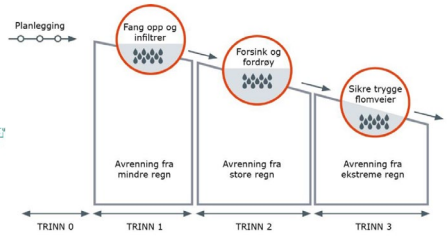
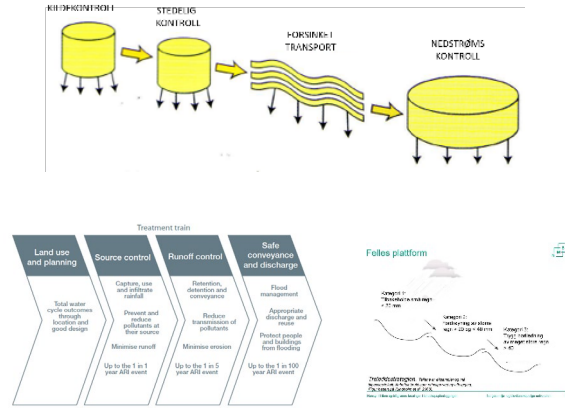

FAKKELTOG FOR
DRIFT OG VEDLIKEHOLD
AV VANN OG AVLØP

Tre-trinnsstrategier i 2022

86,8
86,8
86,8
Fang opp og infiltrer

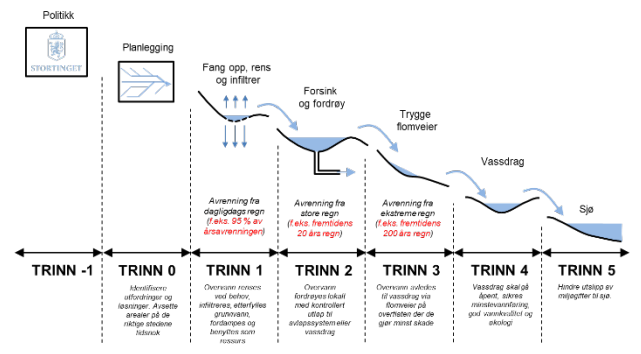
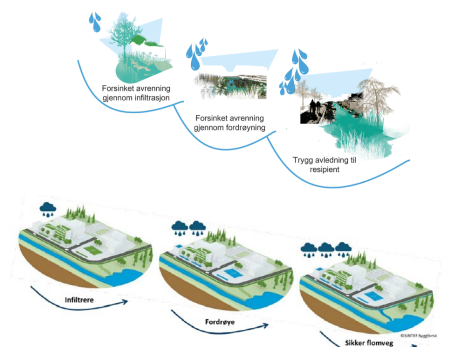
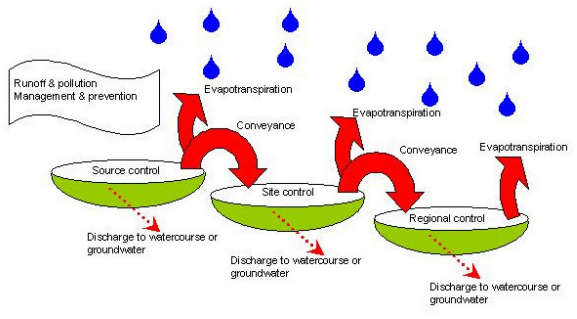
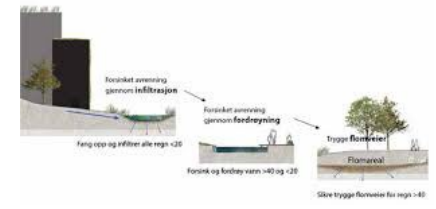
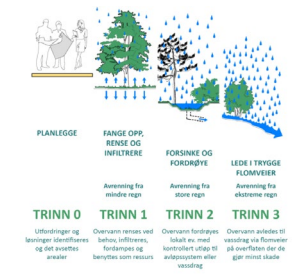
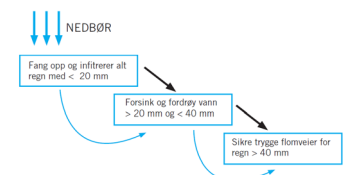
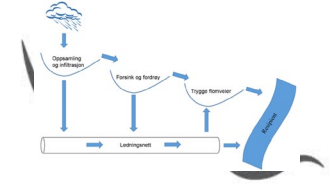
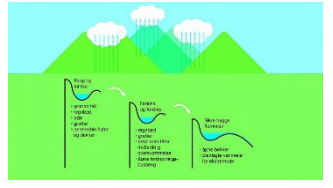
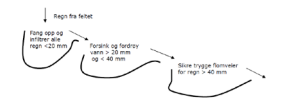
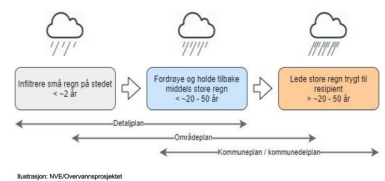
mere enn 20mm

Forsink og fordrøy

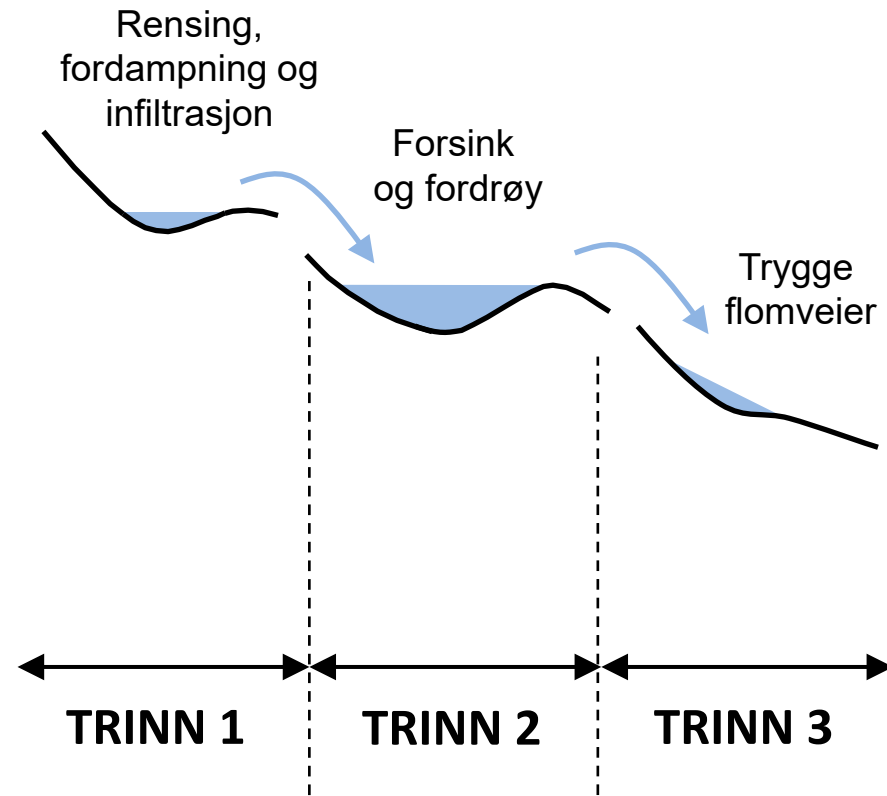
mere enn 40mm

Sikre trygge flomveier

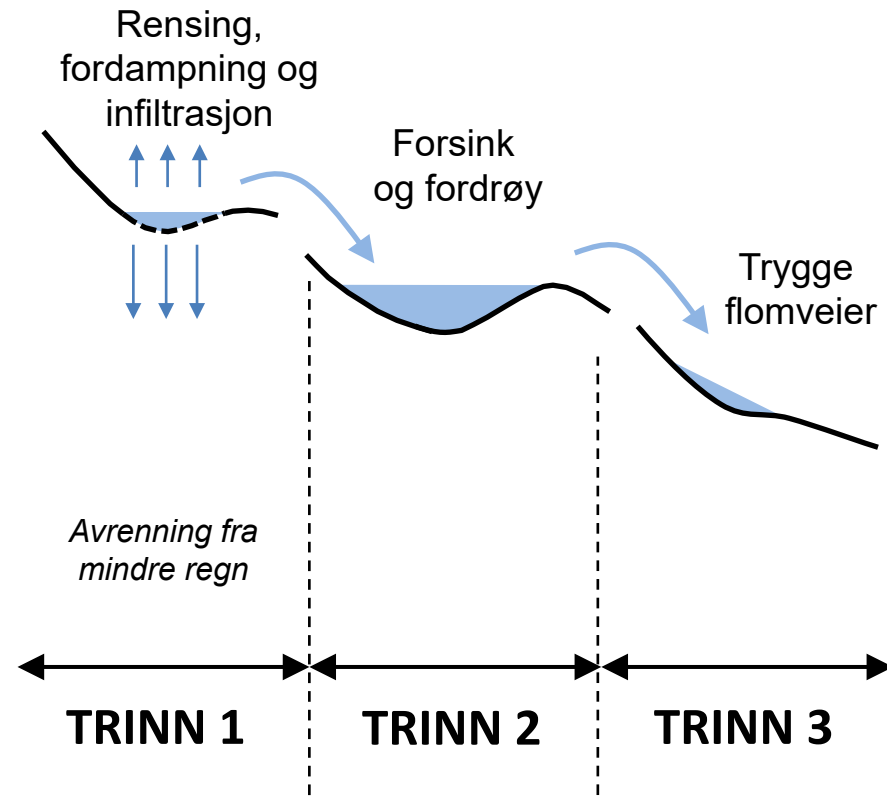
- grønt tak
- regnbånd
- trær
- grøfter
- permeable fluter og dekker
- åpne fordrøyningsbasseng
- regnbånd
- grøfter
- areal som teler mulletholdig og permeabel
- åpne bekker
- planlagte flomveier for etablering

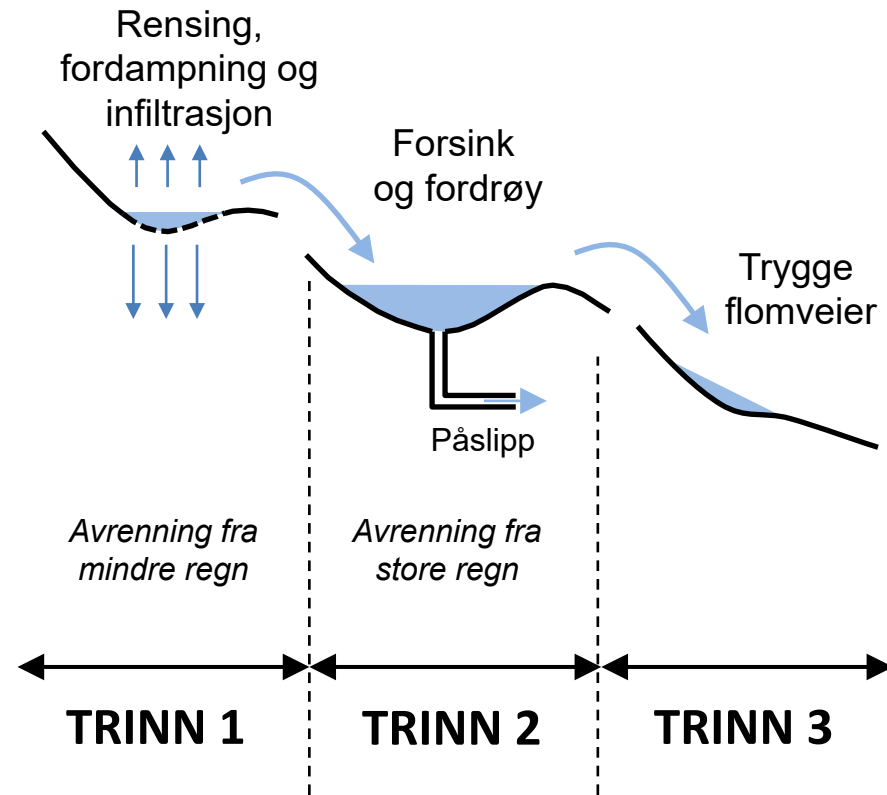
Strategi for håndtering av overvann

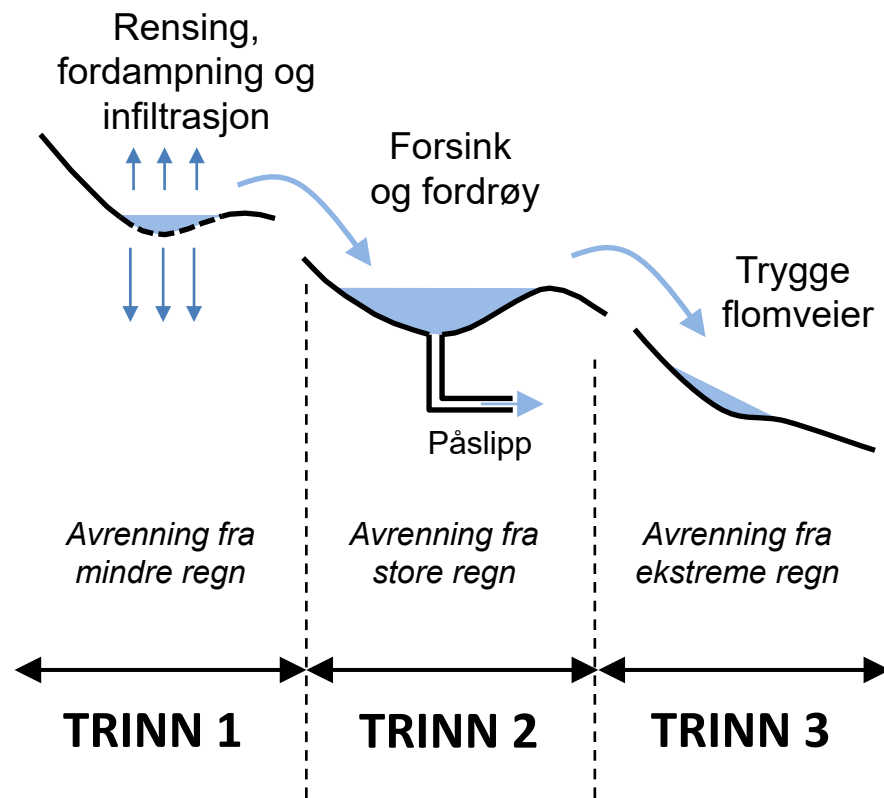
Strategi for håndtering av overvann

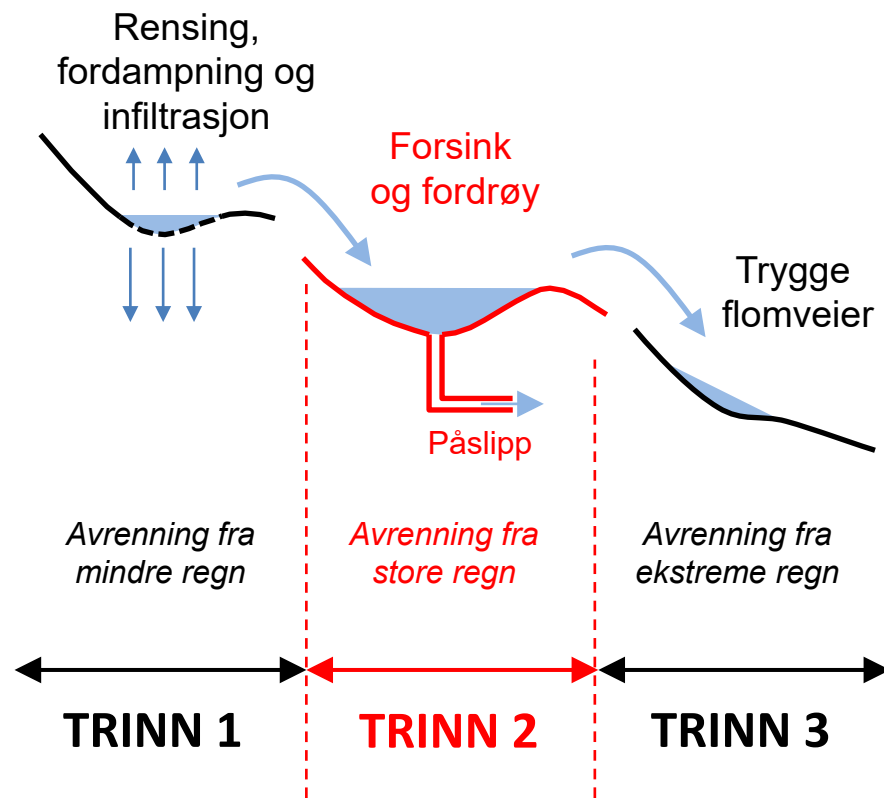
Strategi for håndtering av overvann

Strategi for håndtering av overvann

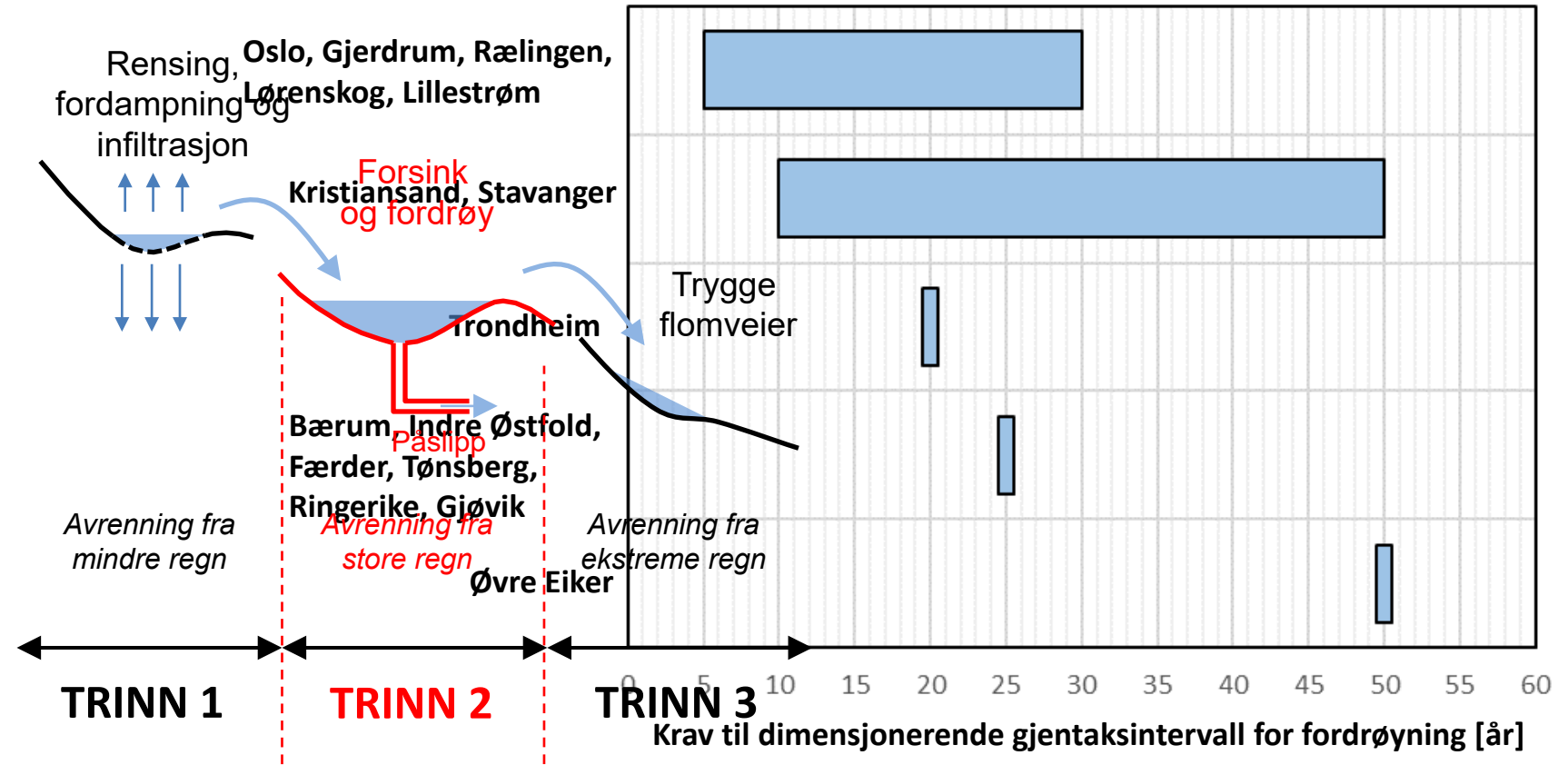

Strategi for håndtering av overvann

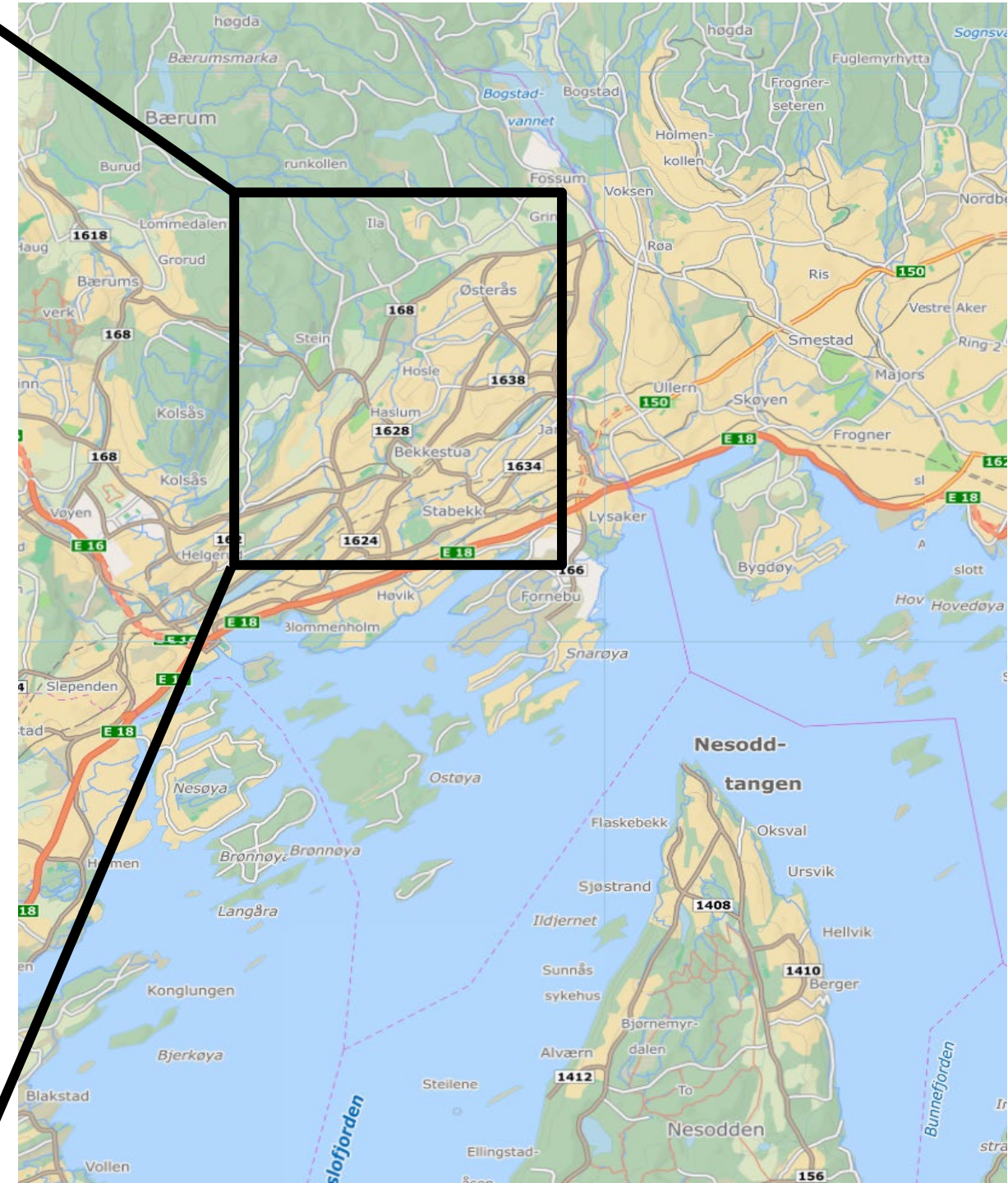
Strategi for håndtering av overvann

Metode

Case-området på Nadderud, Bærum

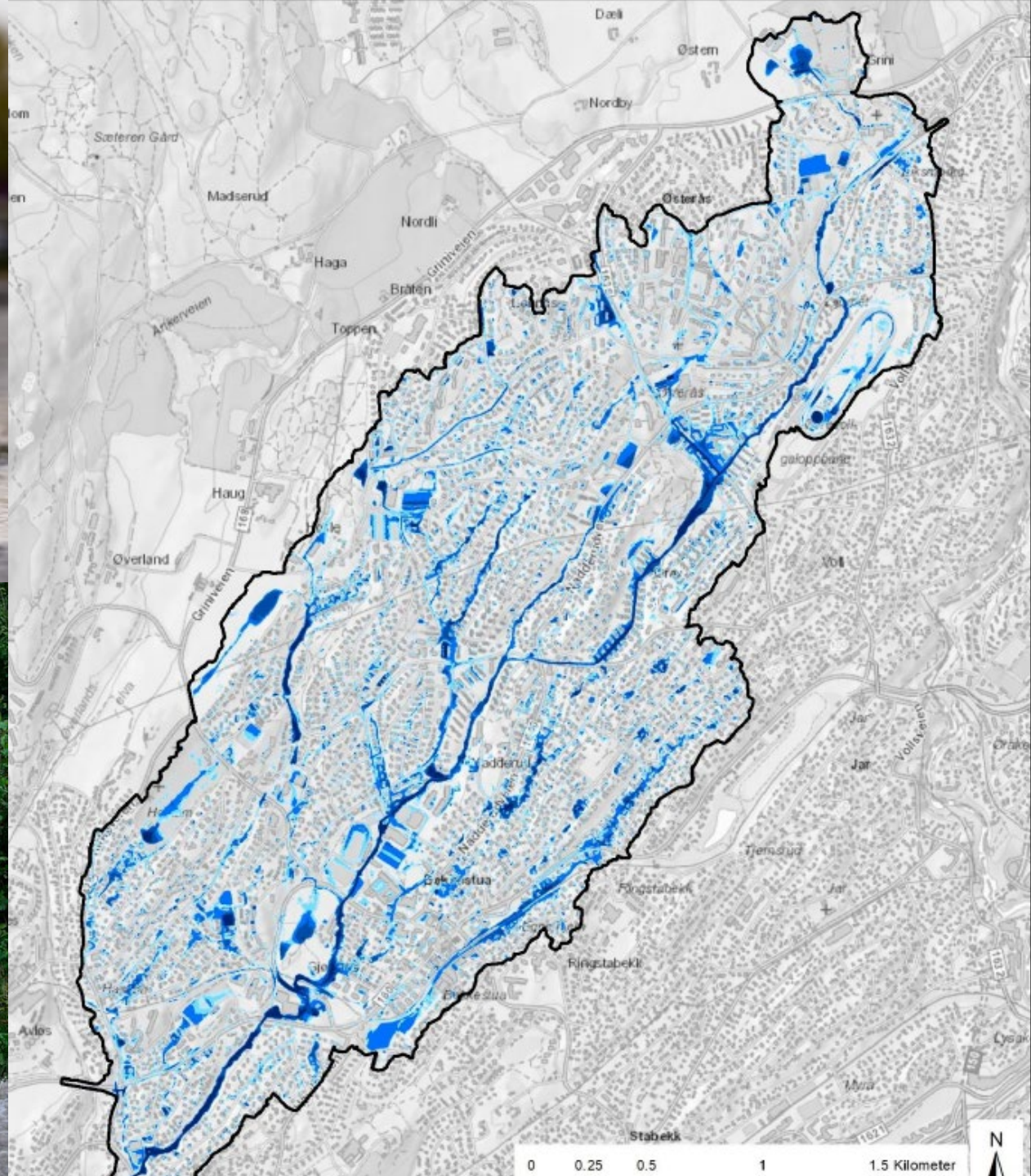
Areal: **808 ha**
Boligbebyggelse: **70 %**
Konsentrasjonstid: **~2 timer**

Metode

Kalibrert hydraulisk modell

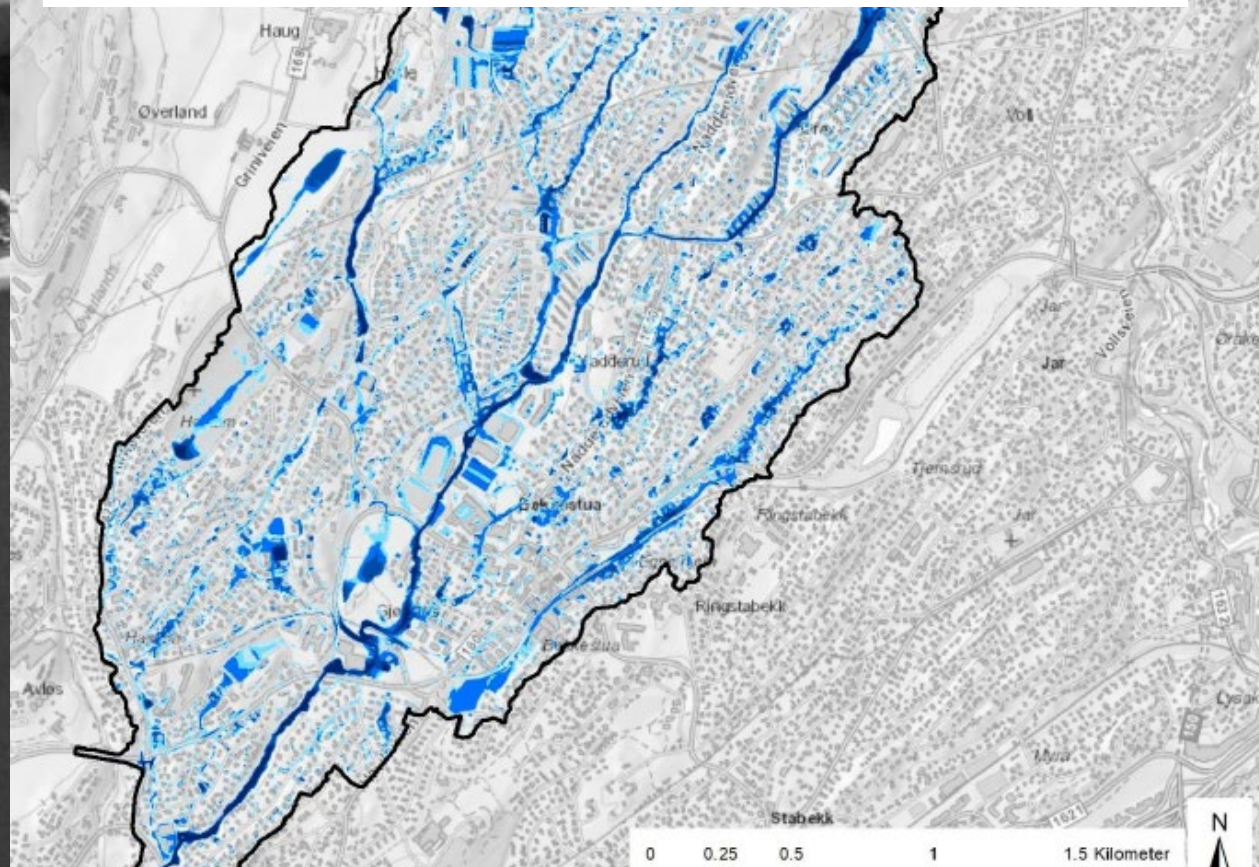
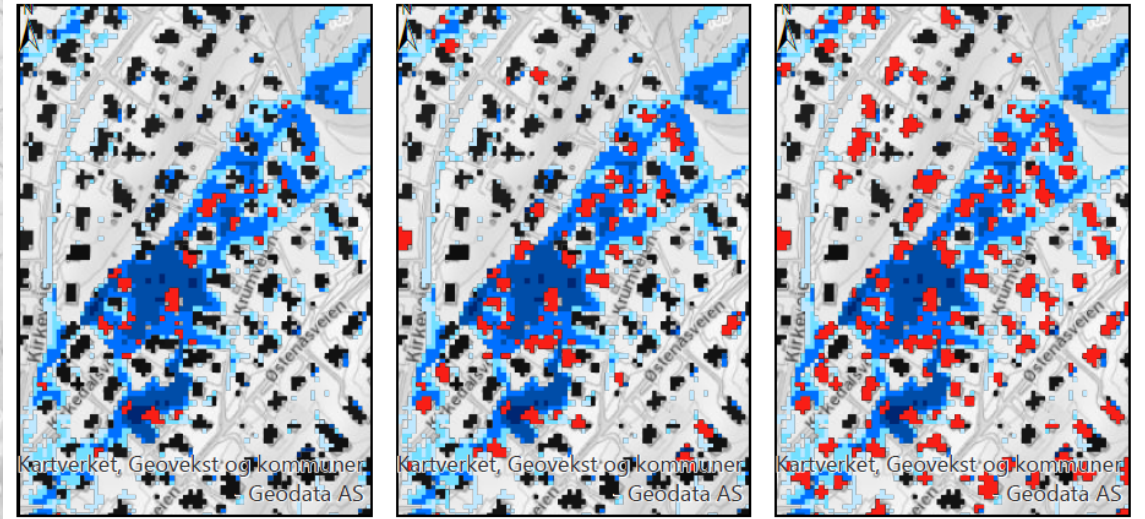
- DHI-kombinasjonsmodell (strømning fra overflate til ledningsnett og vice versa)
- Vannføring kalibrert for 6.august 2016 (200 års hendelse)

Metode

Kalibrert skadekostnadsmodell

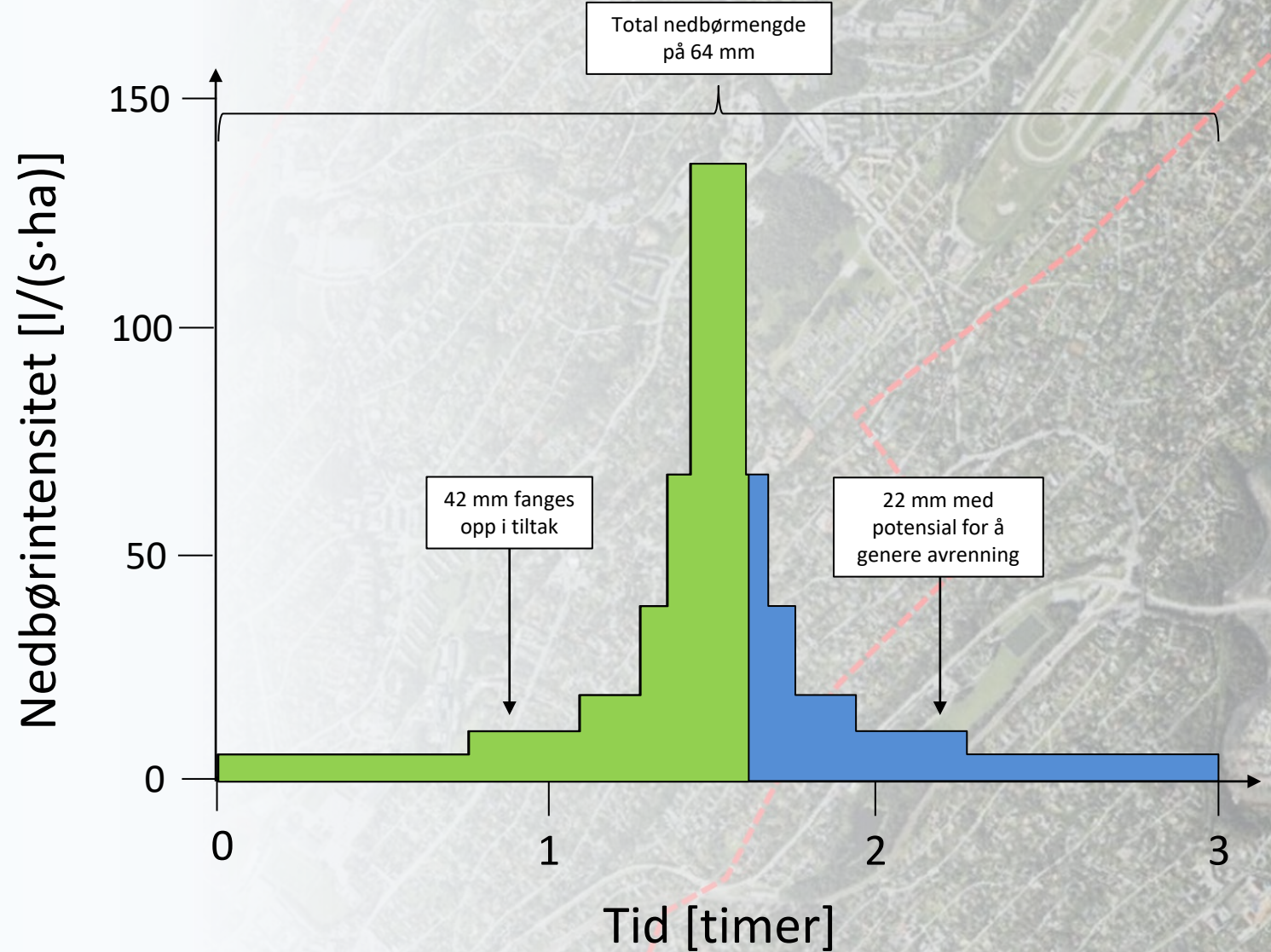
- Skadekostnadsmodell (som kobler hydraulikk til forventede skadekostnader)
- Skadekostnader kalibrert for 6.august 2016 (estimert til 28 MNOK)

Metode

Modellregn og tiltak

- Symmetriske blokkhyetogram med varighet på 3 timer og blokkoppløsning på 5 min
- Gjentakintervall på 2, 5, 10, 20, 50, 100 og 1000 år (ekstrapolert)
- IVF-statistikk fra Øvrevoll SN19510
- Klimafaktorer fra 1,00 til 1,50
- Lokale fordrøyingstiltak ble simulert ved å redusere nedbørmengden som treffer lokalt
- Tiltak dimensjonert for nedbør fra 0 til 47 mm

Metode

Modellering av kostnader

$$K_{tot} = K_{skader} + K_{tiltak}$$

Tiltakskostnad [MNOK]

Skadekostnad [MNOK]

Totalkostnad [MNOK]

$$K_{skader} = EAD \cdot R \cdot F_p$$

Påslagsfaktor [-]

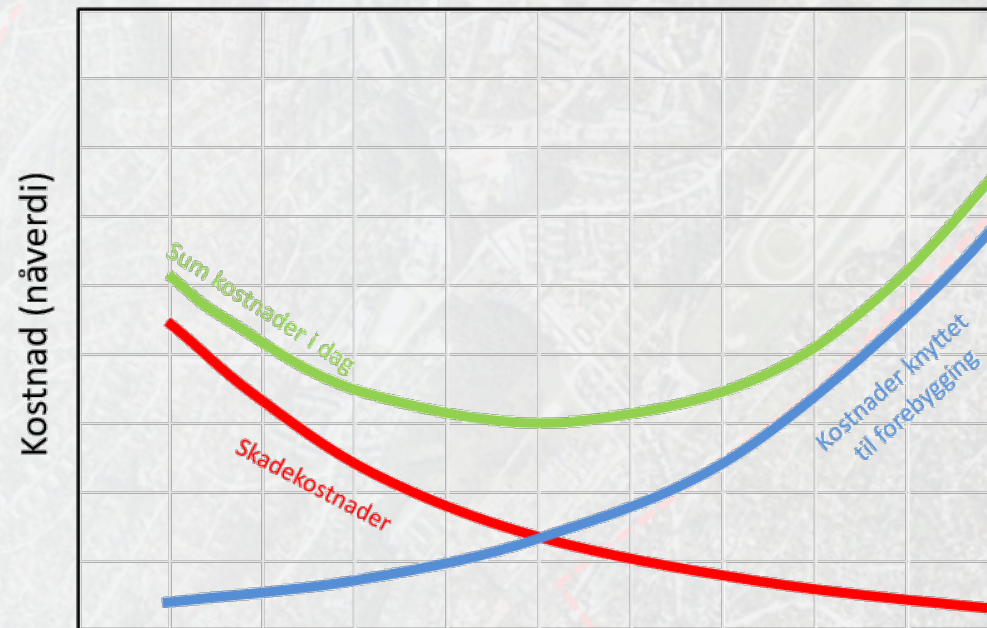
Nåverdifaktor [år]

Forventet årlig skadekostnad [MNOK/år]

$$R = \frac{(1+r)^n - 1}{r \cdot (1+r)^n}$$

Tidsperiode [år]

Diskonteringsrente [-]

Dimensjonerende gjentakintervall

$$EAD = \int_{T_{min}}^{T_{maks}} \frac{D(T)}{T^2} dT$$

Høyeste gjentakintervall som vurderes [år]

Forventet skadekostnad ved T [MNOK]

Gjentaksintervall [år]

Laveste gjentakintervall som gir skadekostnader [år]

Metode

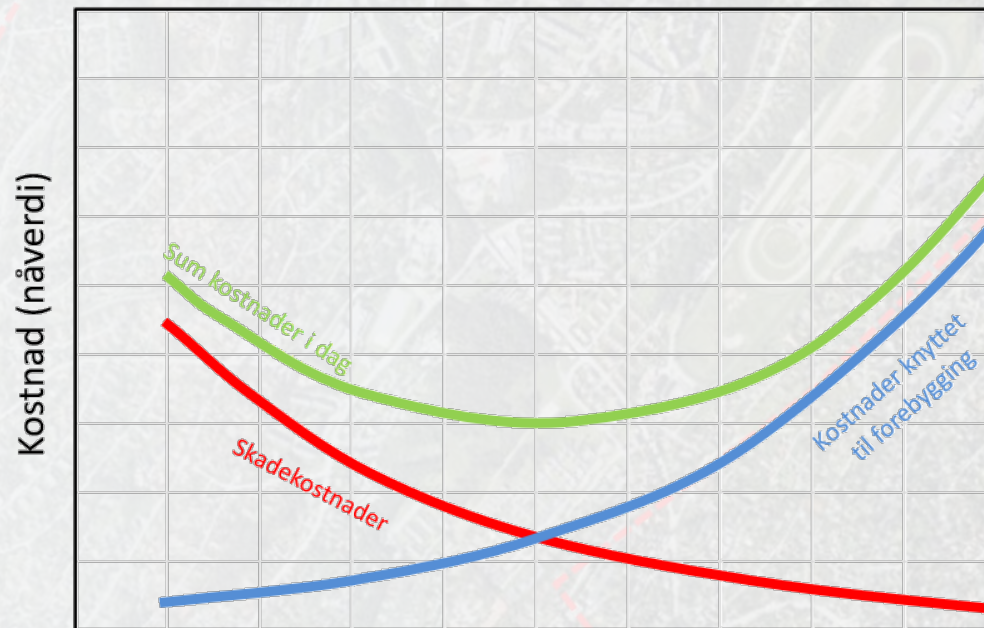
Modellering av kostnader

$$K_{tot} = K_{skader} + K_{tiltak}$$

Tiltakskostnad [MNOK]

Skadekostnad [MNOK]

Totalkostnad [MNOK]

$$K_{tiltak} = P_{dim} \cdot A \cdot (I_e \cdot F_R + R \cdot I_d)$$

Enhetspris ved drift og vedlikehold av tiltak [MNOK/(år·m²)]

Nåverdifaktoren [år]

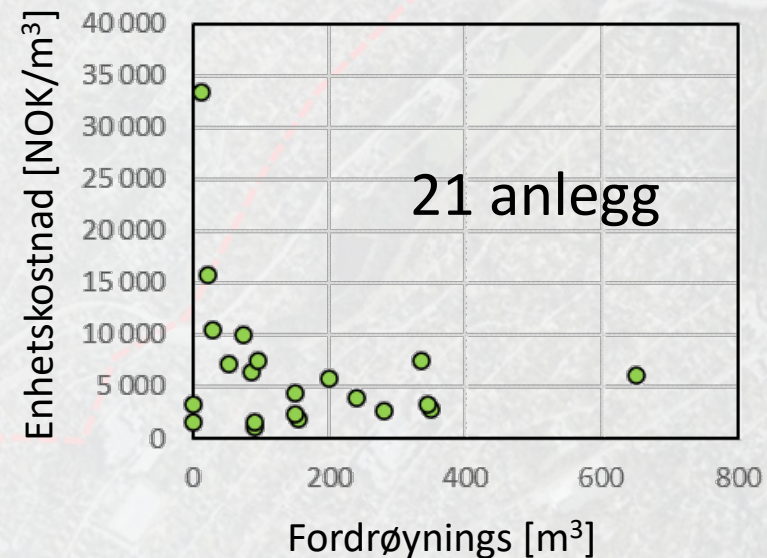
Reduksjon i enhetspris som funksjon av størrelse [-]

Enhetspris ved anlegging av tiltak [MNOK/m²]

Avrenningsareal som skal fordrøyes [m²]

Dimensjonerende nedbørmengde for fordrøyning [m]

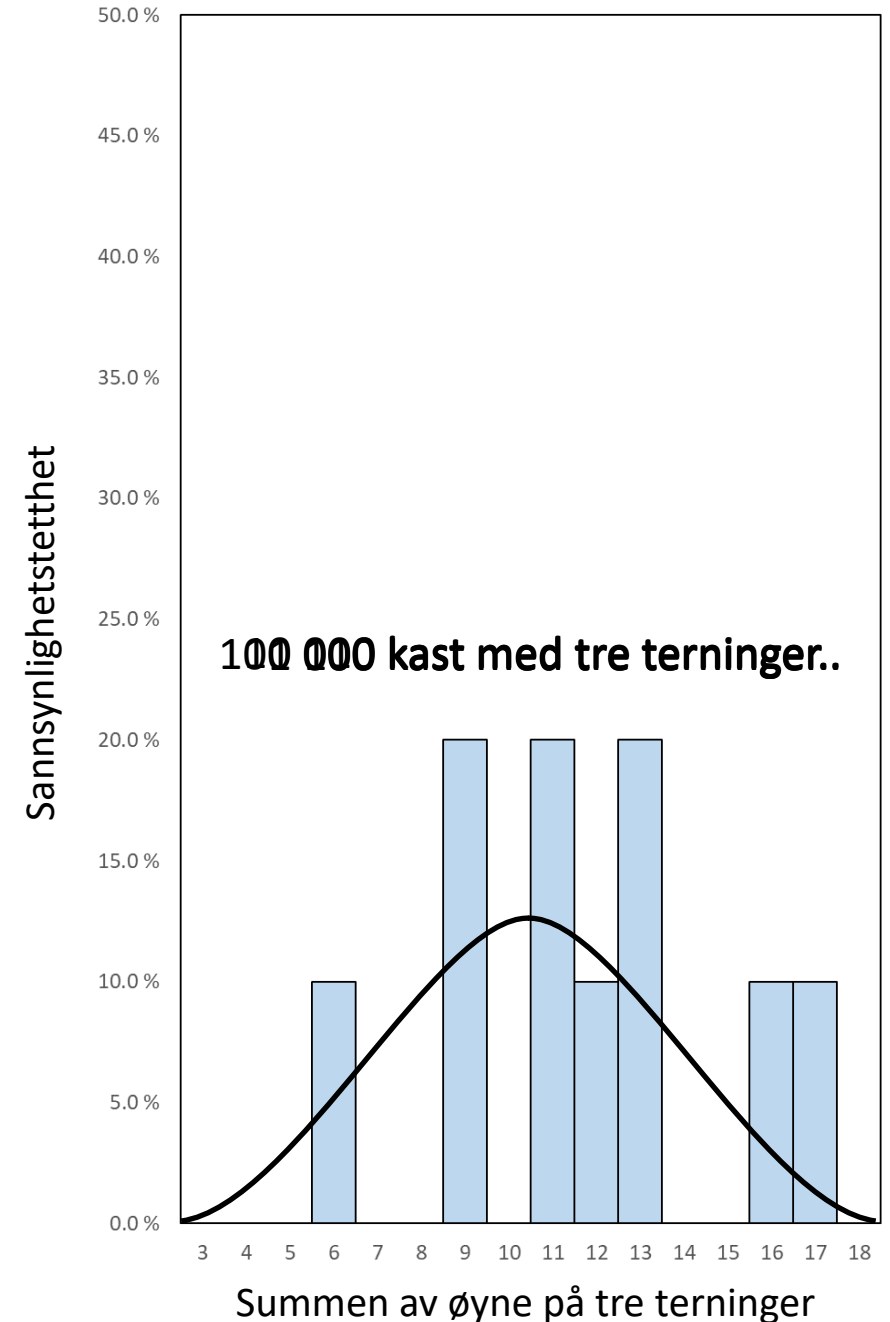
Dimensjonerende gjentakintervall

Metode

Variabler i Monte Carlo simuleringer

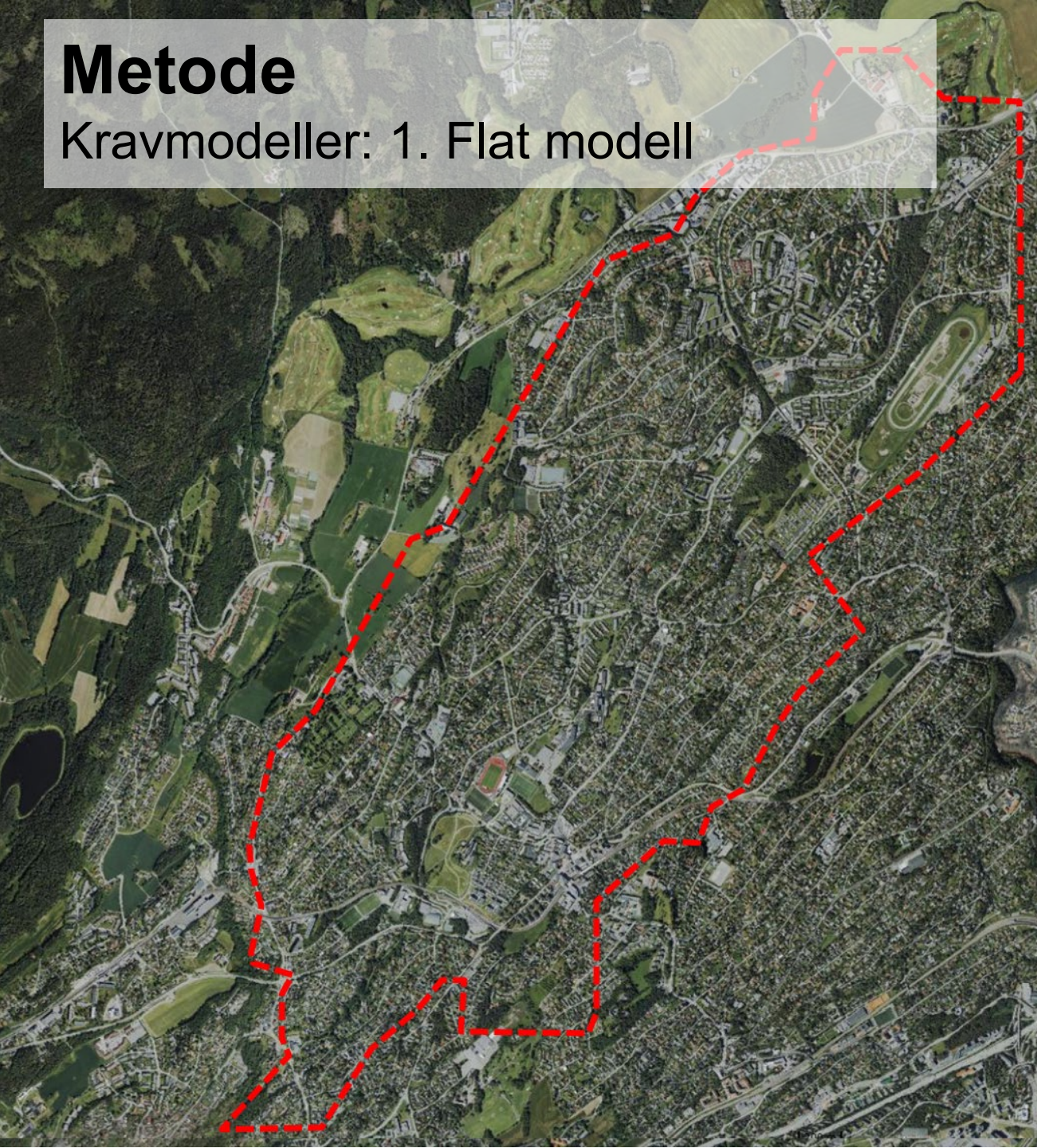
Beskrivelse	Antakelser
Påslagsfaktor (F_p) Faktor som multipliseres med skadekostnader fra skadekostnadsmodell for å ivareta de øvrige skadekostnader modellen ikke hensyntar. I NOU (2015) gjennomgås det to eksempler der fordelingen mellom direkte og indirekte skadekostnader er beregnet. Basert på fordelingen kan påslagsfaktorene estimeres til å være anslagsvis 2 (flom i Gudbrandsdalen) og 4,5 (Frida for Nedre Eiker kommune). Som diskutert av Olesen m.fl. (2017) er det stor usikkerhet knyttet til fordelingen og det er derfor valgt et relativt stort intervall.	Gjennomsnitt: 4 Minimum: 2 Maksimum: 6 Fordeling: uniform
Diskonteringsrente (r) Risikostjustert avkastningskrav som benyttes for å beregne nåverdi av fremtidige kontantstrømmer. I NOU (2012) anbefales 2 % etter 75 år.	Gjennomsnitt: 2,0 % Minimum: 0,5 % Maksimum: 3,5 % Fordeling: uniform
Kostnad ved etablering av tiltak (I_e) Engangskostnad for etablering av tiltak med antatt levetid på 100 år. Basert på enhetspriser for fordrøyningsanlegg (Magnussen m.fl., 2015, Hernes, 2018, Paus og Egeberg, 2020).	Gjennomsnitt: 5 300 Standardavvik: 3 300 Fordeling: lognormal
Kostnader ved drift og vedlikehold av tiltak (I_d) Basert på rapporterte verdier (Magnussen m.fl., 2015, Paus og Egeberg, 2020). Laveste verdi er valgt som 0 da det kan argumenteres for at etablering av tiltak vil gi tilsvarende reduksjon for behov for drift og vedlikehold av avløpsanlegg.	Gjennomsnitt: 25 Minimum: 0 Maksimum: 50 Fordeling: uniform
Reduksjon i enhetspriser (f_R) Det er antatt en lineær synkende verdi for reduksjonsfaktoren beskrevet av følgende likning: $F_R = 1 - \frac{P_{dim}}{P_{maks}} \cdot f_r$ Der P_{maks} er største dimensjonerende regn på 47 mm og f_r er reduksjonen i enhetspriser [%]. Basert på prisede fordrøyningsanlegg av Hernes (2018) kan reduksjonen i enhetspriser forventes å være om lag 50 til 70 % når tiltaksvolumet øker med det tidoblede.	Gjennomsnitt: 60 % Minimum: 50 % Maksimum: 70 % Fordeling: uniform

Metode

Kravmodeller: 1. Flat modell

1. FLAT MODELL

Alle bebygde arealer får samme krav til tiltak.
Grøntområder, grav og urnelund er unntatt krav.

Metode

Kravmodeller: 2. Boligbasert modell

AREALPLAN

IDRETTSANLEGG

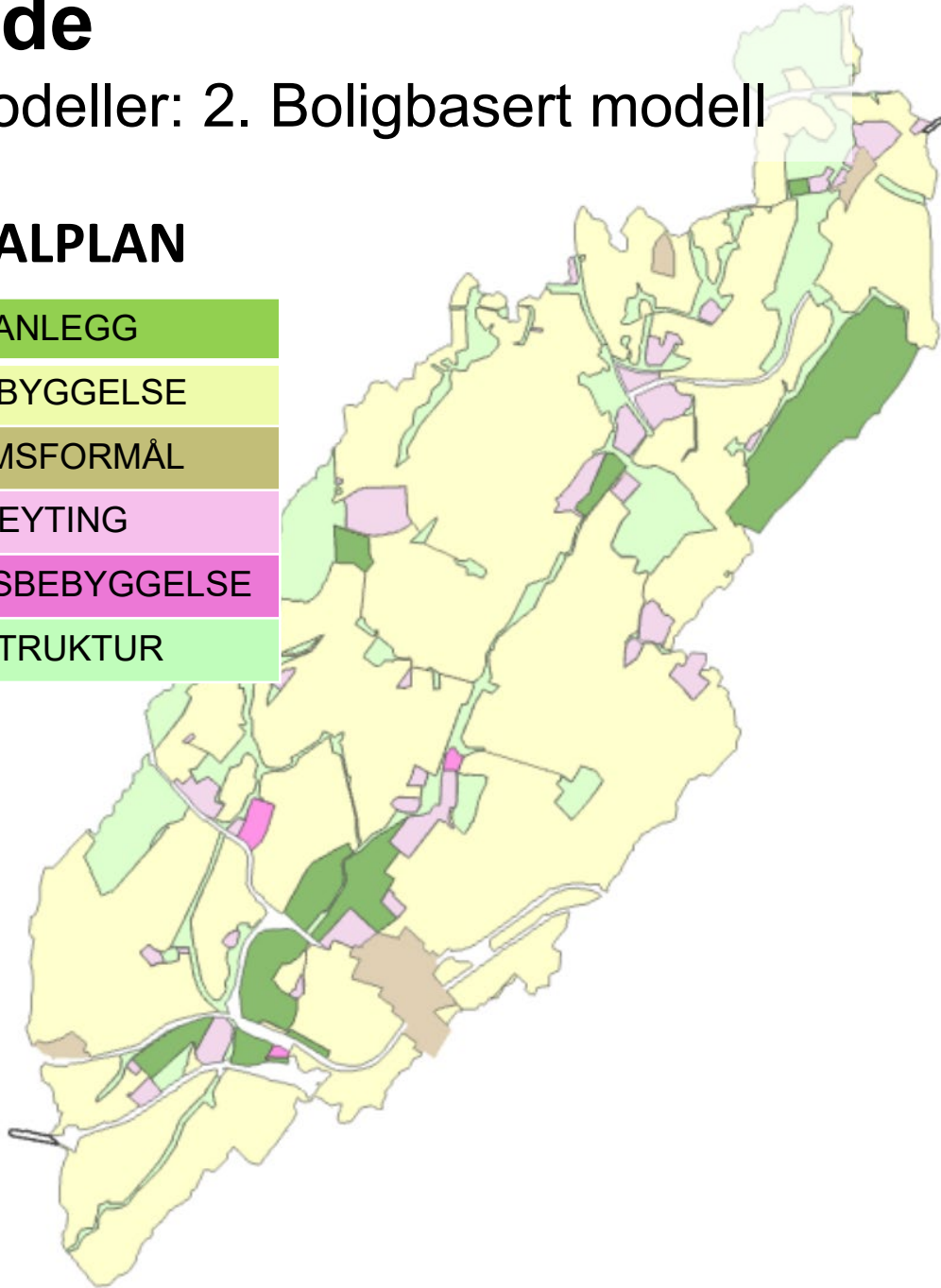
BOLIGBEBYGGELSE

SENTRUMSFORMÅL

TJENESTEYTING

NÆRINGSBEBYGGELSE

GRØNNSTRUKTUR

2. BOLIGBASERT MODELL

Alle boligområder får
samme krav til tiltak.
Andre arealkategorier er
unntatt krav.

Metode

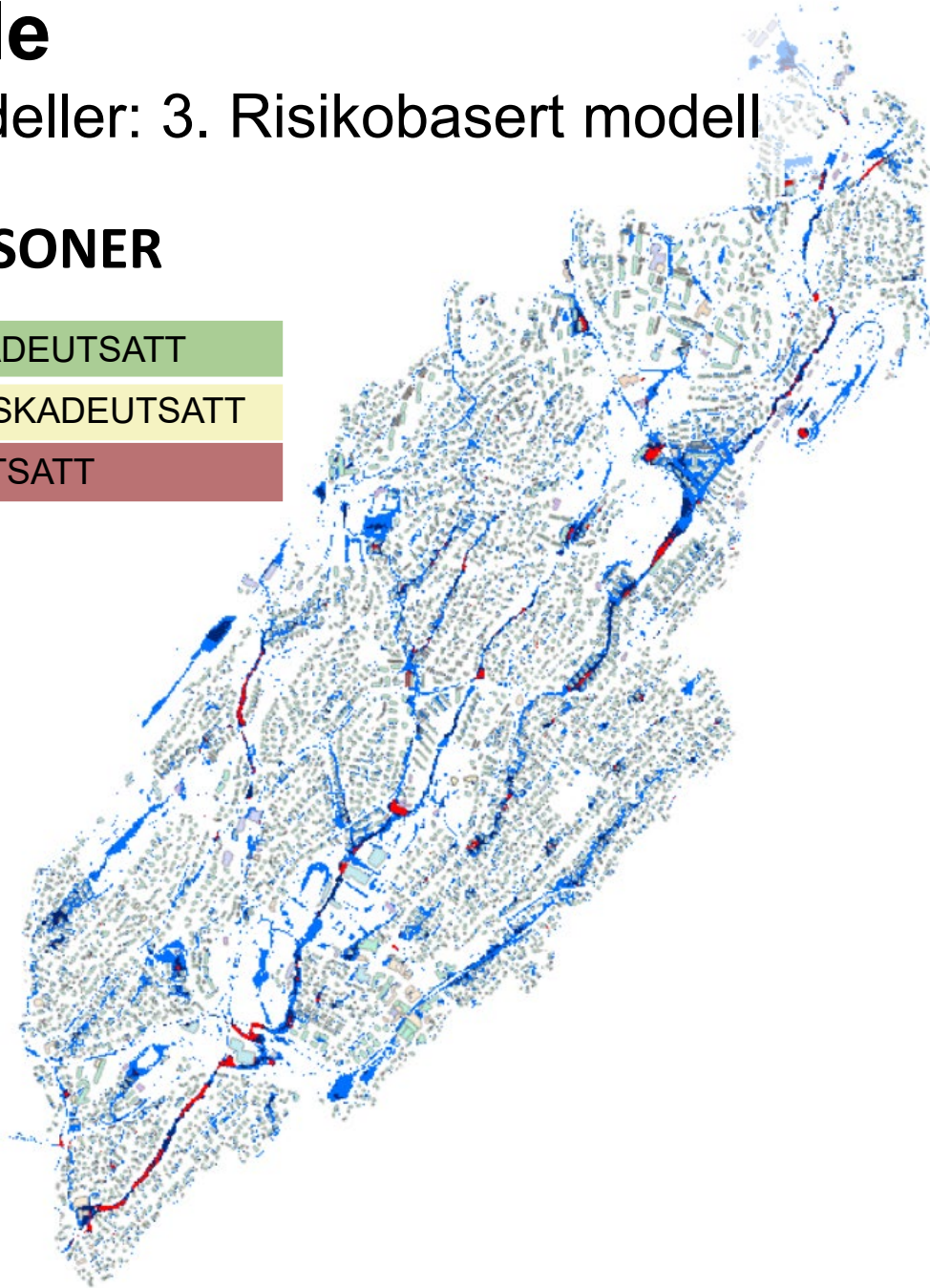
Kravmodeller: 3. Risikobasert modell

RISIKOSONER

IKKE SKADEUTSATT

MINDRE SKADEUTSATT

SKADEUTSATT

3. RISIKOBASERT MODELL

Krav deles i tre
avhengig av hvilken
risikosone arealet er i.
Risiksoner ble basert
på modellresultater for
et 100 års regn.

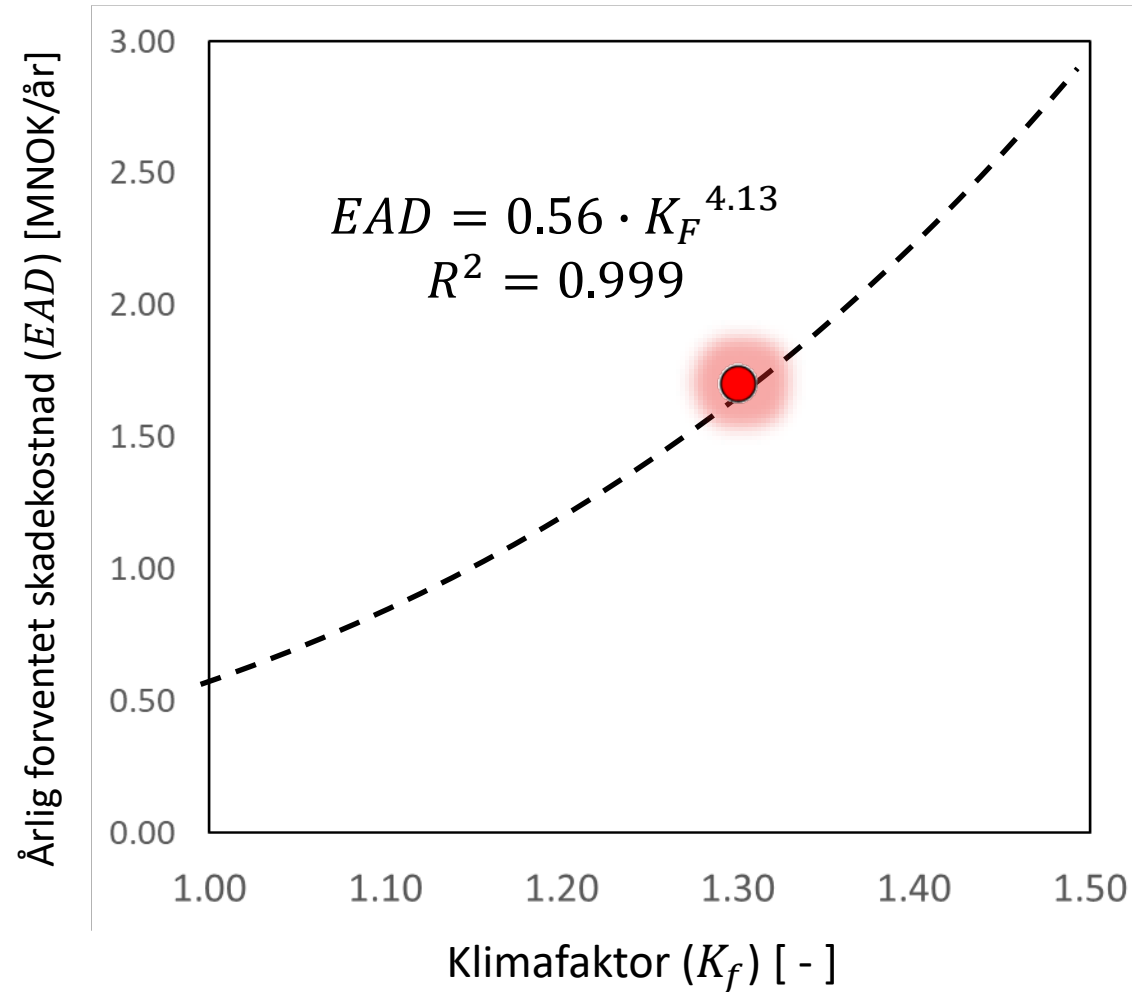
Røde soner omfattet bebygde arealer mindre enn 20 meter fra stor vannføring/vanddybder

Grønne soner omfattet grøntstruktur og idrettsanlegg

Gule soner omfattet øvrige arealer.

Resultater og diskusjon

Skadefunksjonens påvirkning av klimafaktor

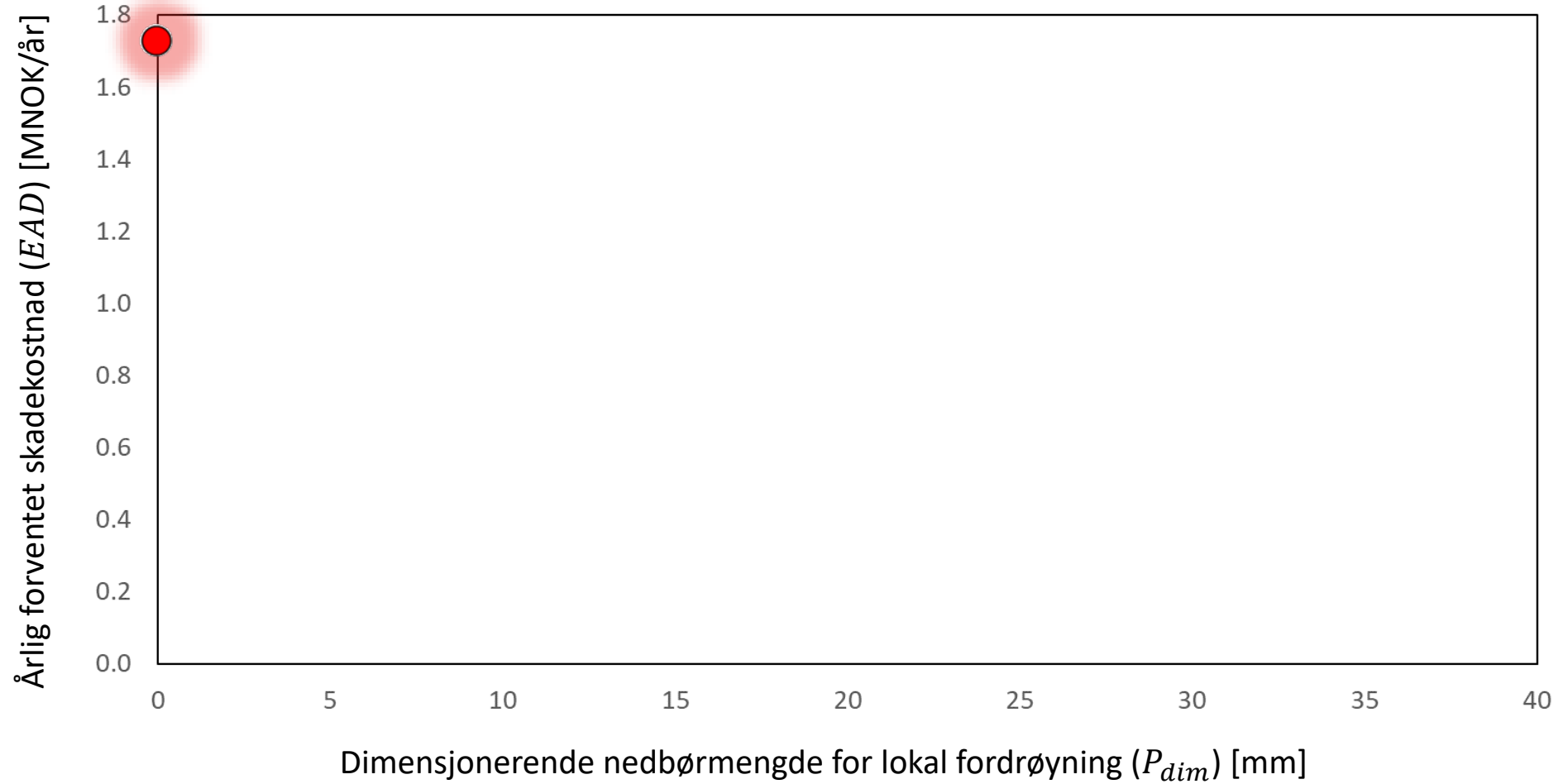

Kurvetilpasning viser at skadekostnaden øker med klimafaktoren i fjerde potens!

Setter vi ikke inn tiltak i dag så vil årlige forventet skadekostnad øke med over 500 % når klimafaktoren økes fra 1,0 til 1,5.

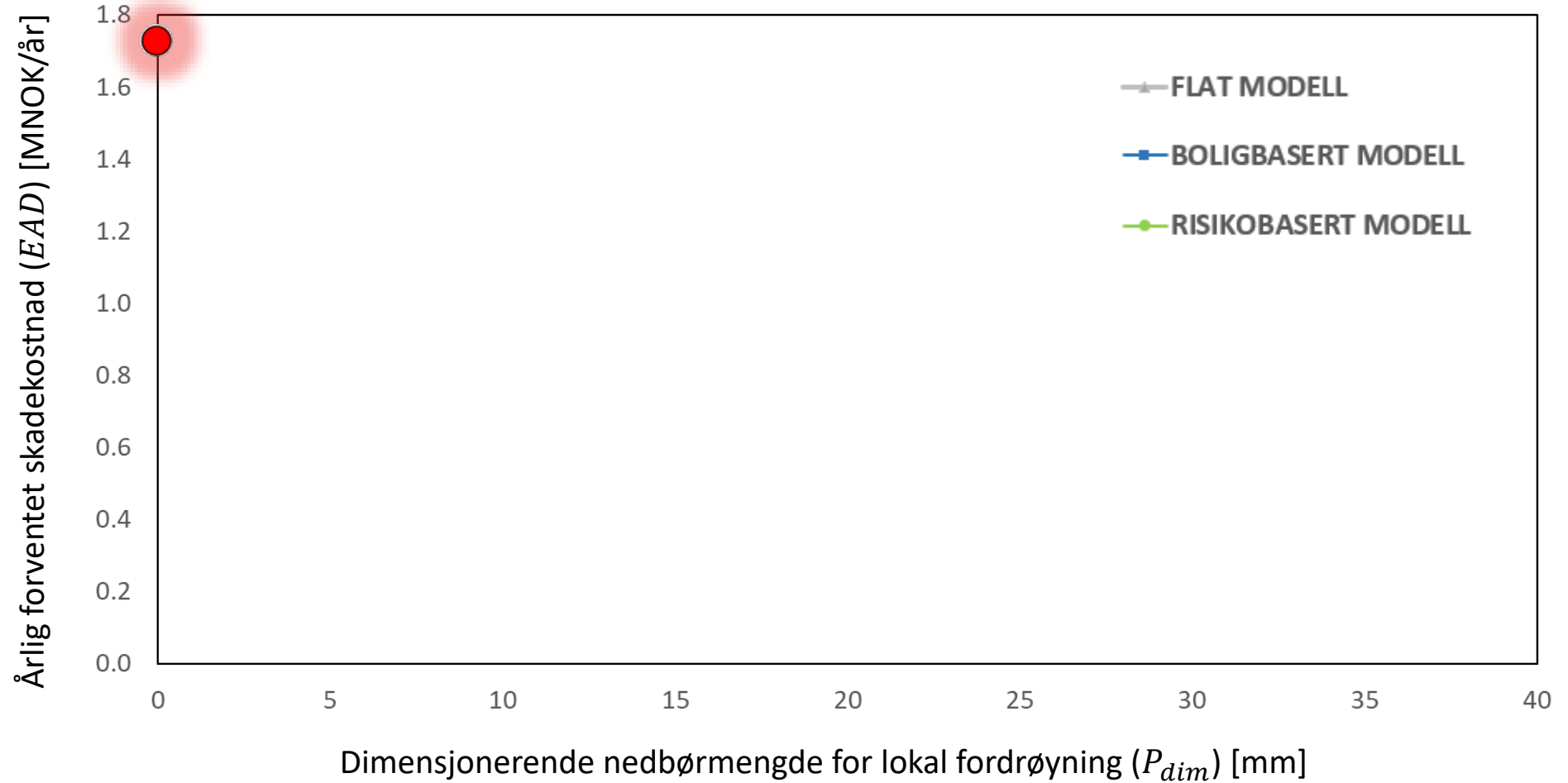
Resultater og diskusjon

Skadefunksjoner for ulike kravmodeller

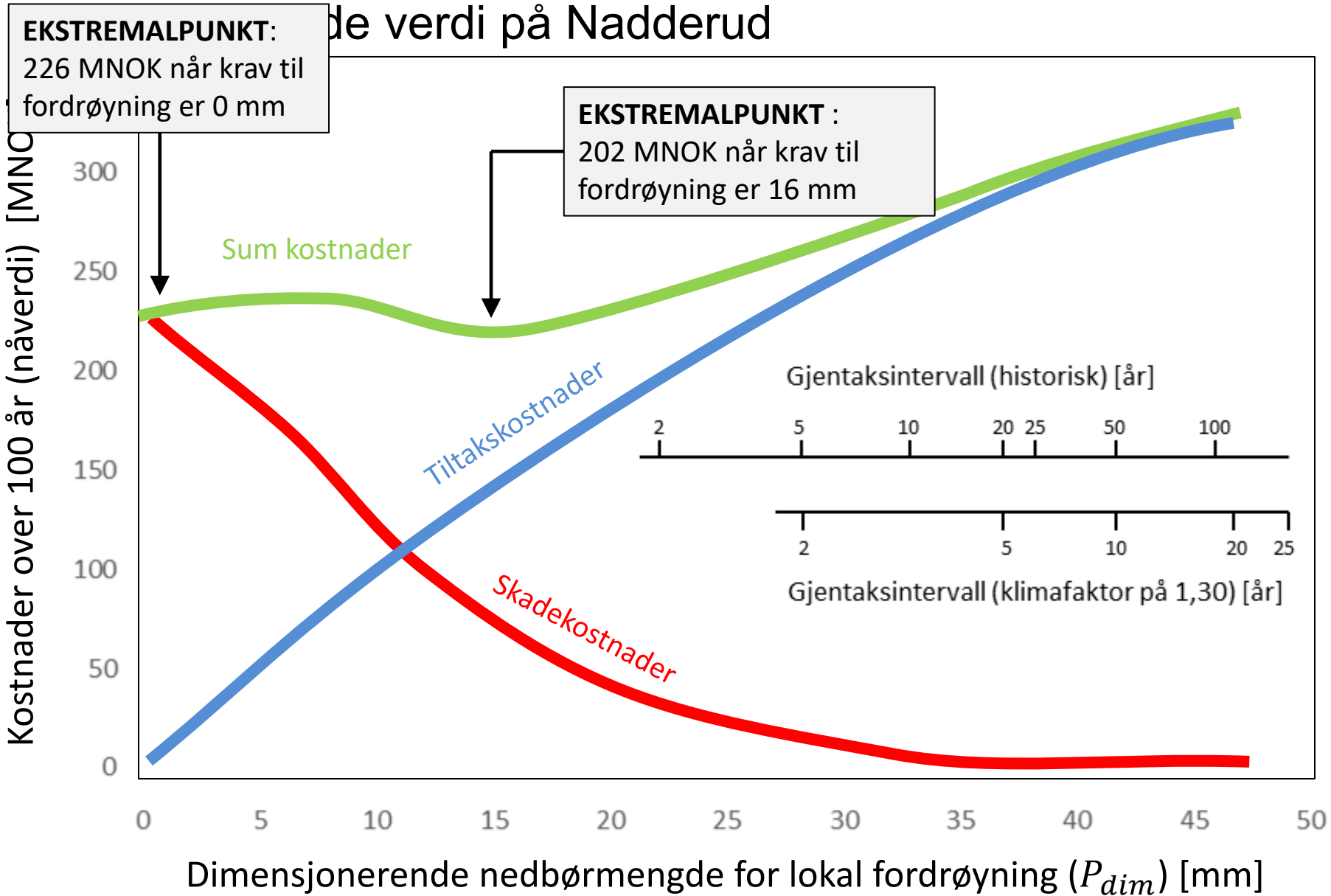
Resultater og diskusjon

Skadefunksjoner for ulike kravmodeller

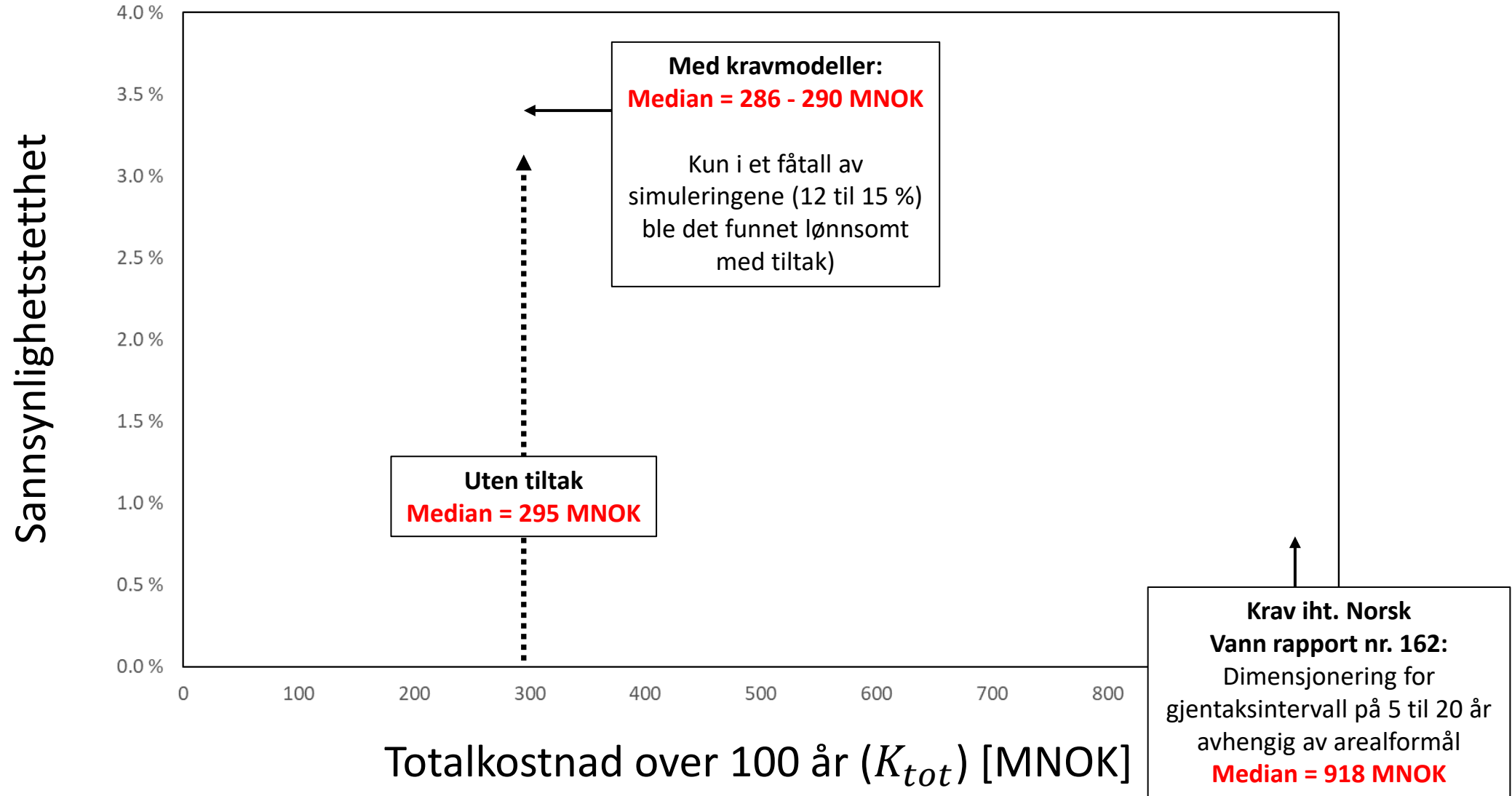
Resultater og diskusjon

Optimalt de verdi på Nadderud

Resultater og diskusjon

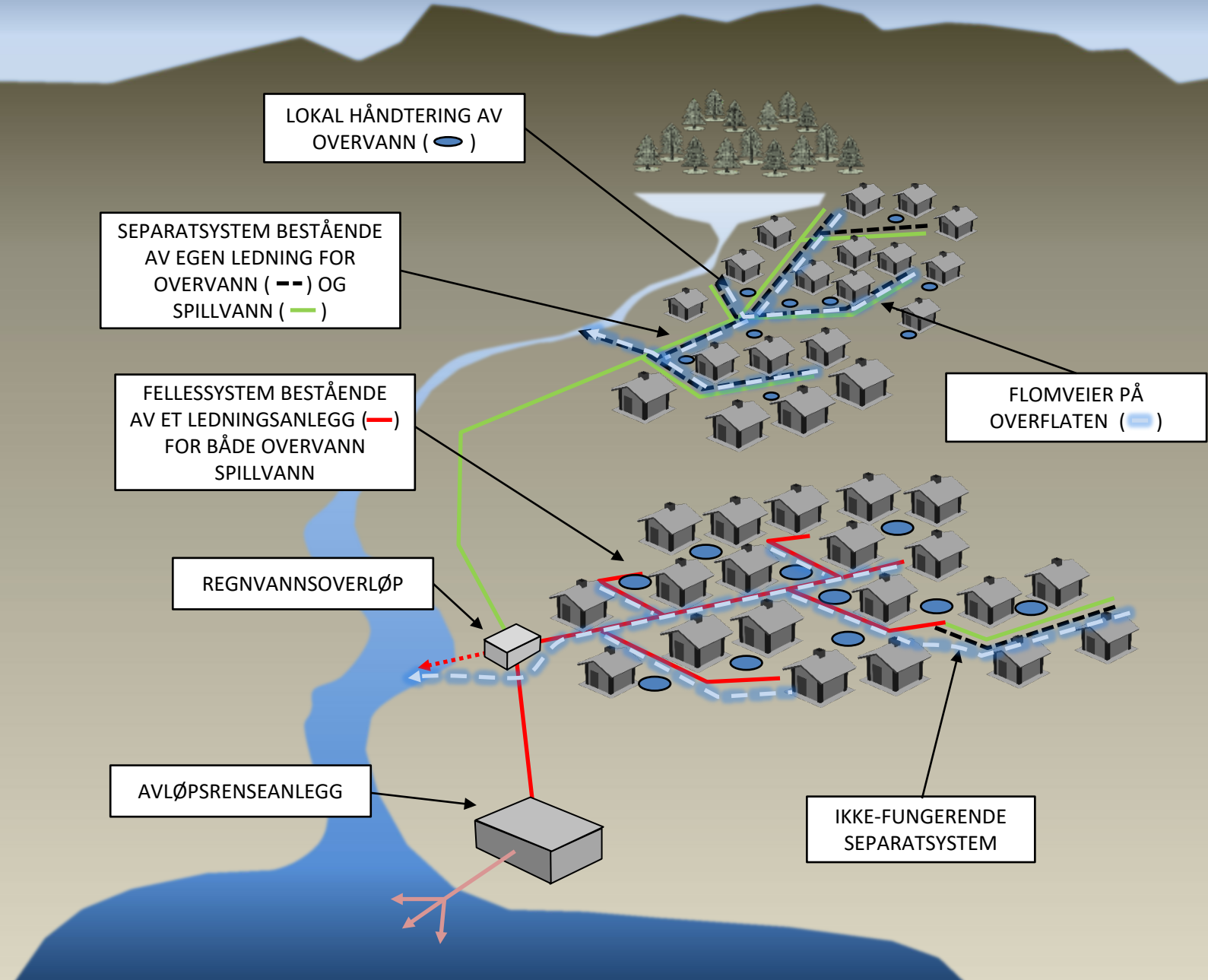
Optimal dimensjonerende nedbørverdi på Nadderud

Konklusjoner

1. Det er lav sannsynlighet for at dagens sjablongmessige krav for fordrøyning av overvann er en lønnsom tilnærming (for Nadderud) i et lengre perspektiv (de sparte skadekostnadene ved å øke tiltaksstørrelse kan ikke forsvares av tilhørende økning i tiltakskostnader)
2. For å øke lønnsomheten:
  - Basere krav til fordrøyning i det enkelte utbyggingsprosjekt på resultater fra **detaljerte risikoanalyser** der både overflatehydrologi og ledningshydraulikk vurderes (grov risikovurdering er trolig ikke tilstrekkelig)
  - Flytte investeringen fra trinn 2 (lokal fordrøyning) til **trinn 3** (gjennomgående **flomveier**)!
3. Skal sjablongmessige krav (likevel) benyttes viser resultatene at størst lønnsomhet oppnås når fordrøyningstiltak dimensjoneres for et gjentakintervall på ca. 2 år (uten klimafaktor).
Forutsetter:
  - Tiltak har enhetspriser under 2 000 NOK/m³ (midlere rapportert pris er 5 300 NOK/m³)
  - Forventet lang levetid (100 år)
  - Flerfunksjonalitet, fleksibilitet og tilleggskvaliteter (**naturbaserte løsninger**) som kan forsvare investeringen av tiltak!

LOKAL HÅNDTERING AV
OVERVANN ( )

SEPARATSYSTEM BESTÅENDE
AV EGEN LEDNING FOR
OVERVANN ( ) OG
SPILLVANN ( )

FELLESSYSTEM BESTÅENDE
AV ET LEDNINGSANLEGG ( )
FOR BÅDE OVERVANN
SPILLVANN

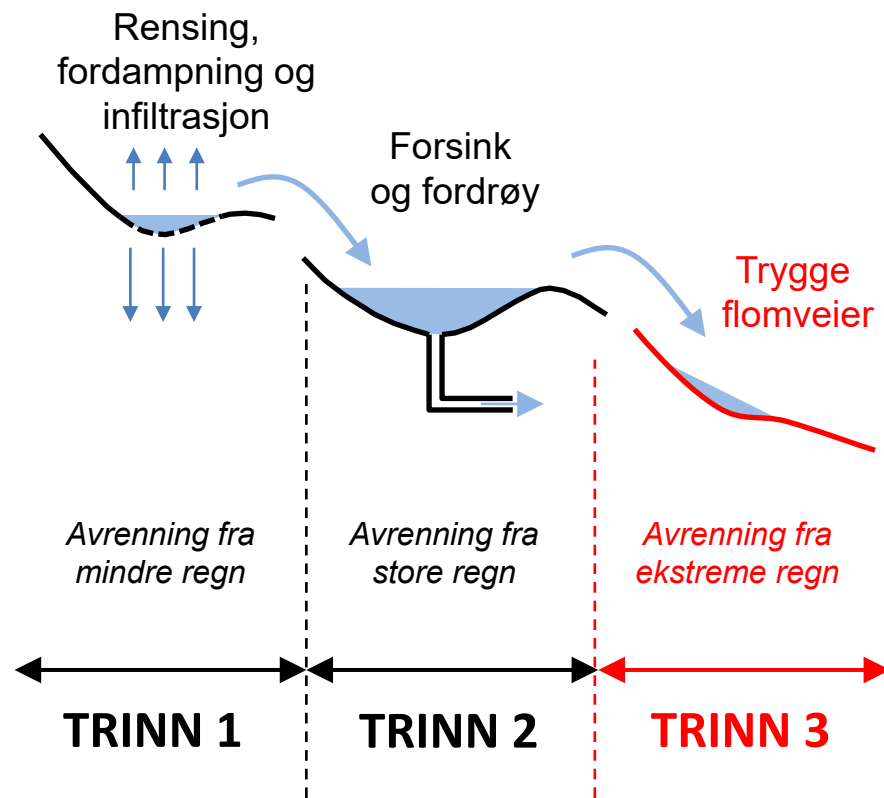
FLOMVEIER PÅ
OVERFLATEN ( )

REGNVANNSOVERLØP

AVLØPSRENSSEANLEGG

IKKE-FUNGERENDE
SEPARATSYSTEM

Strategi for håndtering av overvann

Asker

Teoretiske flomveier

Asker 6.aug 2016
200 års nedbør

Vollen, Asker (foto Karl Braanaas, 6.aug. 2016)

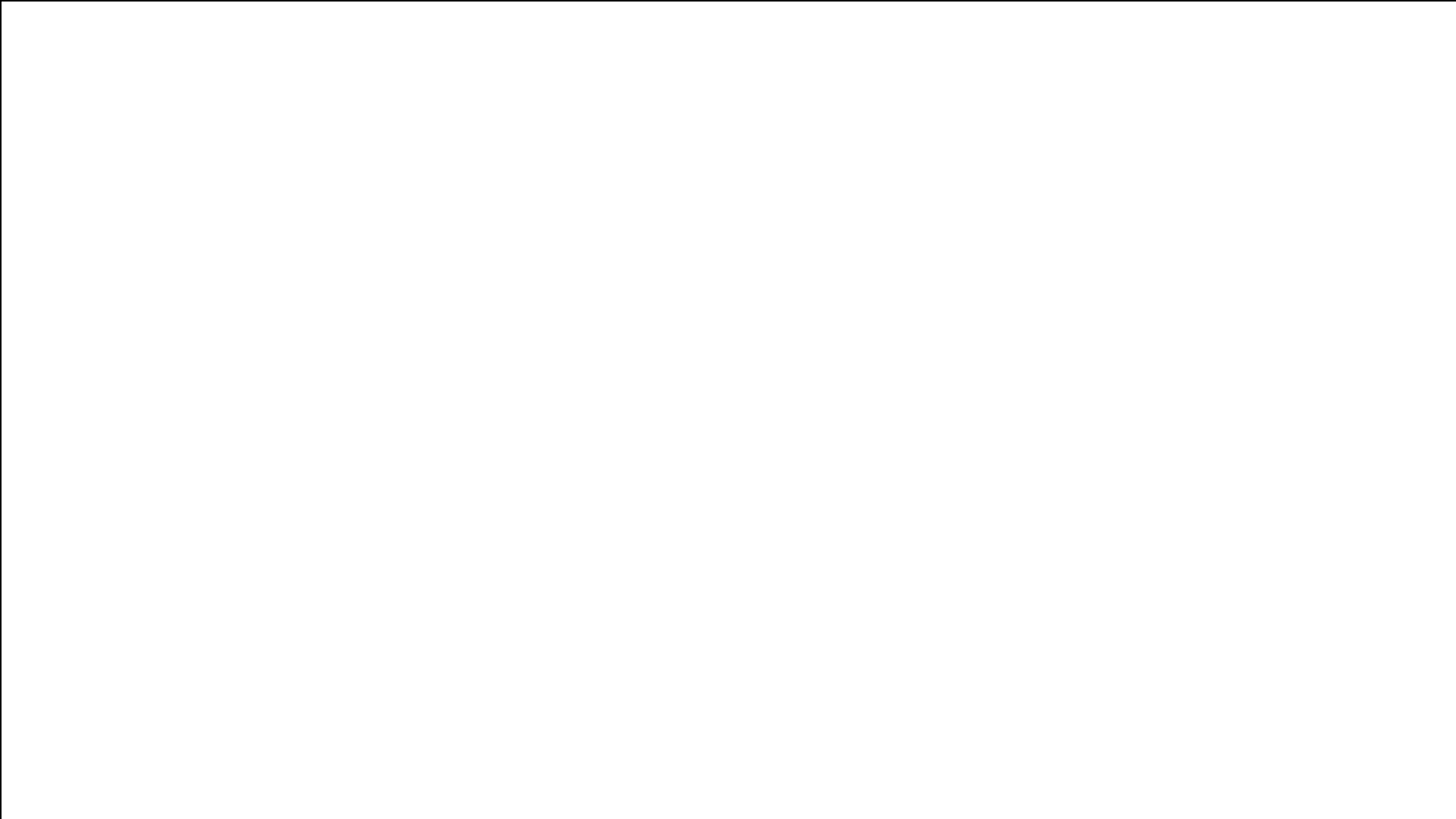
Bekkeinntak er sårbare driftspunkt

Bekkeinntak er sårbare driftspunkt

Kværnerbyen, Oslo

Tett bekkeinntak sep. 2015

Veier og gater

Å «vrenge» terrenget

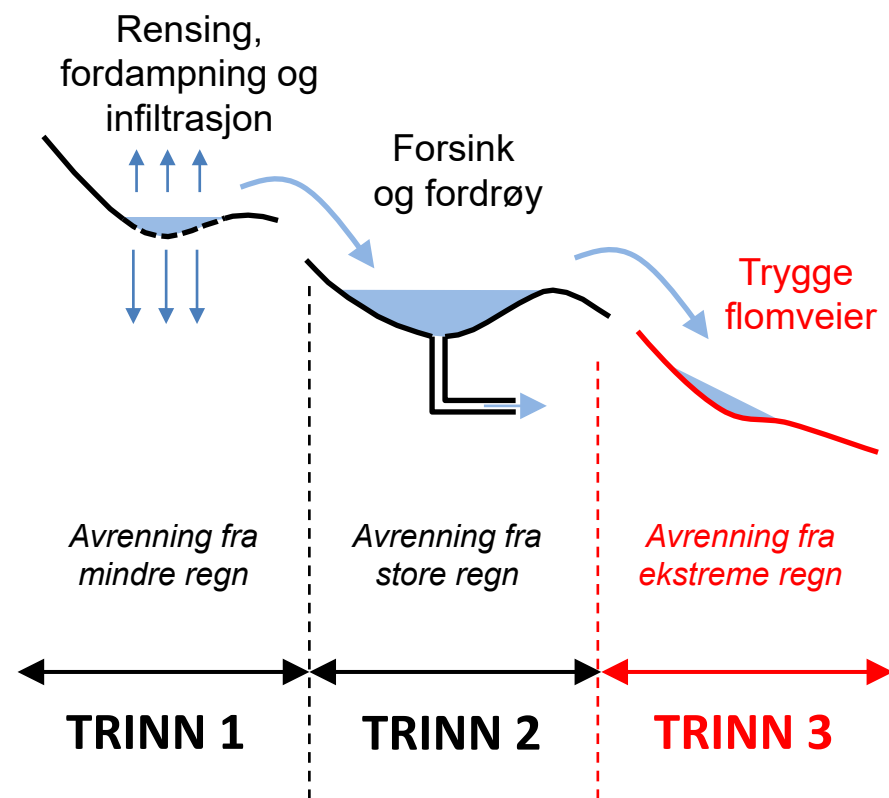
Å «vrenge» terrenget

Gjenåpning av lukkede flomveier

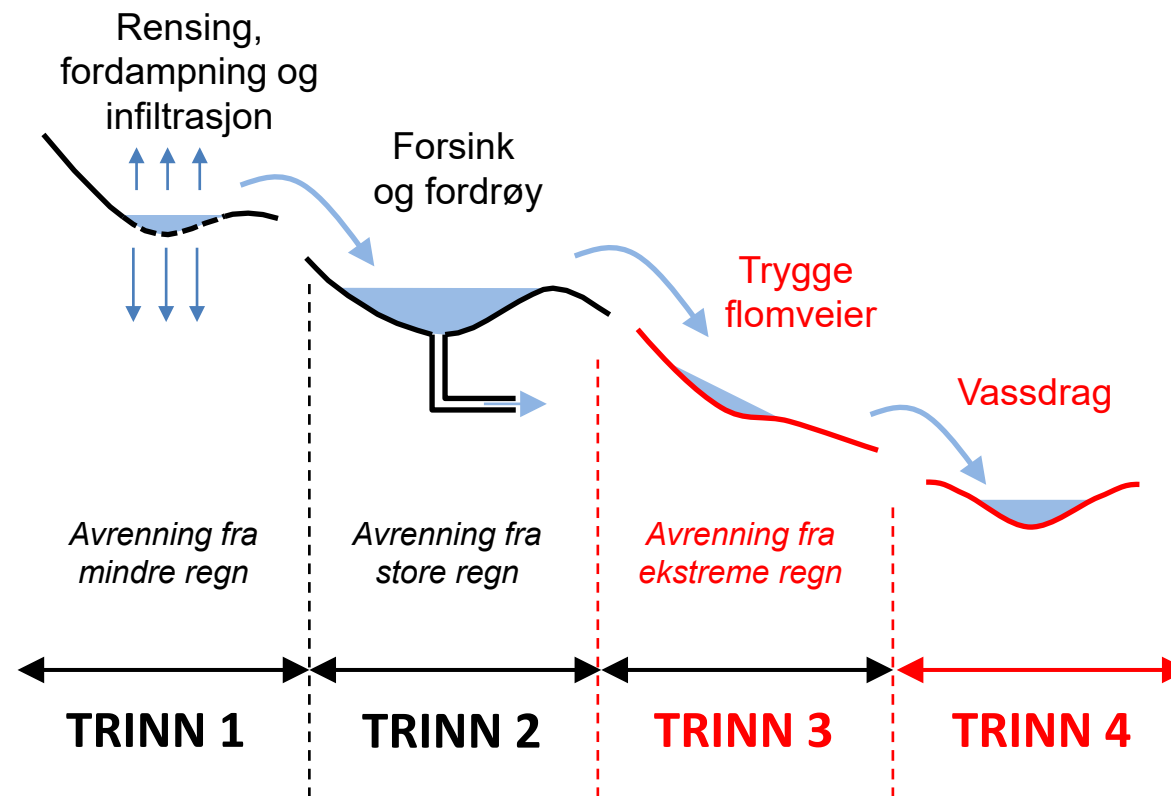

Strategi for håndtering av overvann

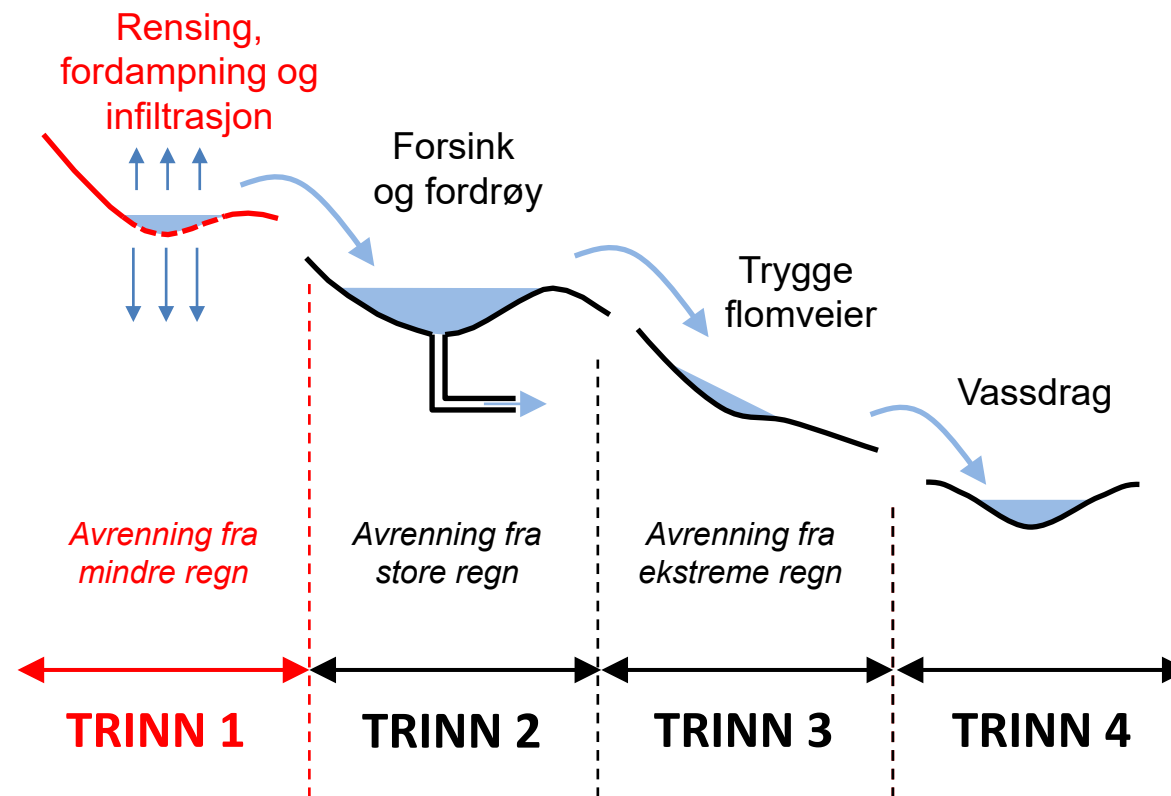

Strategi for håndtering av overvann

Strategi for håndtering av overvann

Redusere fremmedvann til avløpsnettet

Grønne sedumtak

2 to 3 cm

Gjenbruk av overvann

Regnhøsting til vanning

Foto: Buffalo Niagara Riverkeeper

Vann er trivsel og lek

Overvannskulpturer i Deichmansgate, Oslo

Foto: Åse Holte (2017)

Estetisk kvalitet og økologisk verdi

Hovinbekken ved Teglverksdammen

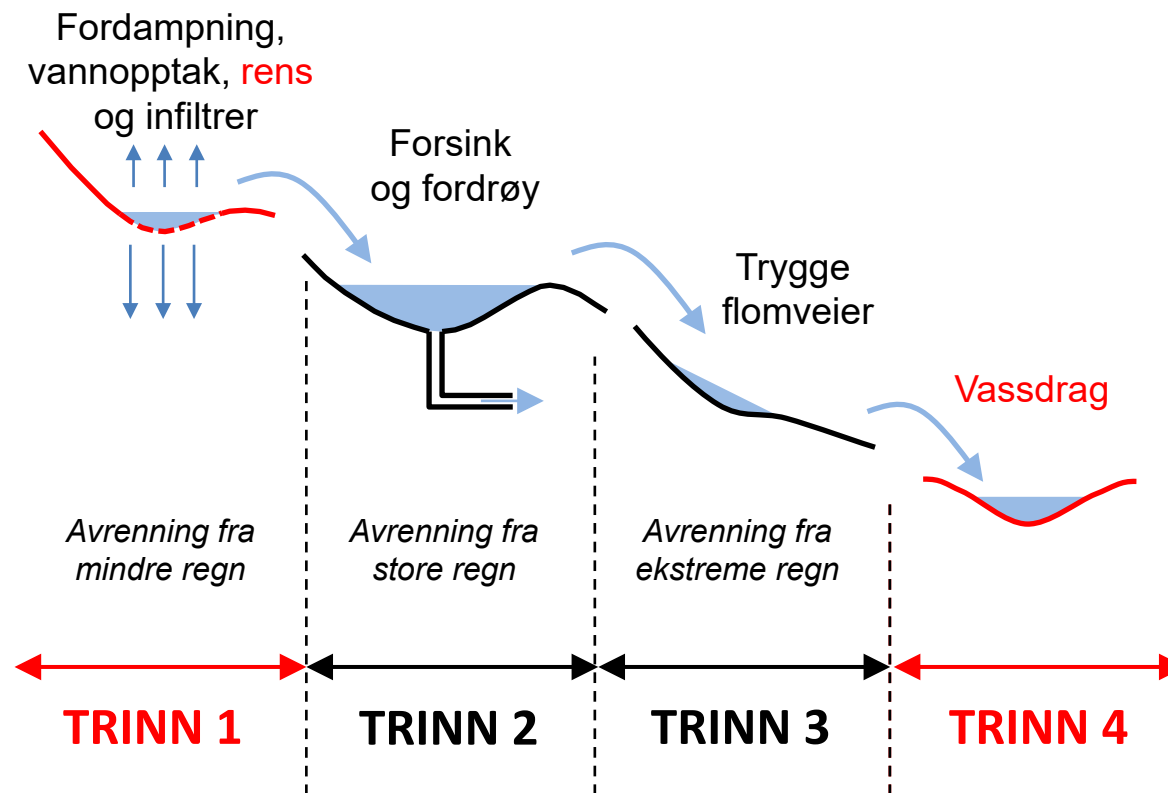

Tilbakeholdelse av forurensninger i overvann

Regnbed i Deichmansgate, Oslo

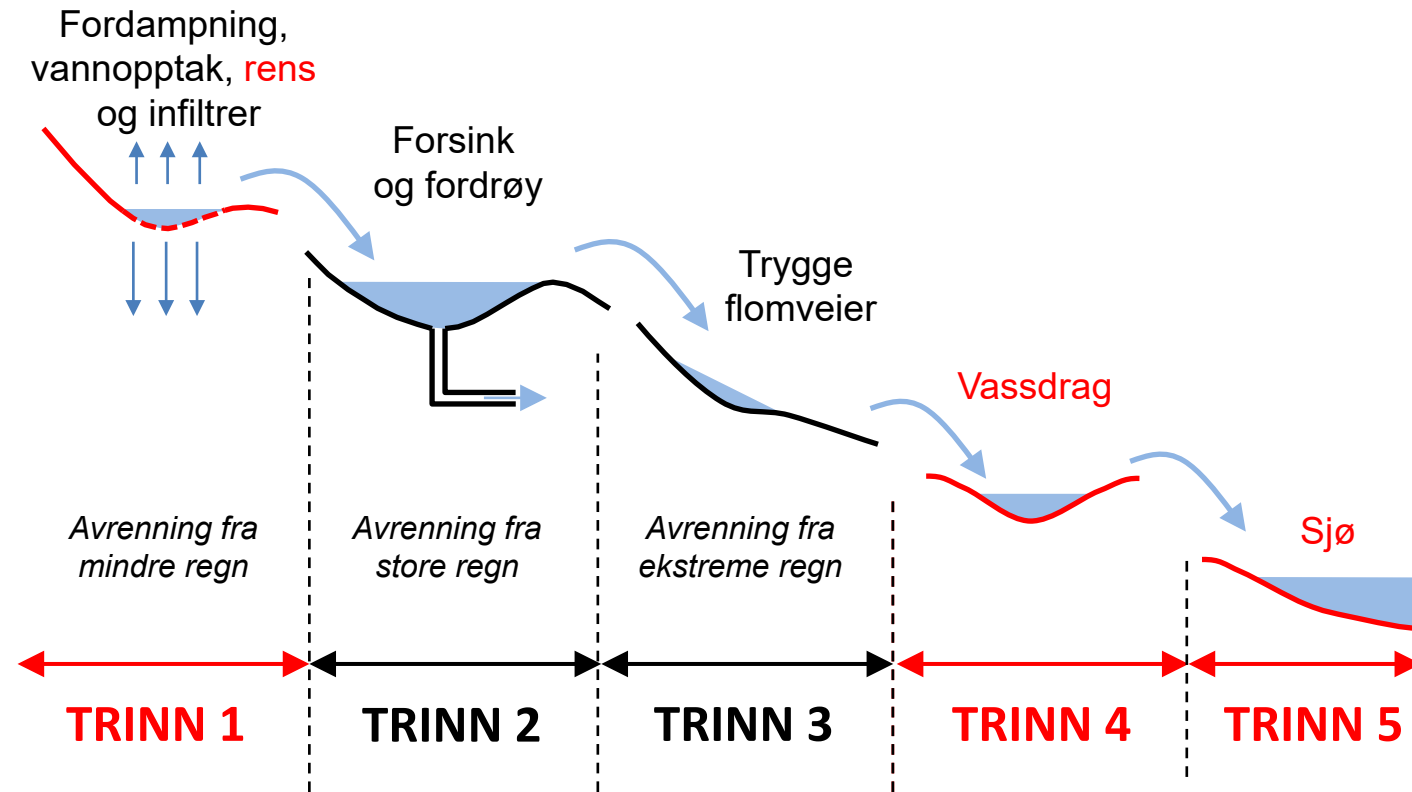

Strategi for håndtering av overvann

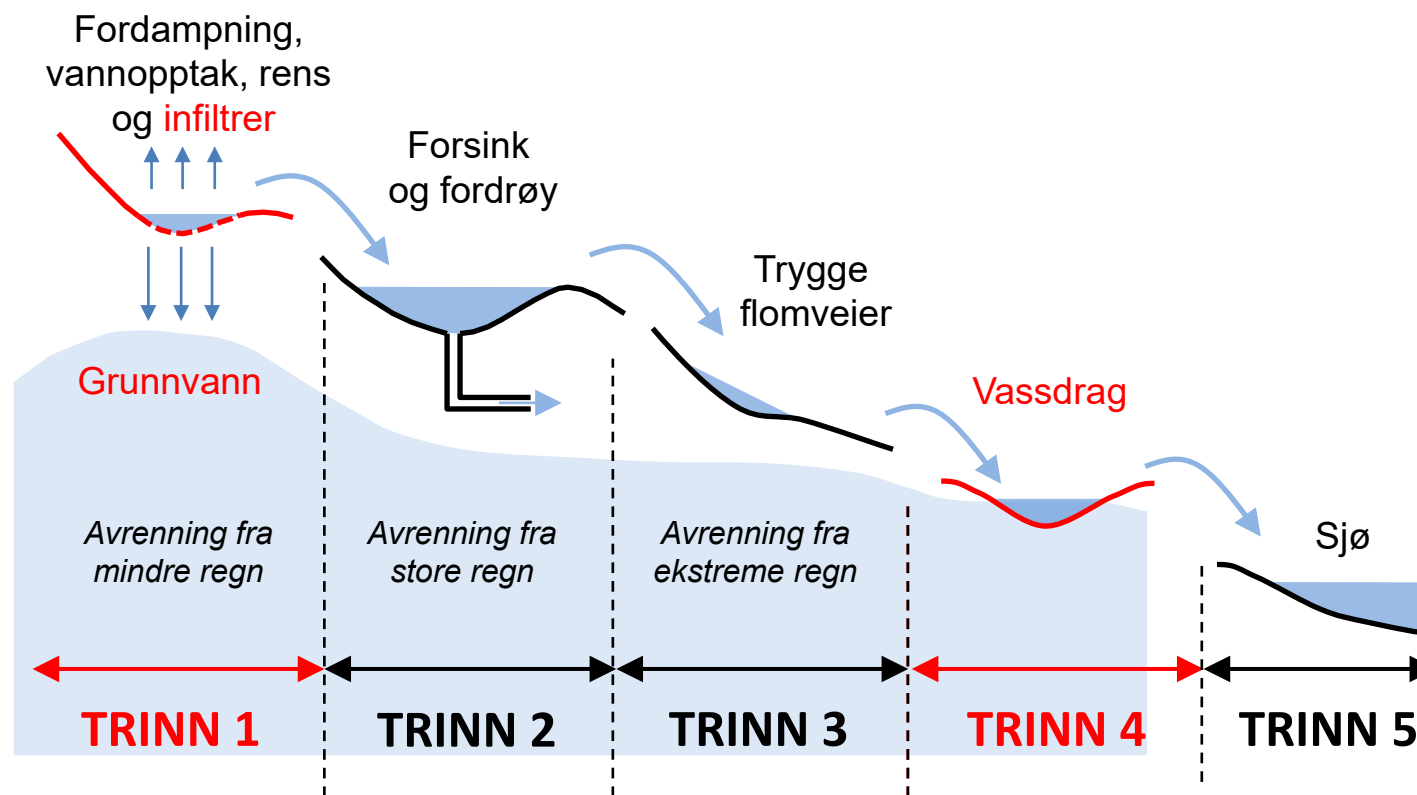

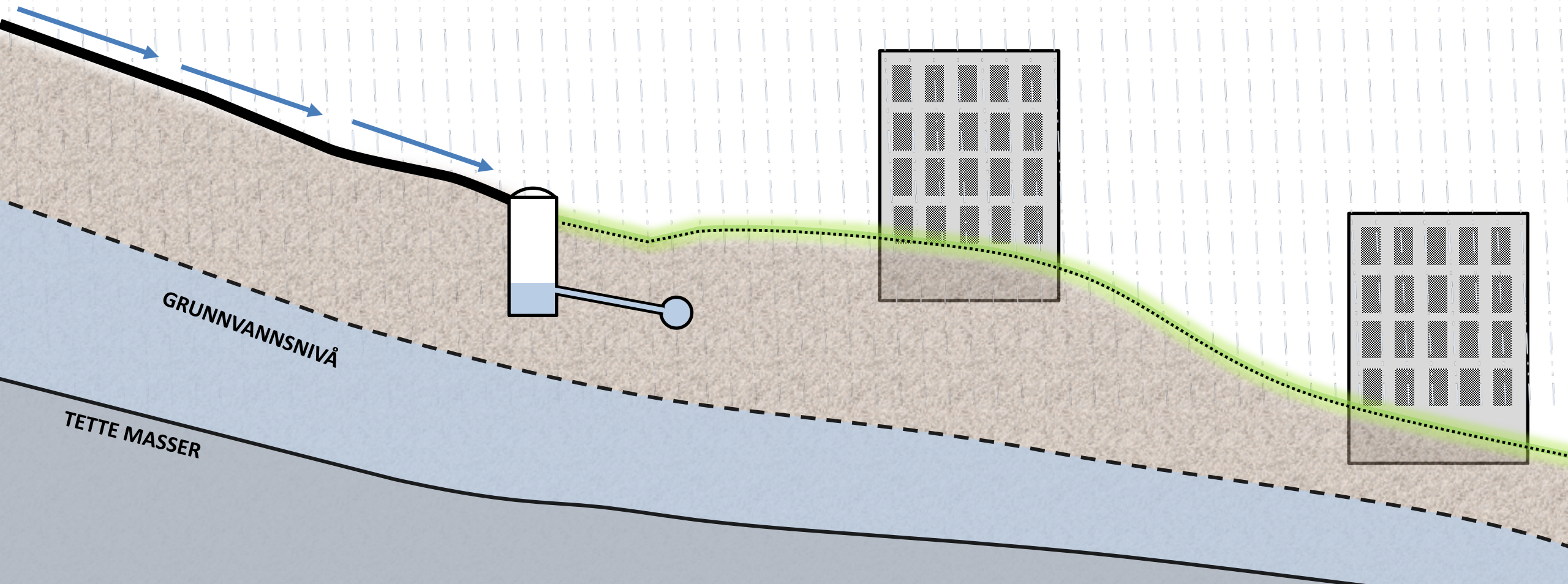

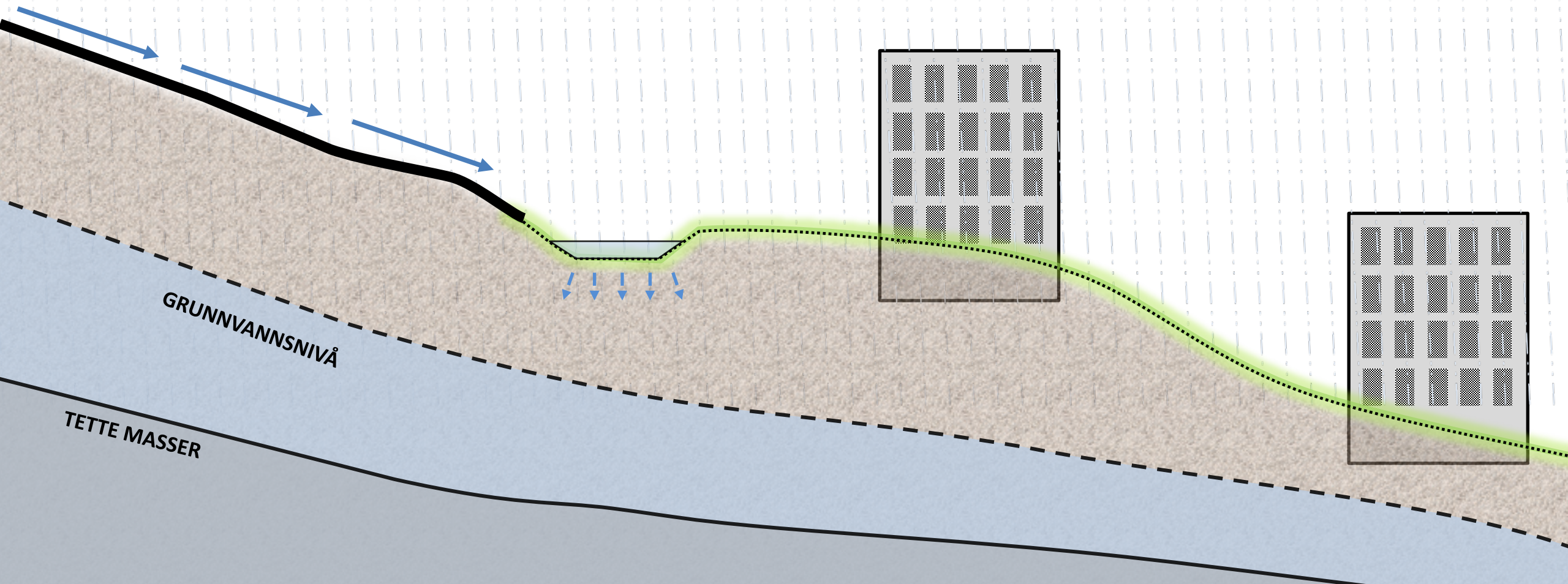
Strategi for håndtering av overvann

Strategi for håndtering av overvann

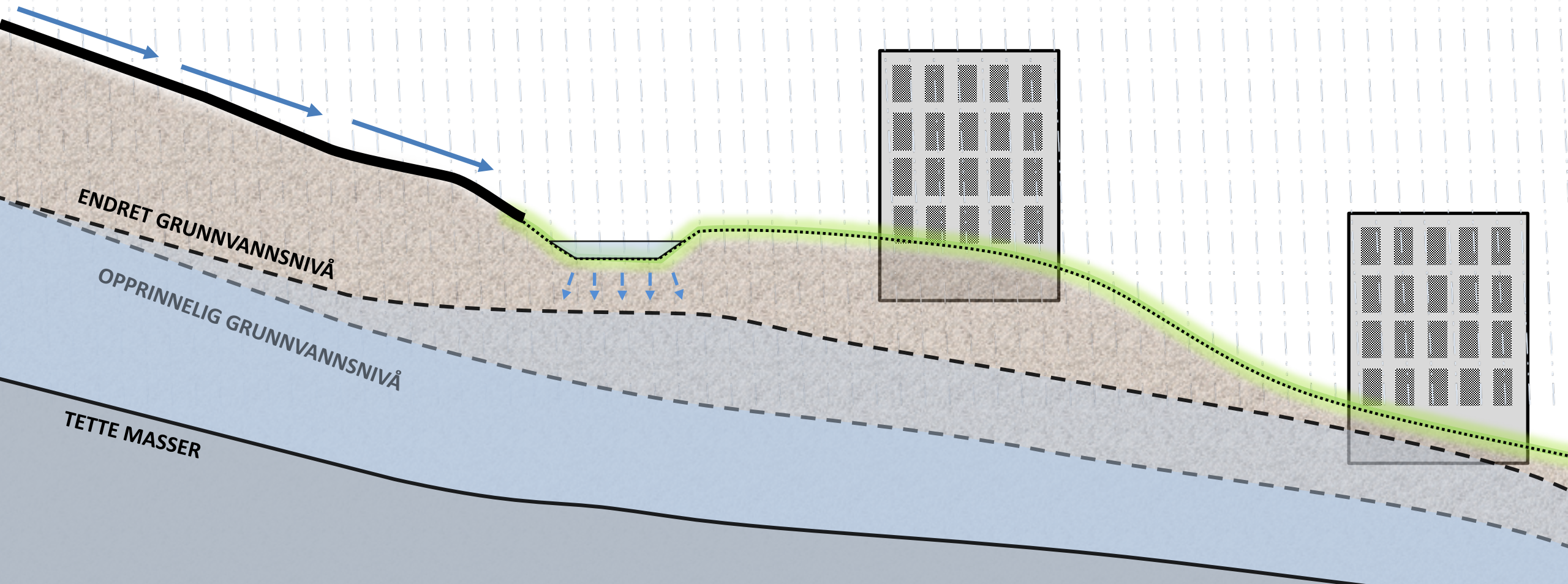

GRUNNVANNSNIVÅ

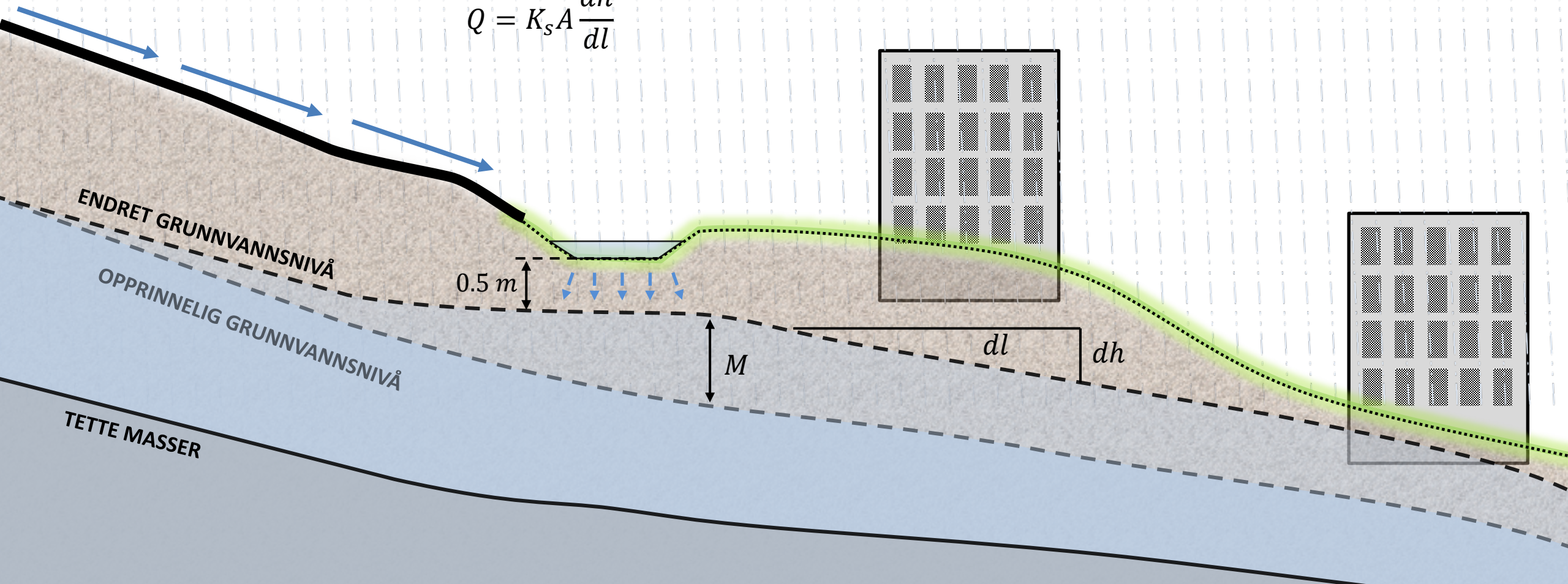
TETTE MASSER

En vanlig tilnærming innen dimensjonering av infiltrasjonsanlegg for avløpsvann er å beregne løsmassenes *hydrauliske kapasitet* via Darcys lov:

$$Q = K_s A \frac{dh}{dl}$$

ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ

OPPRINNELIG GRUNNVANNSNIVÅ

TETTE MASSER

0.5 m

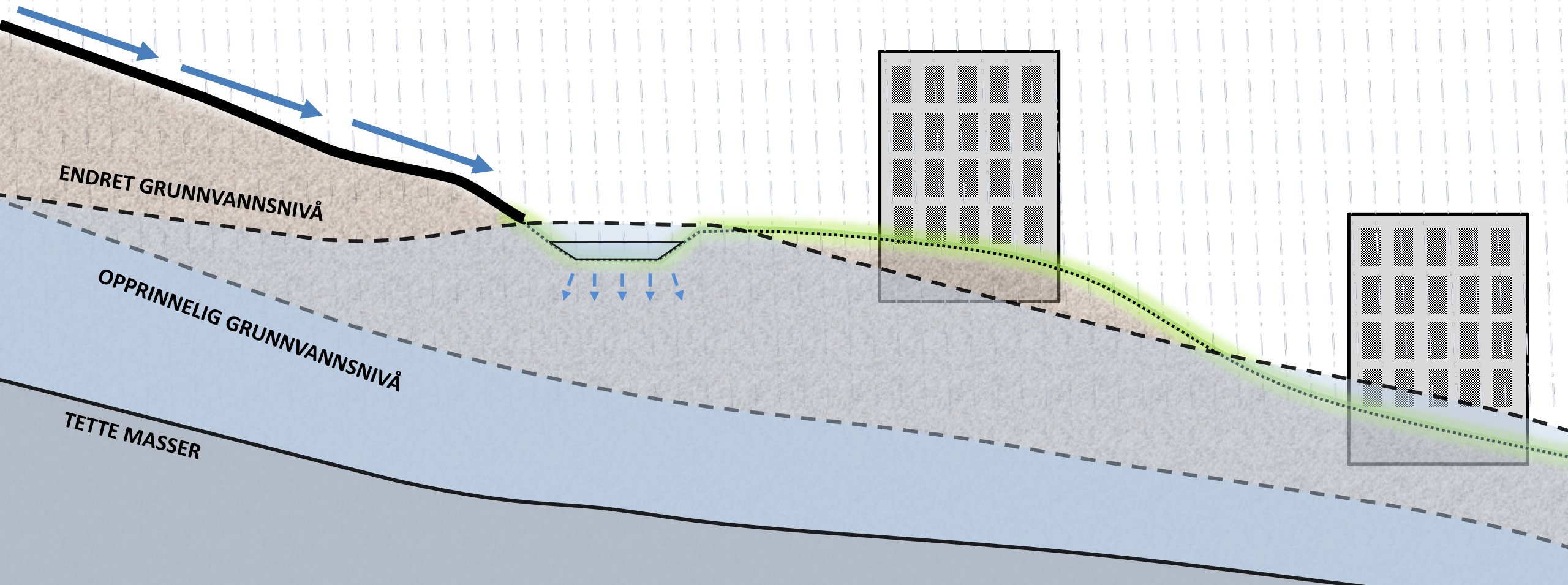
M

dl

dh

ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ ETTER KRAFTIG/LANGVARIG NEDBØR/SNØSMELTING

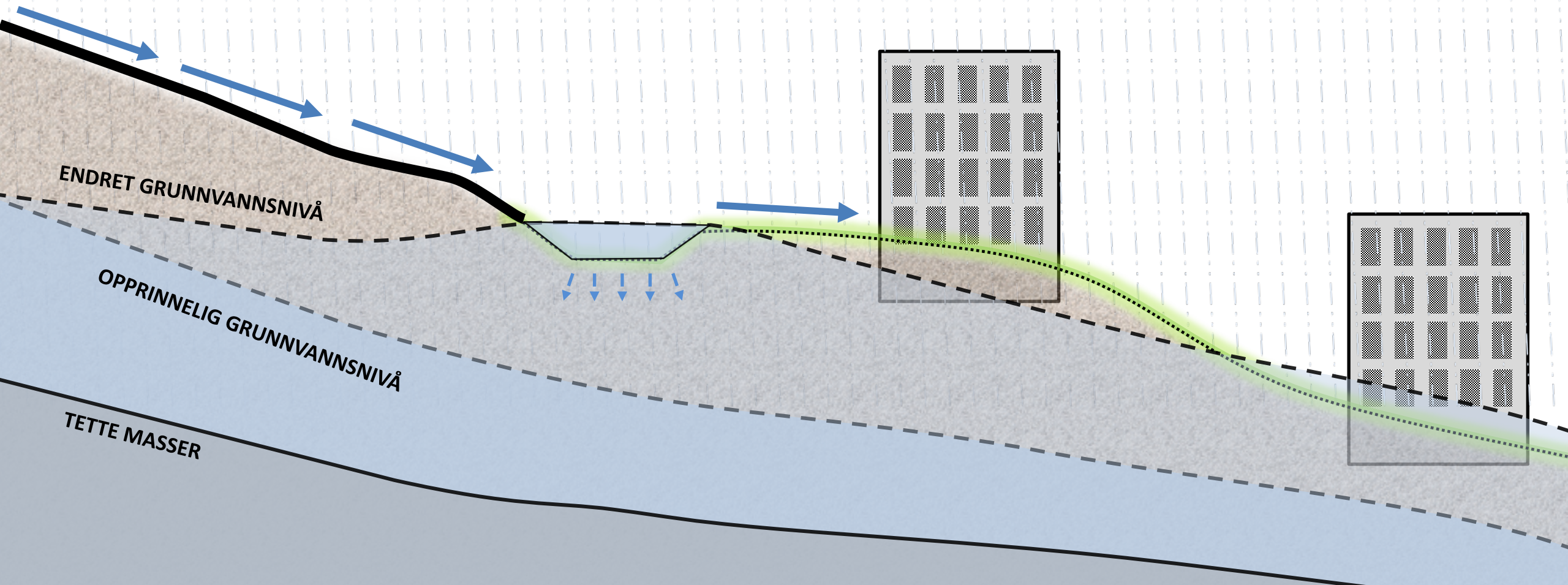

ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ

OPPRINNELIG GRUNNVANNSNIVÅ

TETTE MASSER

ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ
ETTER KRAFTIG/LANGVARIG
NEDBØR/SNØSMELTING

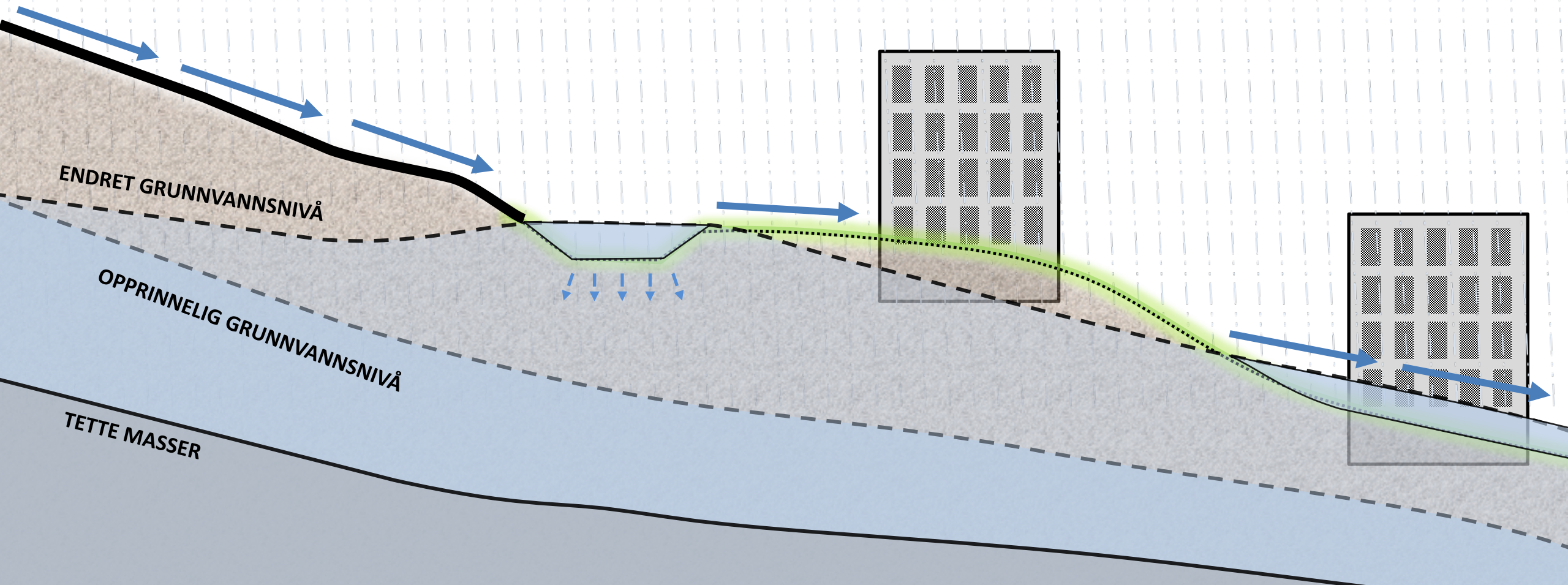
ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ

OPPRINNELIG GRUNNVANNSNIVÅ

TETTE MASSER

ENDRET GRUNNVANNSNIVÅ
ETTER KRAFTIG/LANGVARIG
NEDBØR/SNØSMELTING

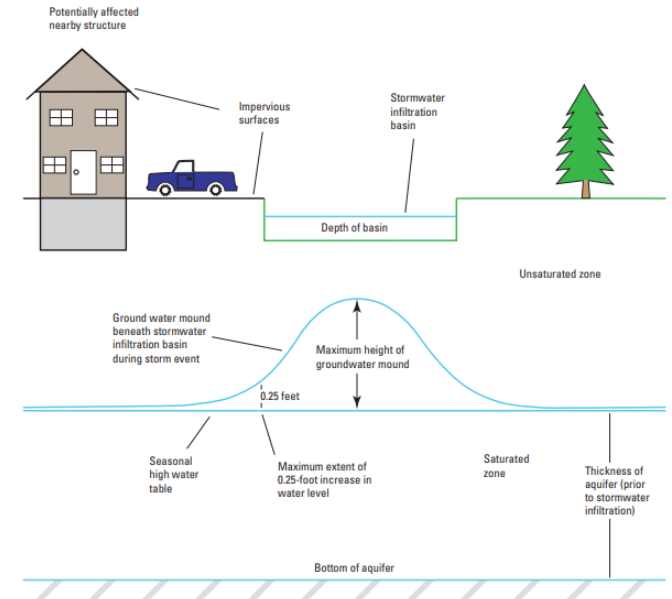
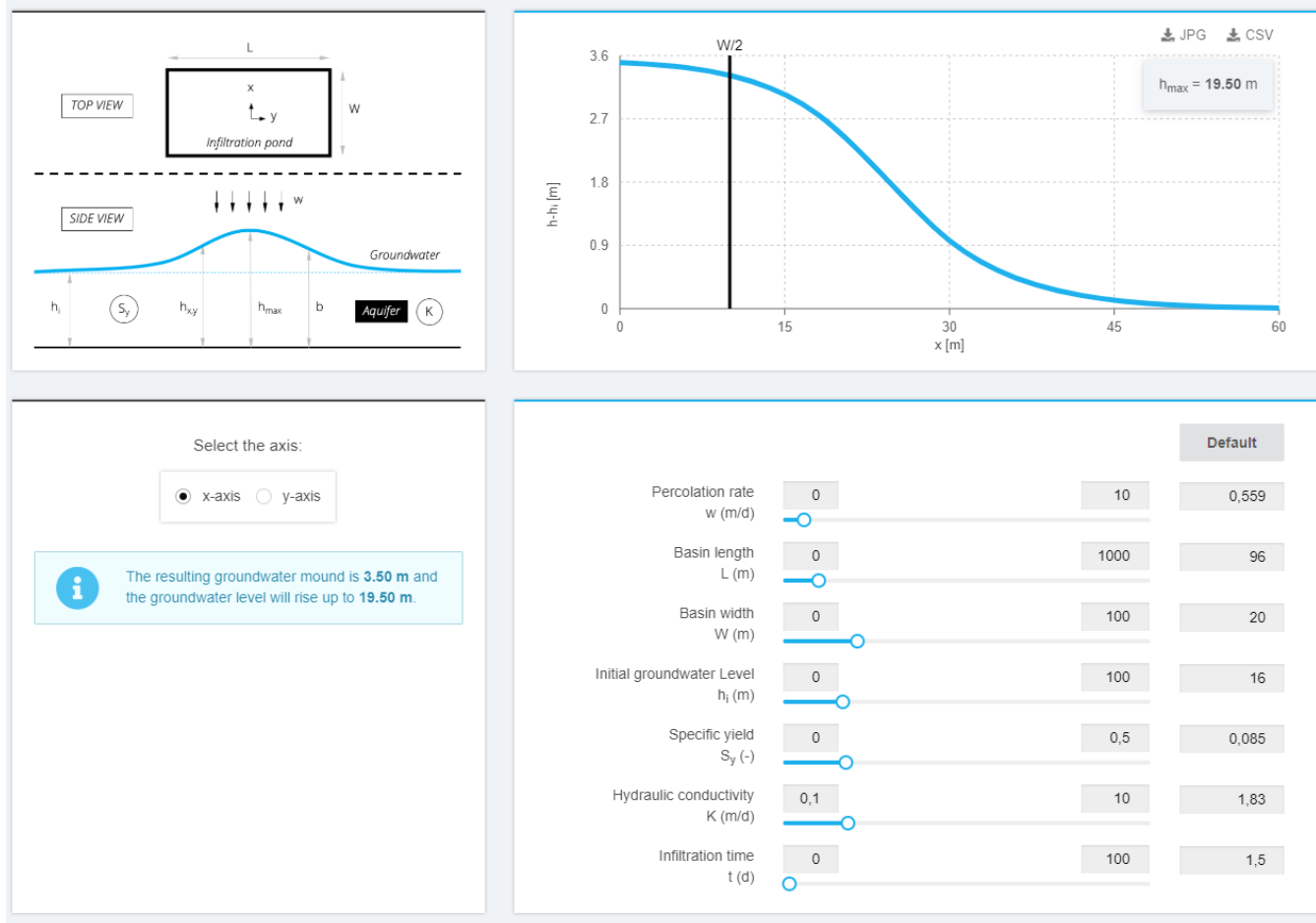
Beregning av oppstuvning av grunnvann

Online verktøy for infiltrasjonsanlegg: <https://dss.inowas.com/tools/T02>

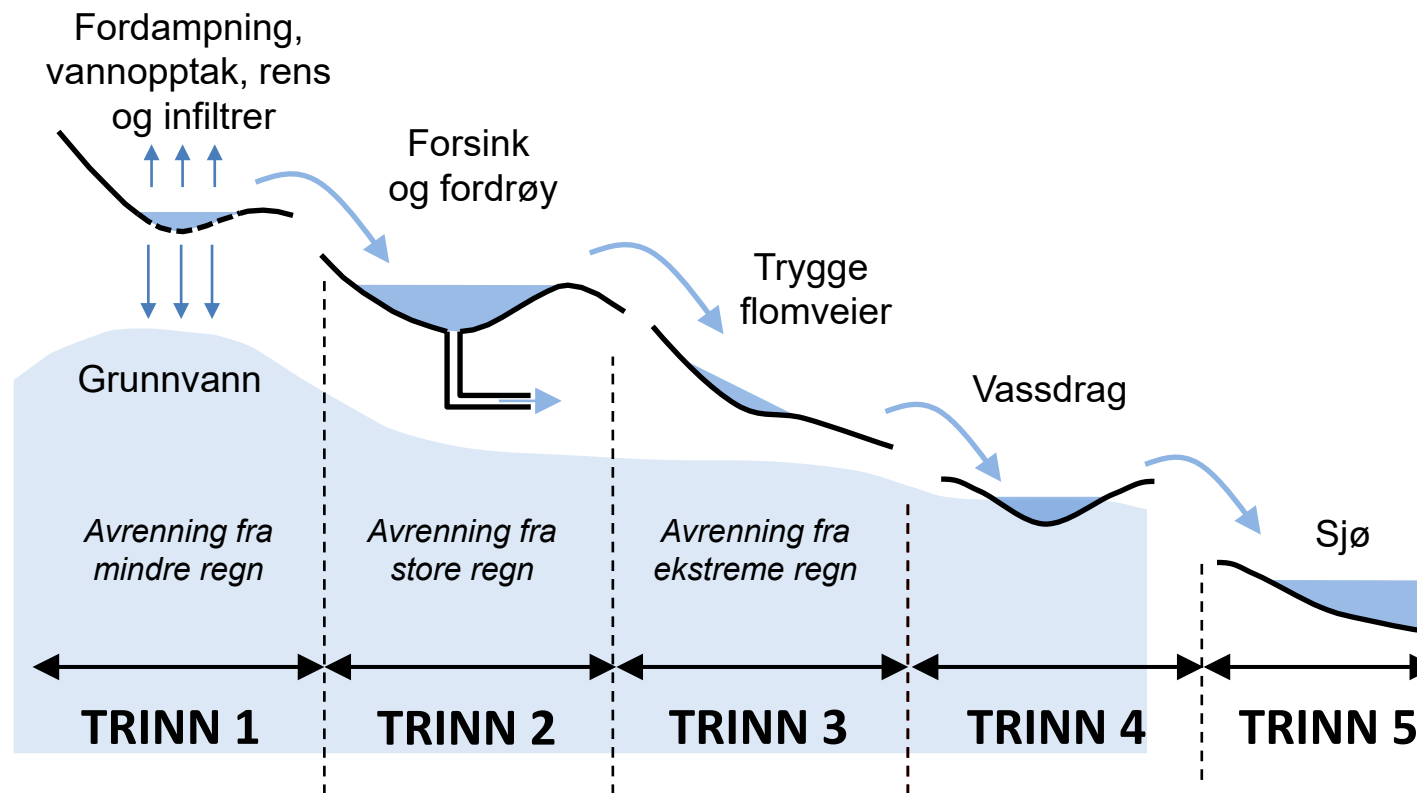
Prepared in cooperation with the
New Jersey Department of Environmental Protection

Simulation of Groundwater Mounding Beneath Hypothetical Stormwater Infiltration Basins

Scientific Investigations Report 2010–5102

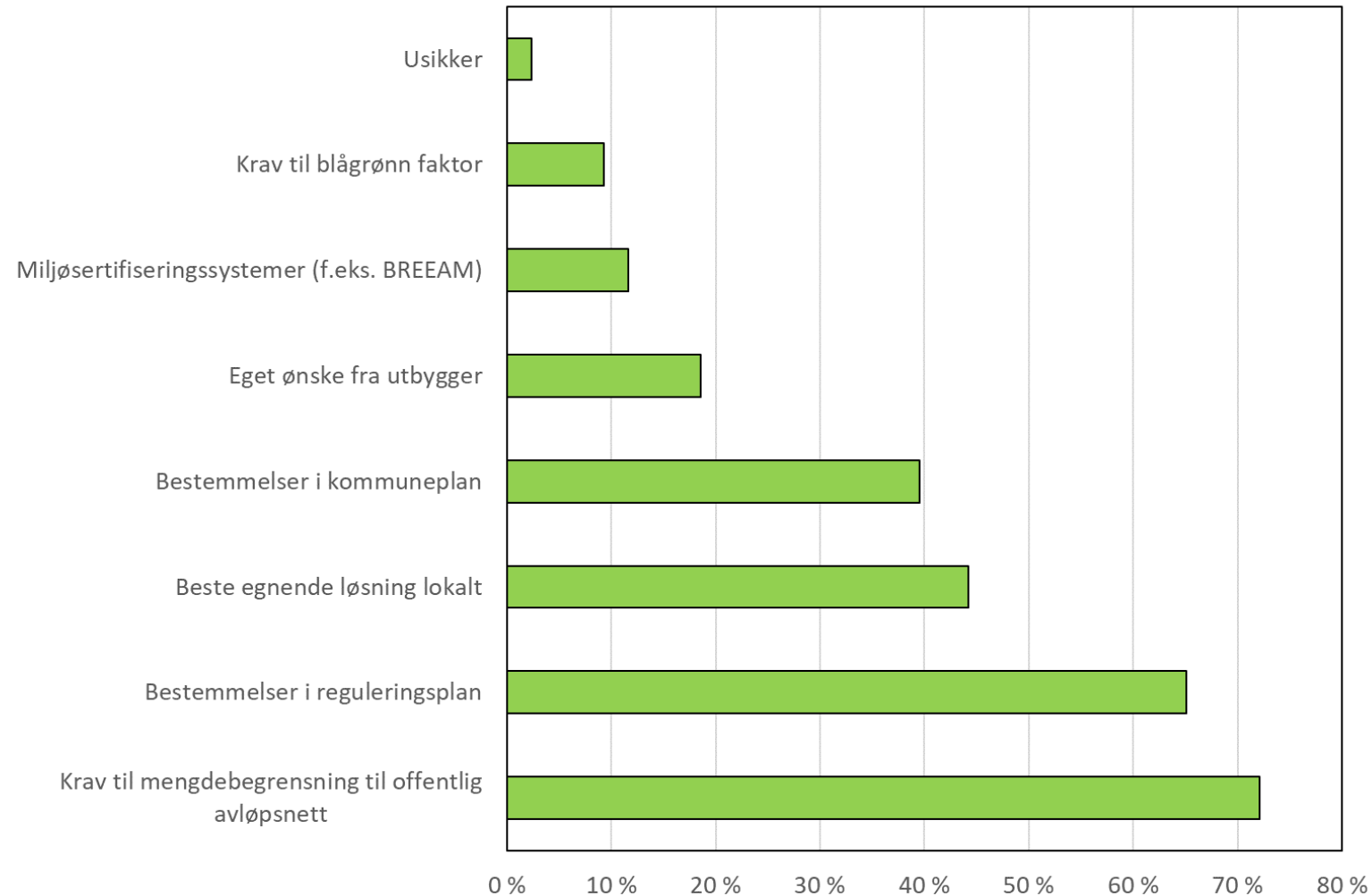
Strategi for håndtering av overvann

Hva er utløsende for etablering av overvannstiltak?

Fordeling av svar fra VA-ressurser i 45 kommuner

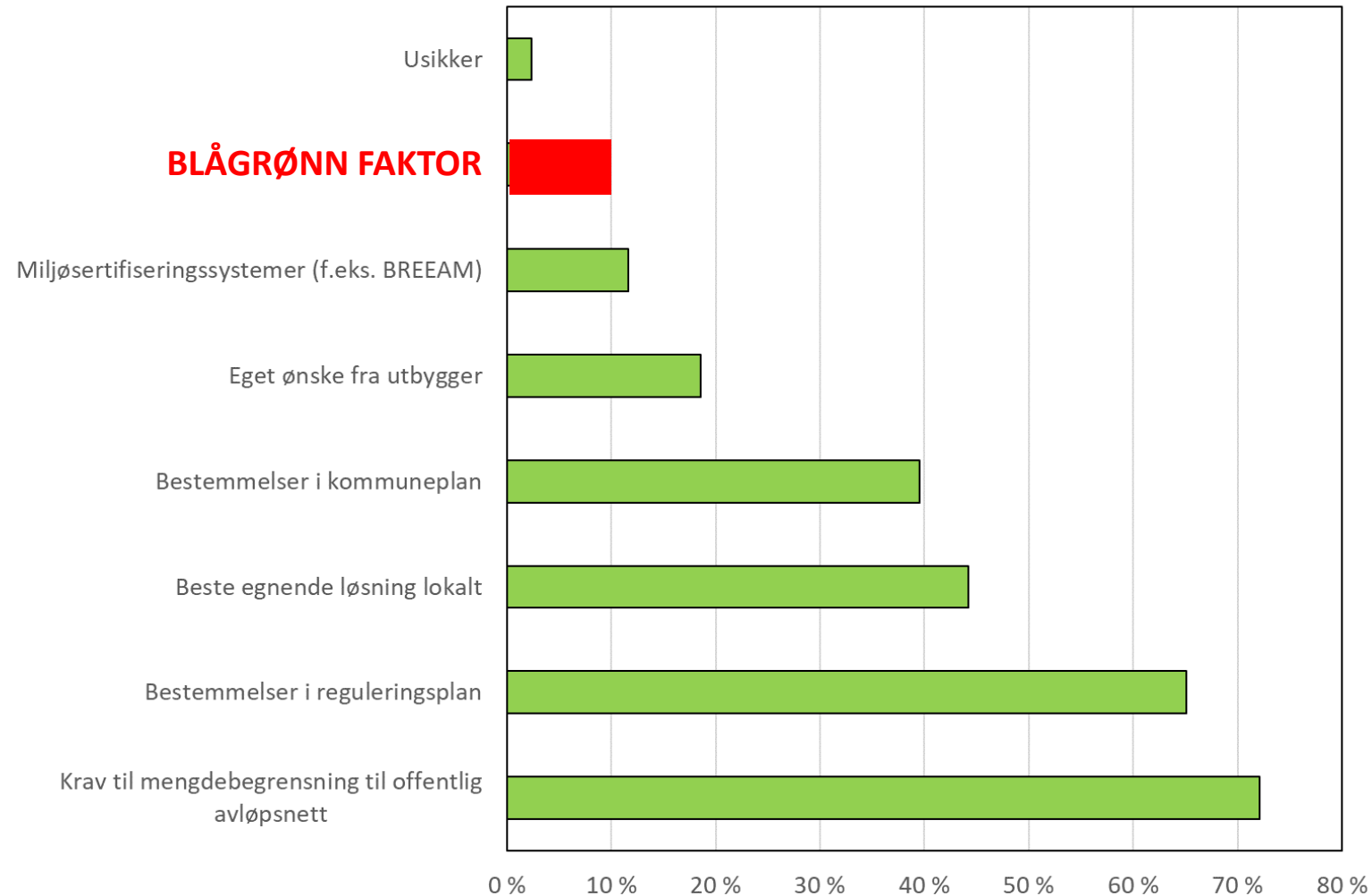
Hva mener du har vært utløsende for etablering av overvannstiltak:

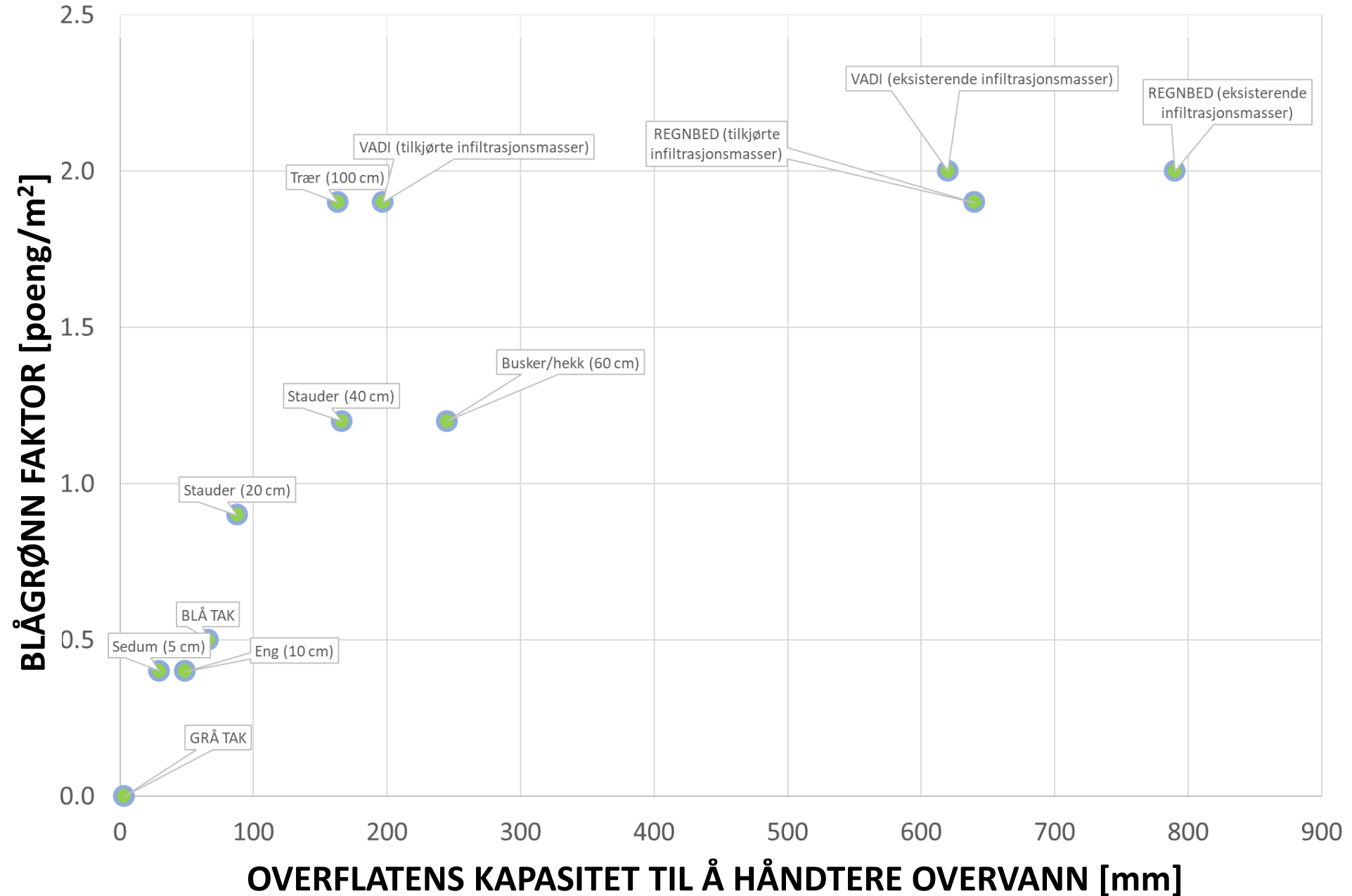
Hva er utløsende for etablering av overvannstiltak?

Fordeling av svar fra VA-ressurser i 45 kommuner

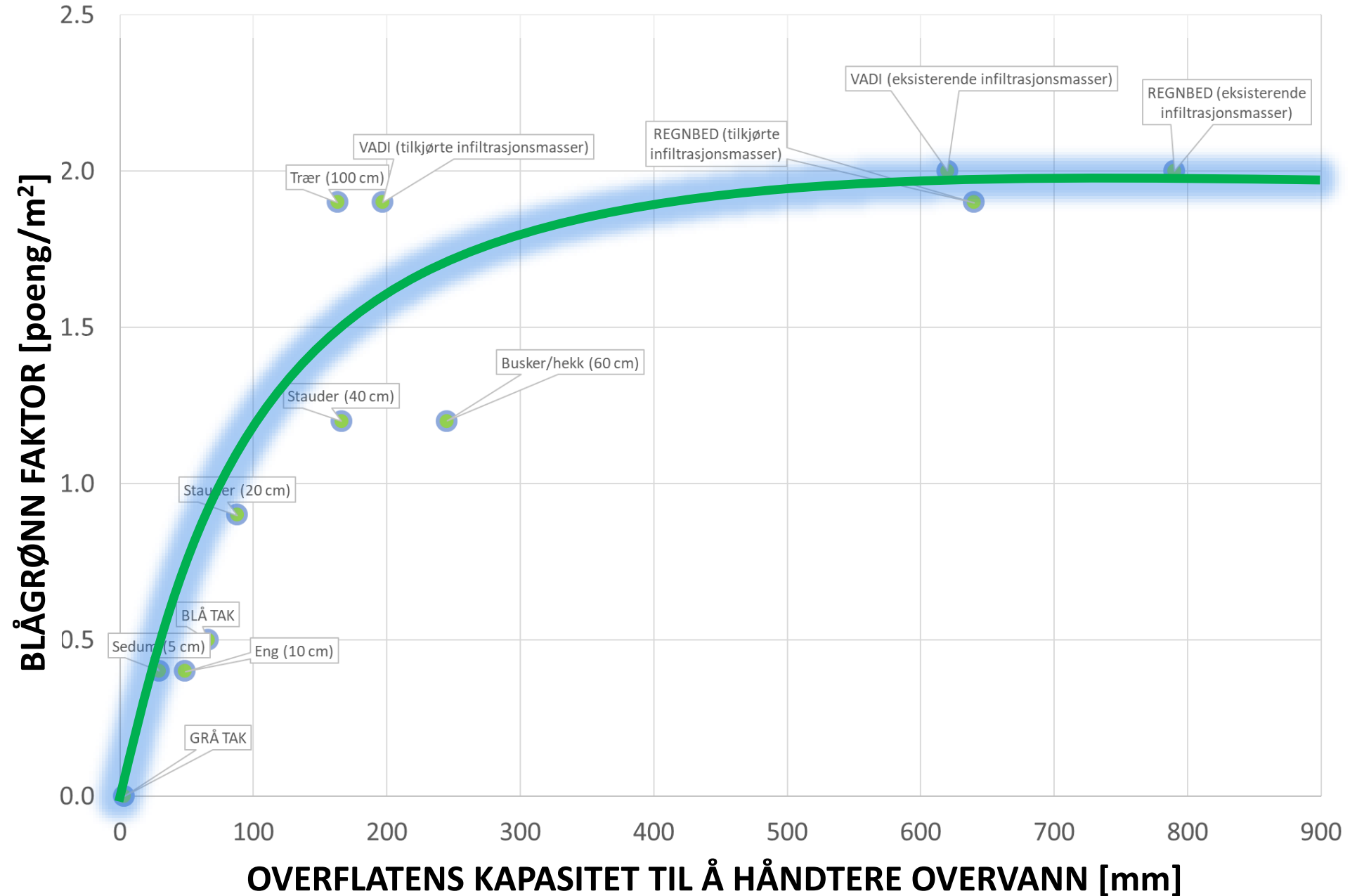
Hva mener du har vært utløsende for etablering av overvannstiltak:

Hva er sammenhengen mellom BGF og overvann?

Hva er sammenhengen mellom BGF og overvann?

Strategi for håndtering av overvann

Vedlegg 3

BLÅGRØNN FAKTOR

Eksempelsamling

28.01.2014

Sumpbed i Christian Krohgs gate 39-41. Landskapsarkitekt: Dronninga landskap. Foto: Adam Stirling

Gatebeplantning på Carl Berners plass.

Takhage i Christian Krohgs gate 39-41.

FRAMTIDENS DYER

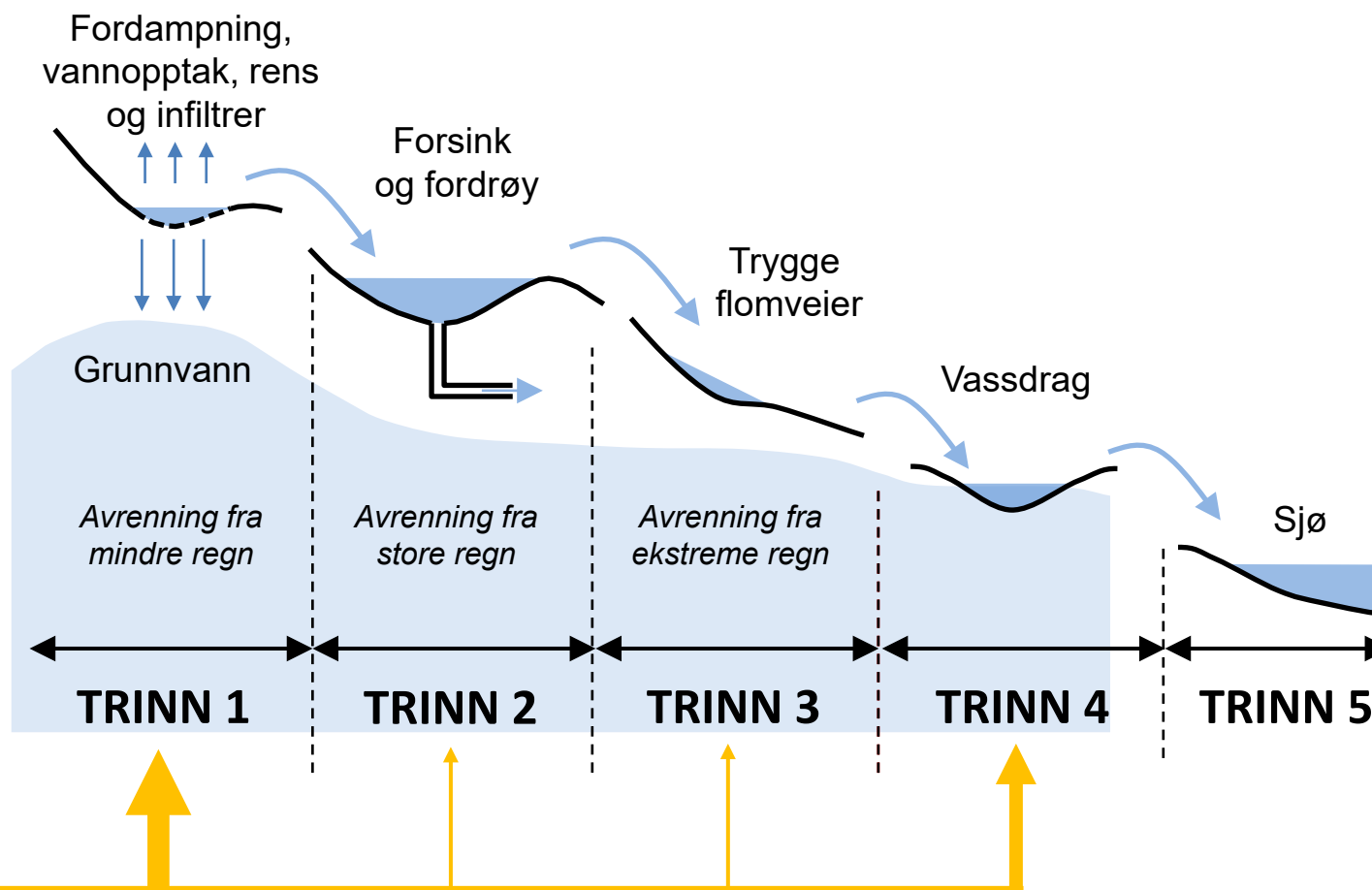
Plan- og bygningsetaten

BÆRUM KOMMUNE

DRONNINGALANDSKAP

COWI

C.F. Møller

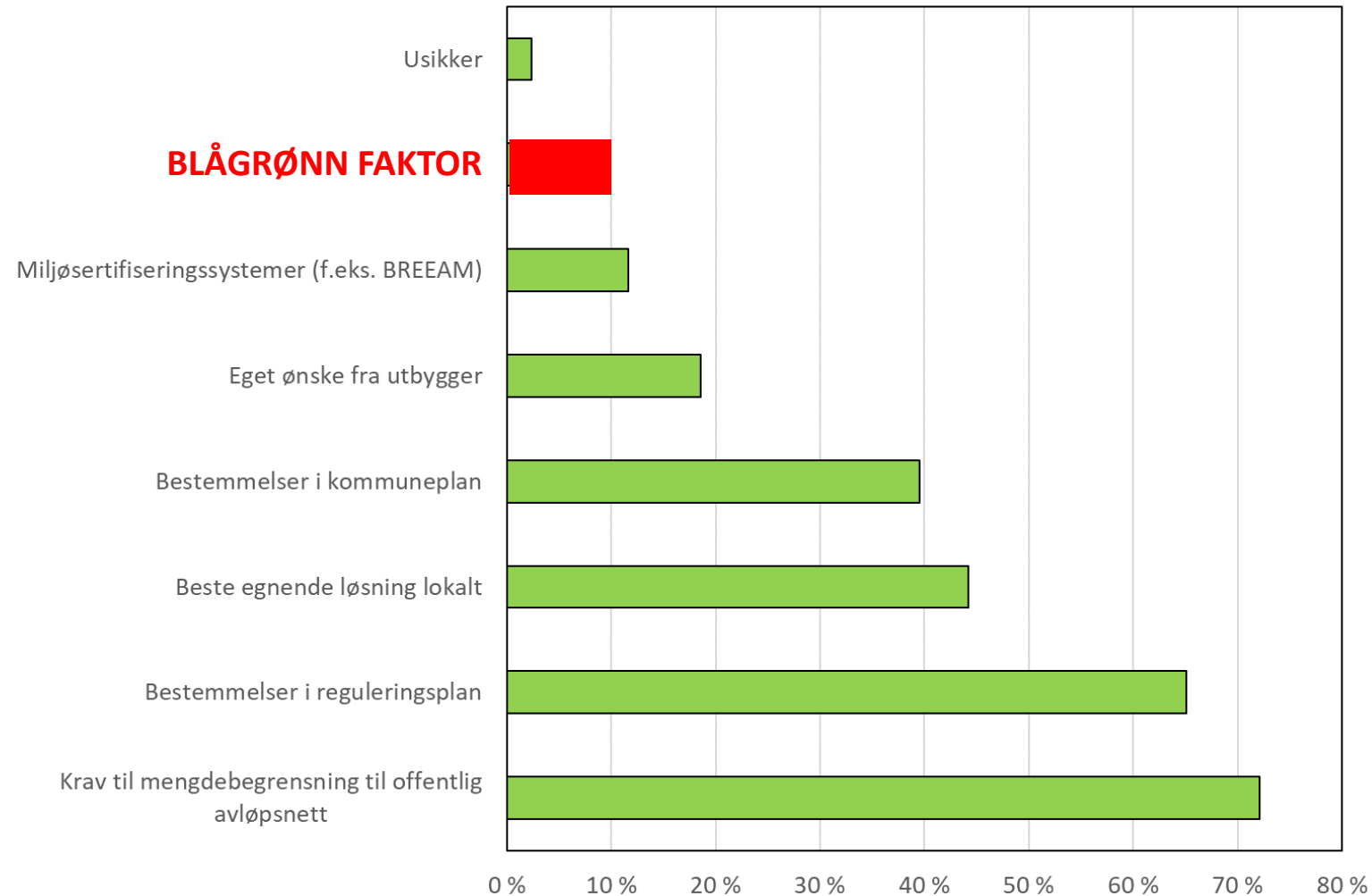

Hva er utløsende for etablering av overvannstiltak?

Fordeling av svar fra VA-ressurser i 45 kommuner

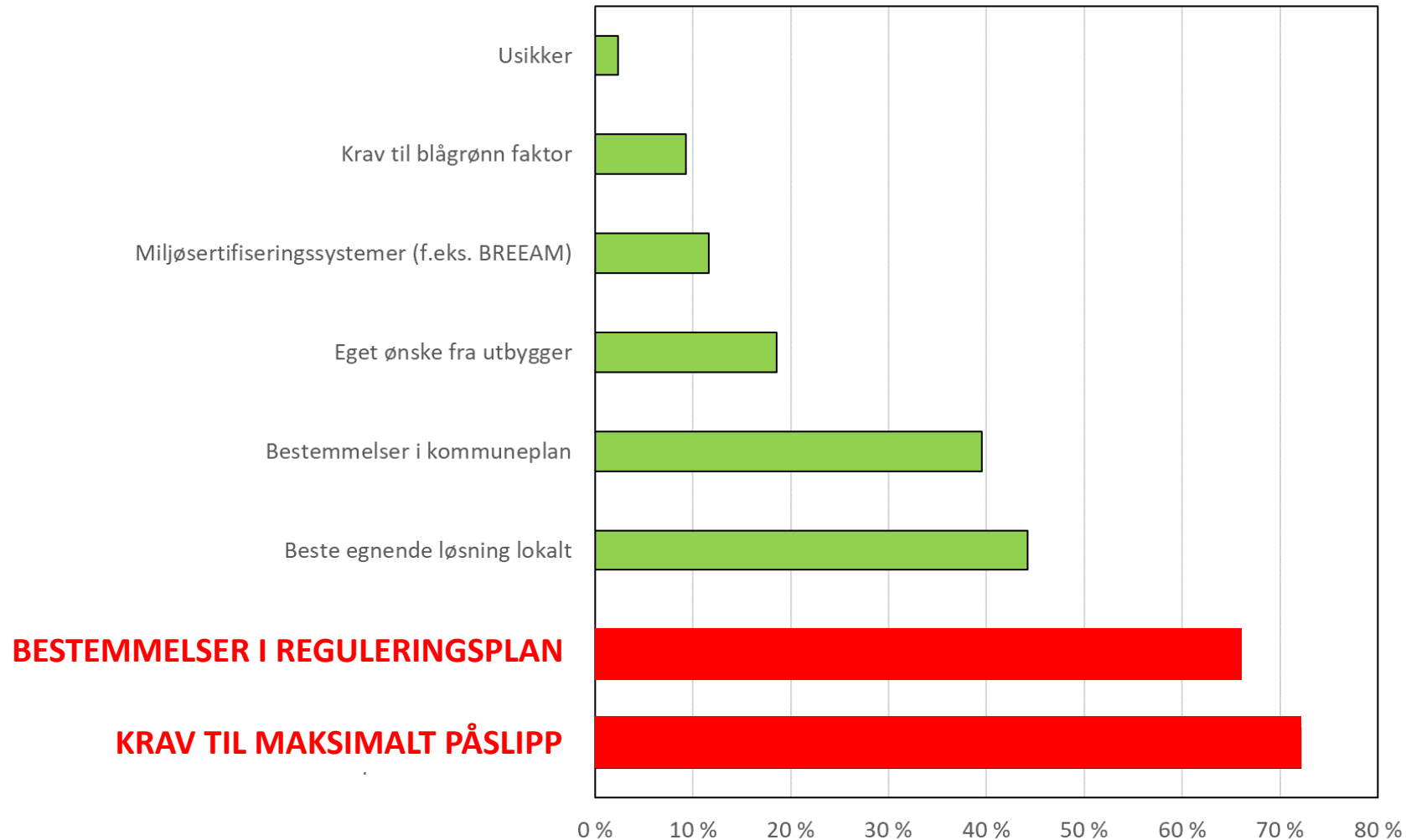
Hva mener du har vært utløsende for etablering av overvannstiltak:

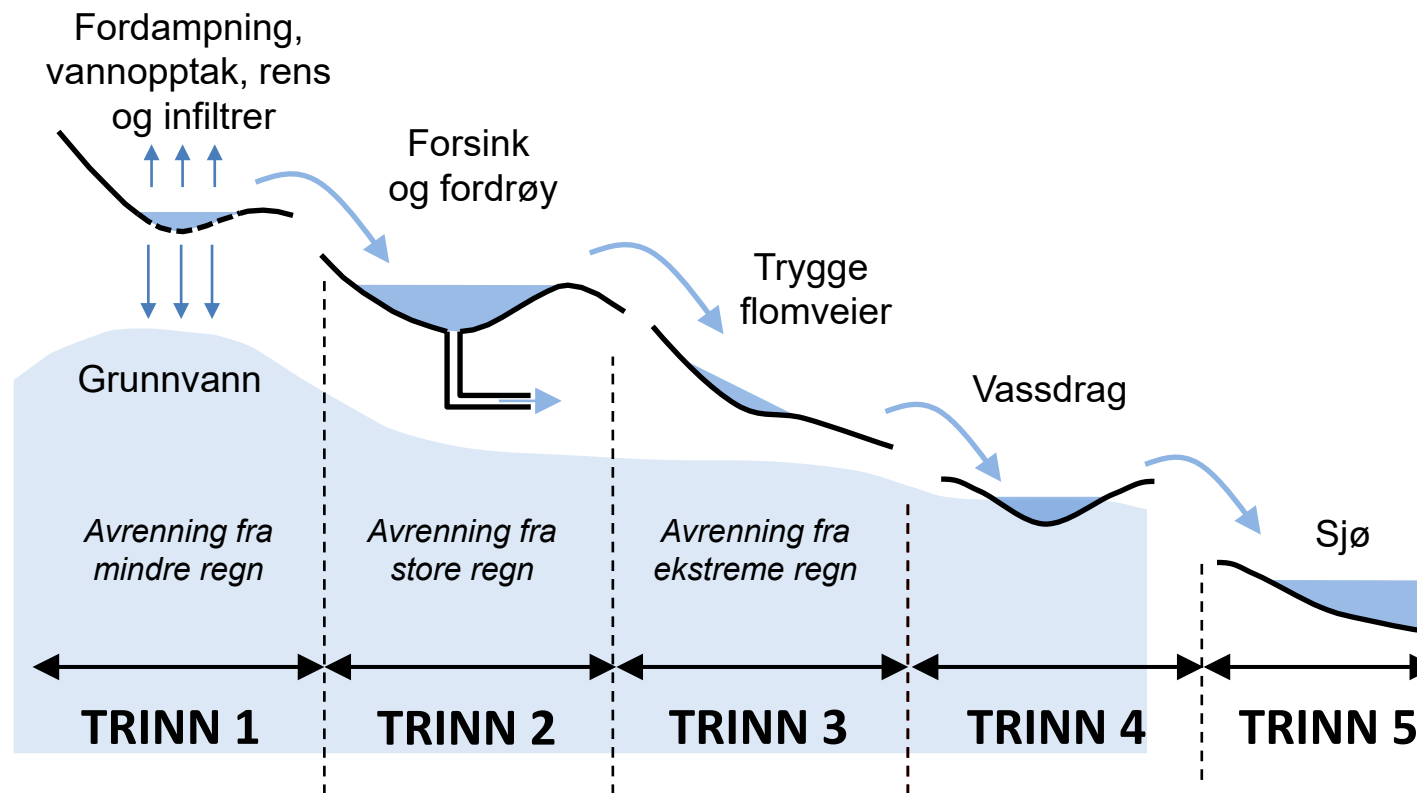
Hva er utløsende for etablering av overvannstiltak?

Fordeling av svar fra VA-ressurser i 45 kommuner

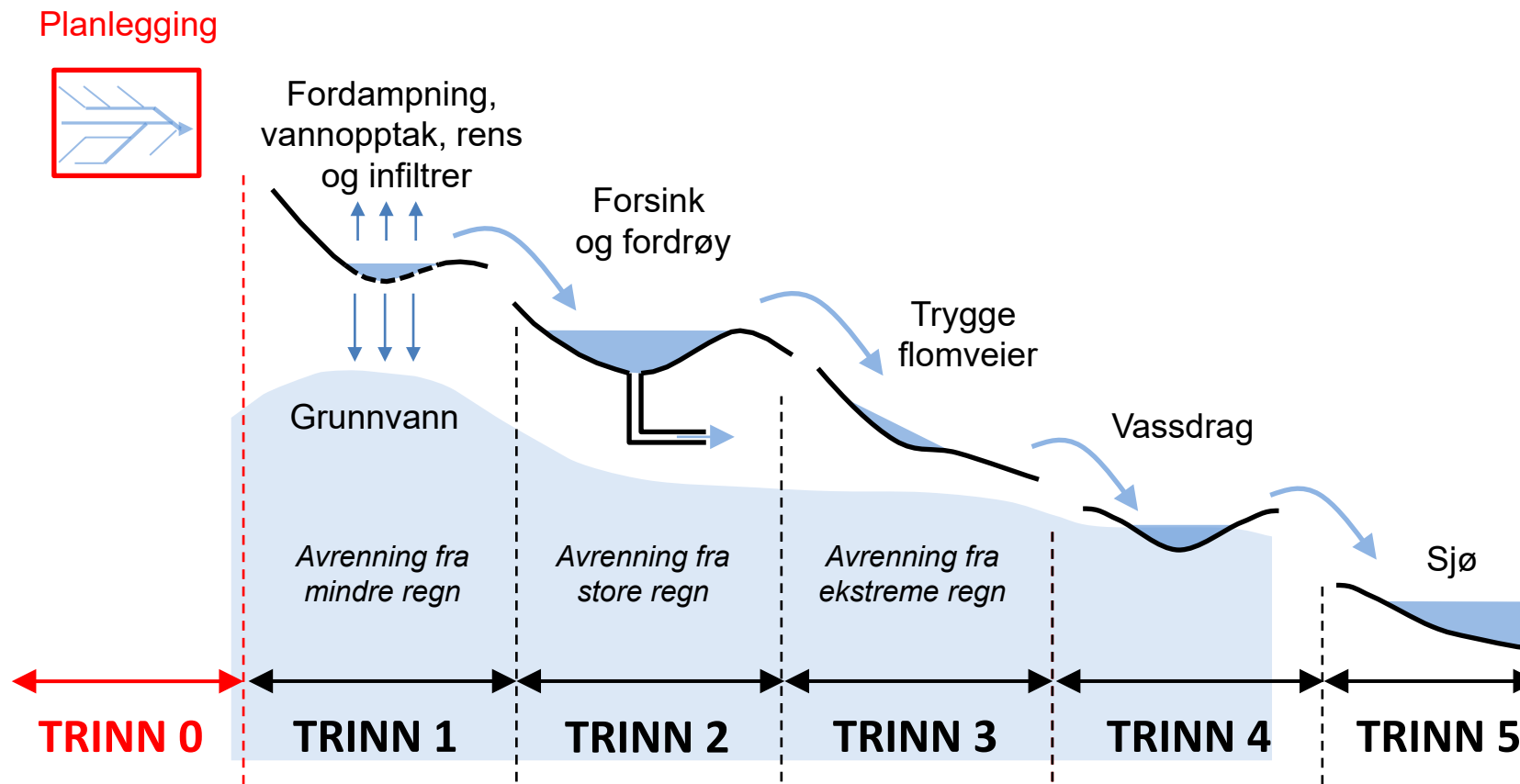
Hva mener du har vært utløsende for etablering av overvannstiltak:

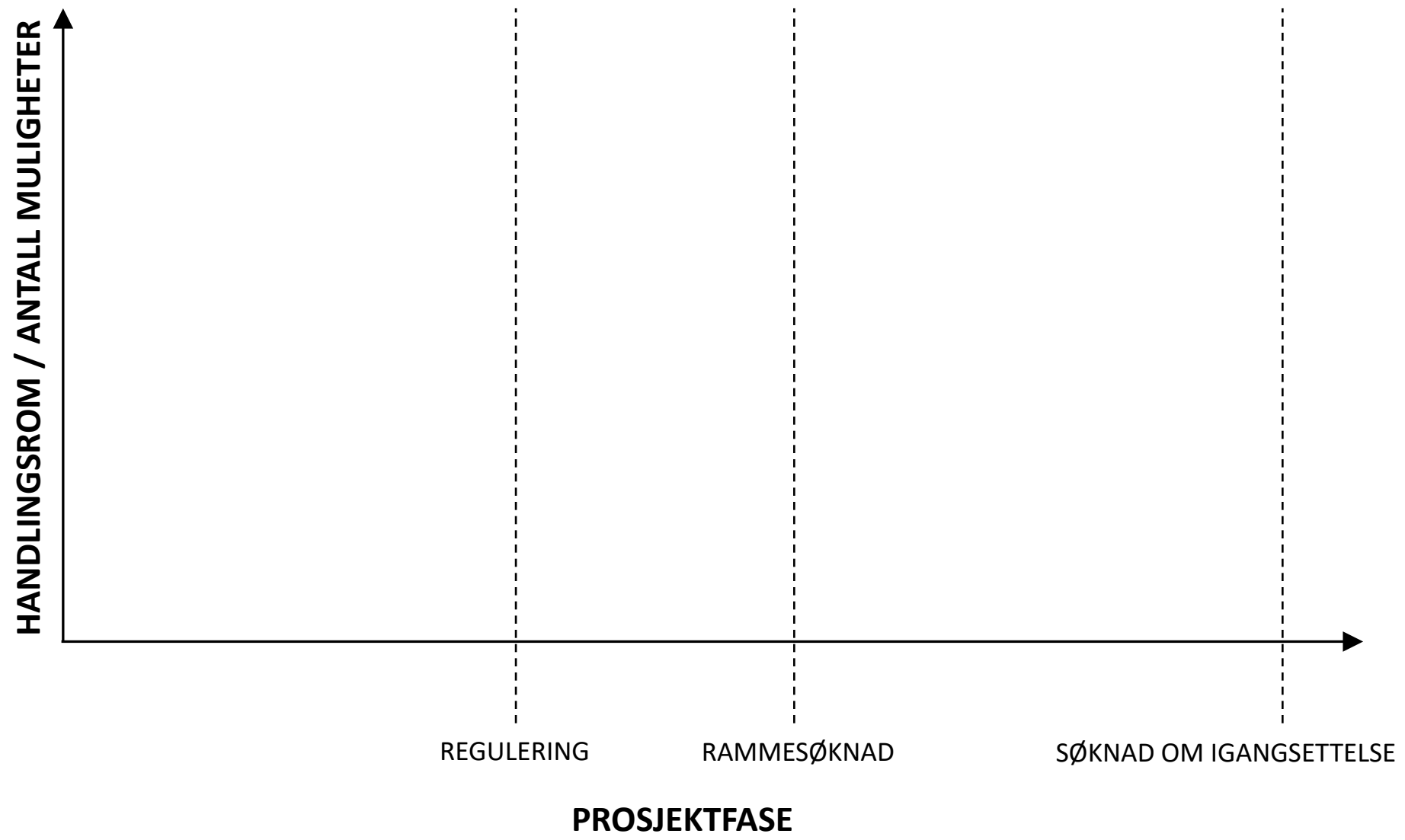

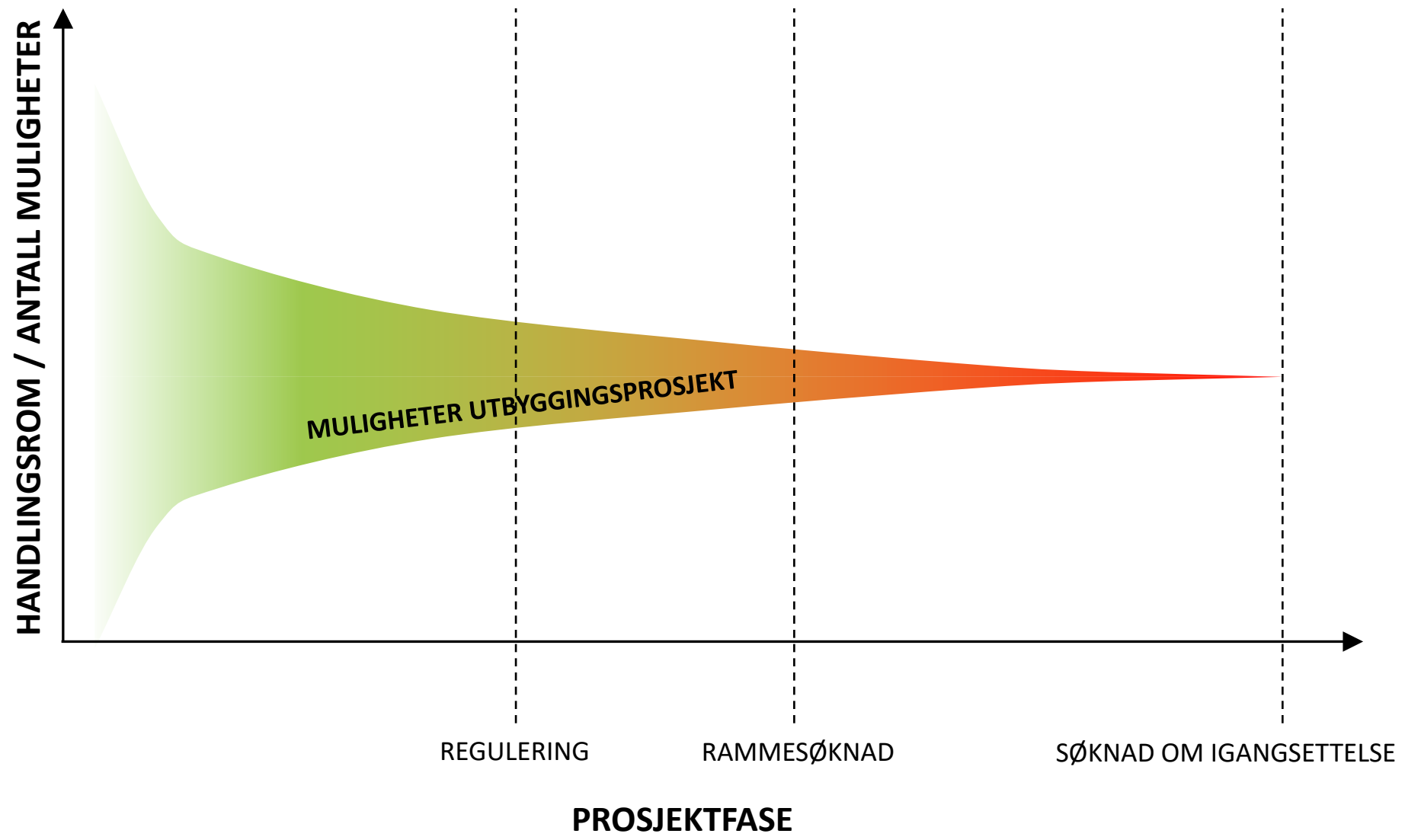
Strategi for håndtering av overvann

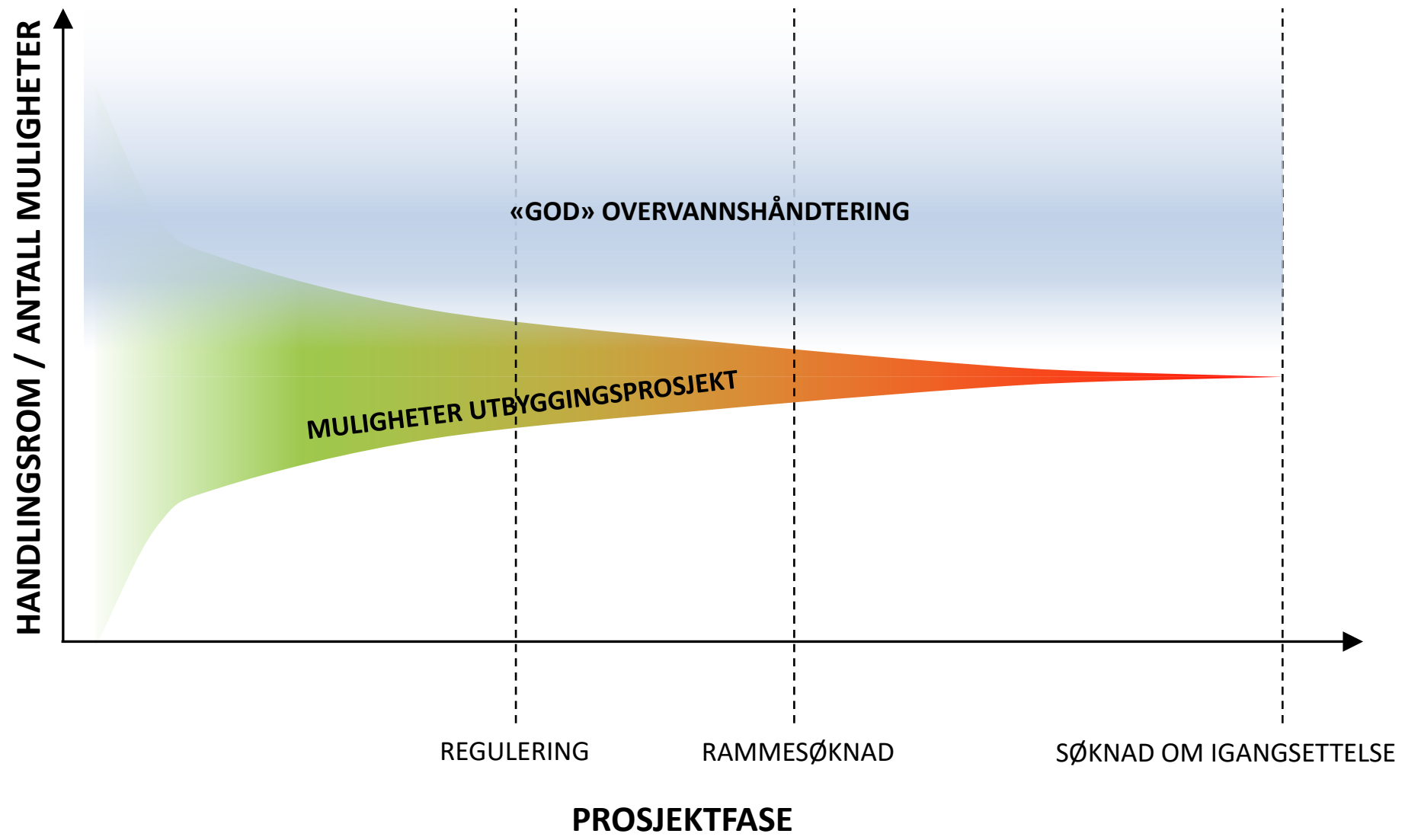

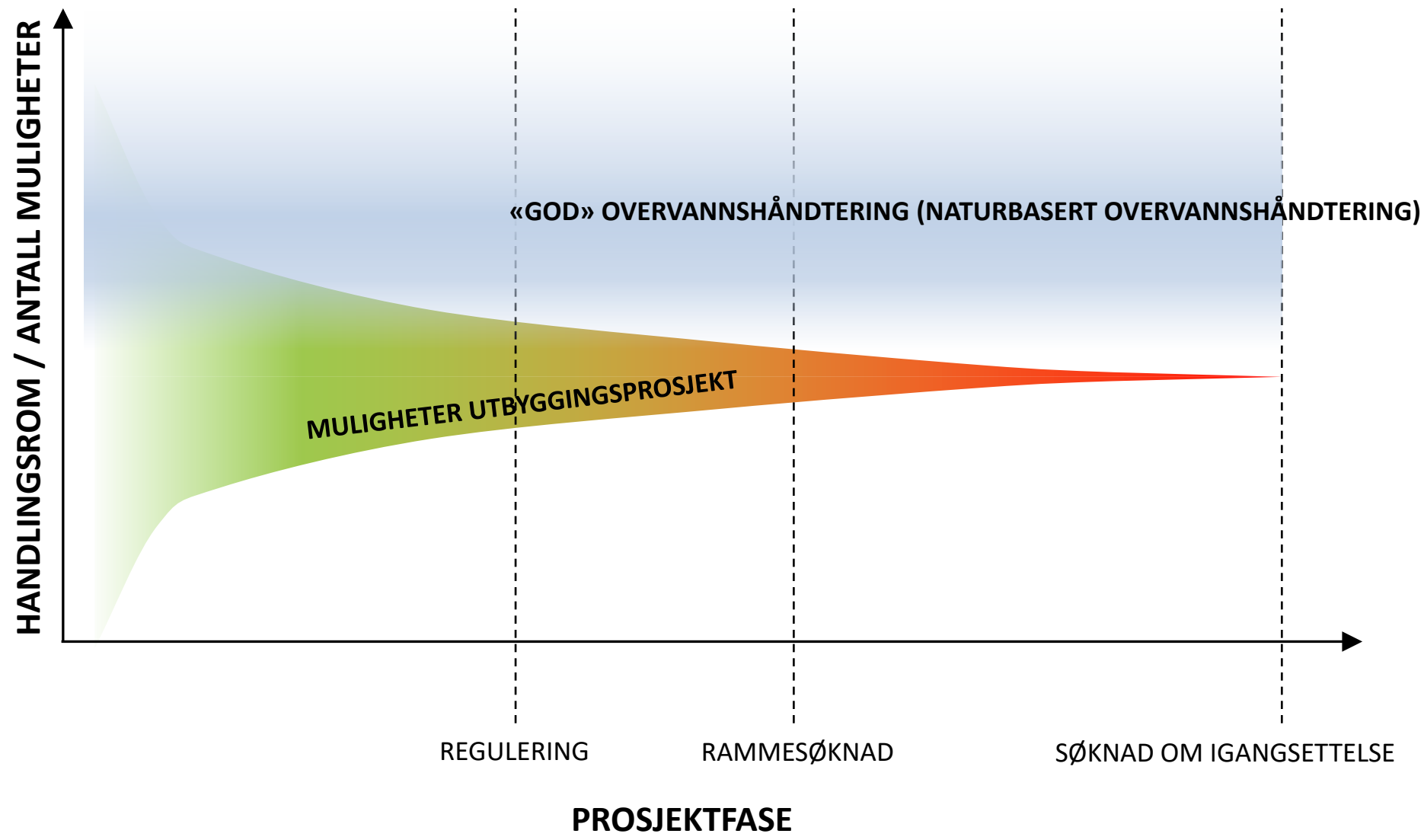
Strategi for håndtering av overvann

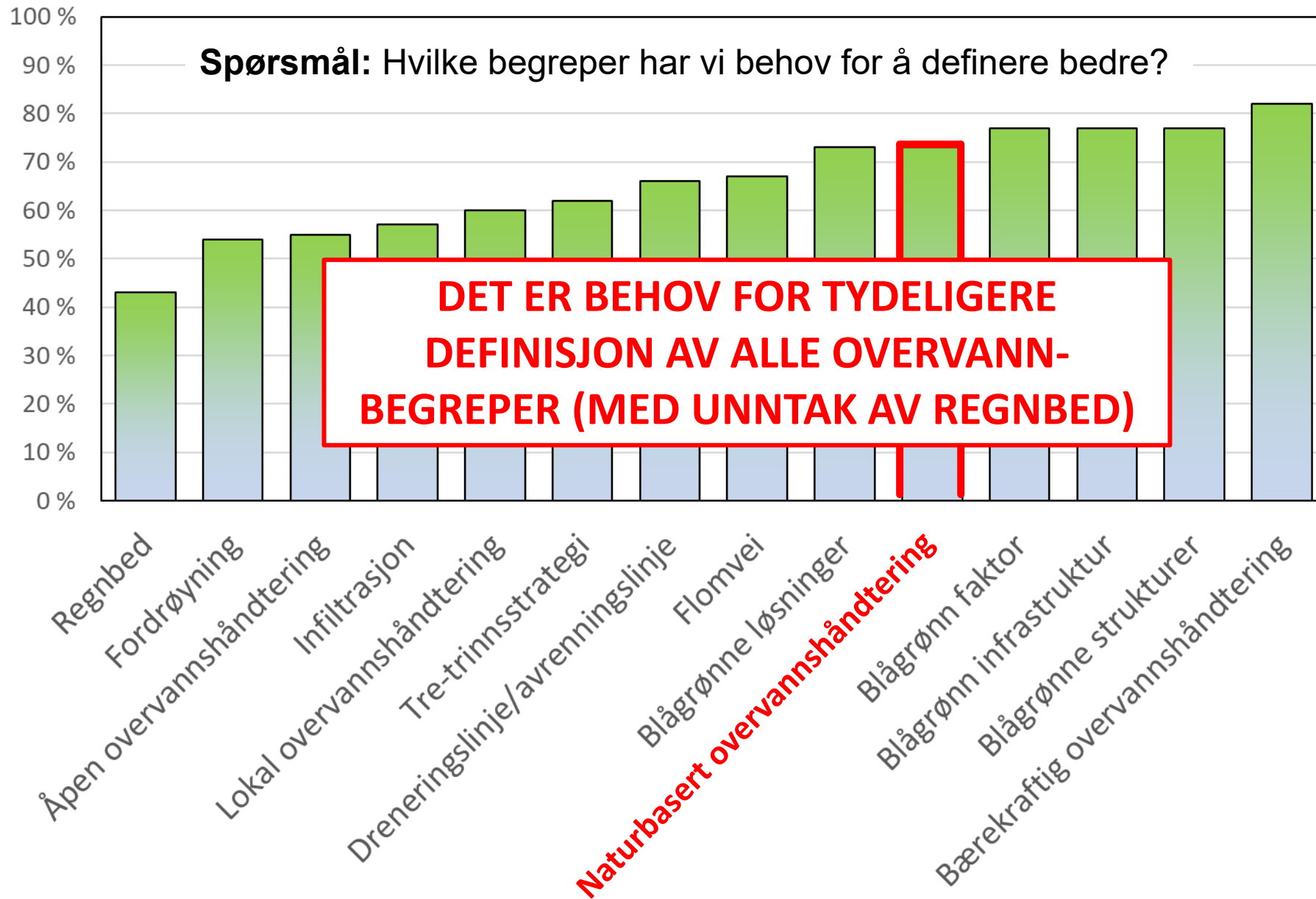

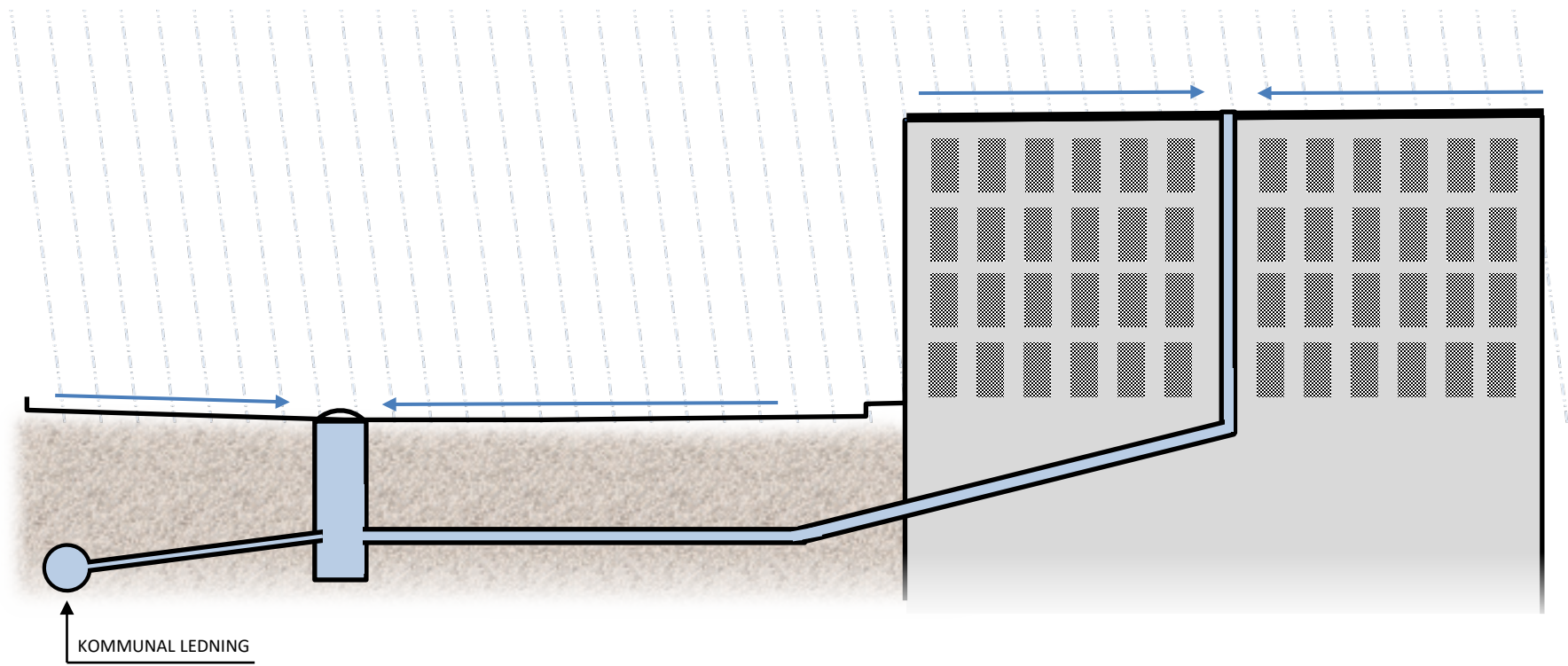

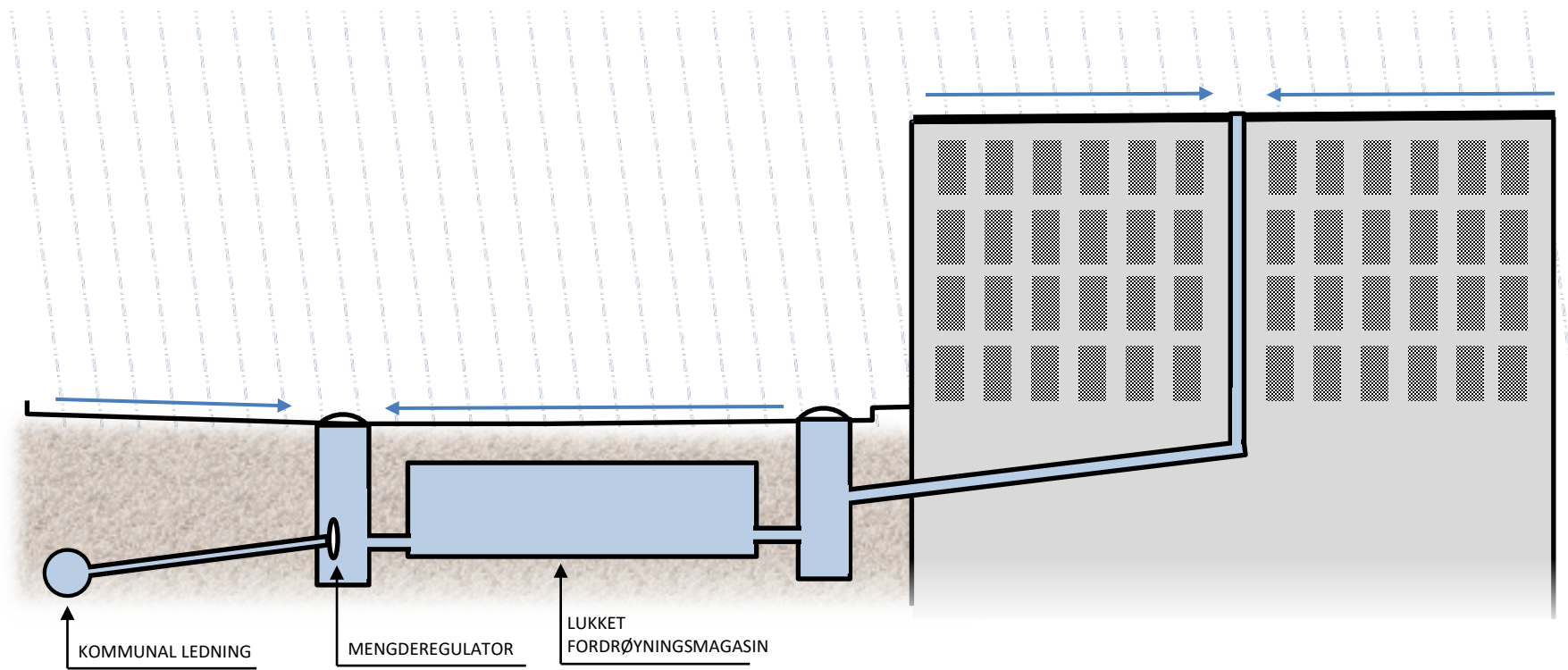

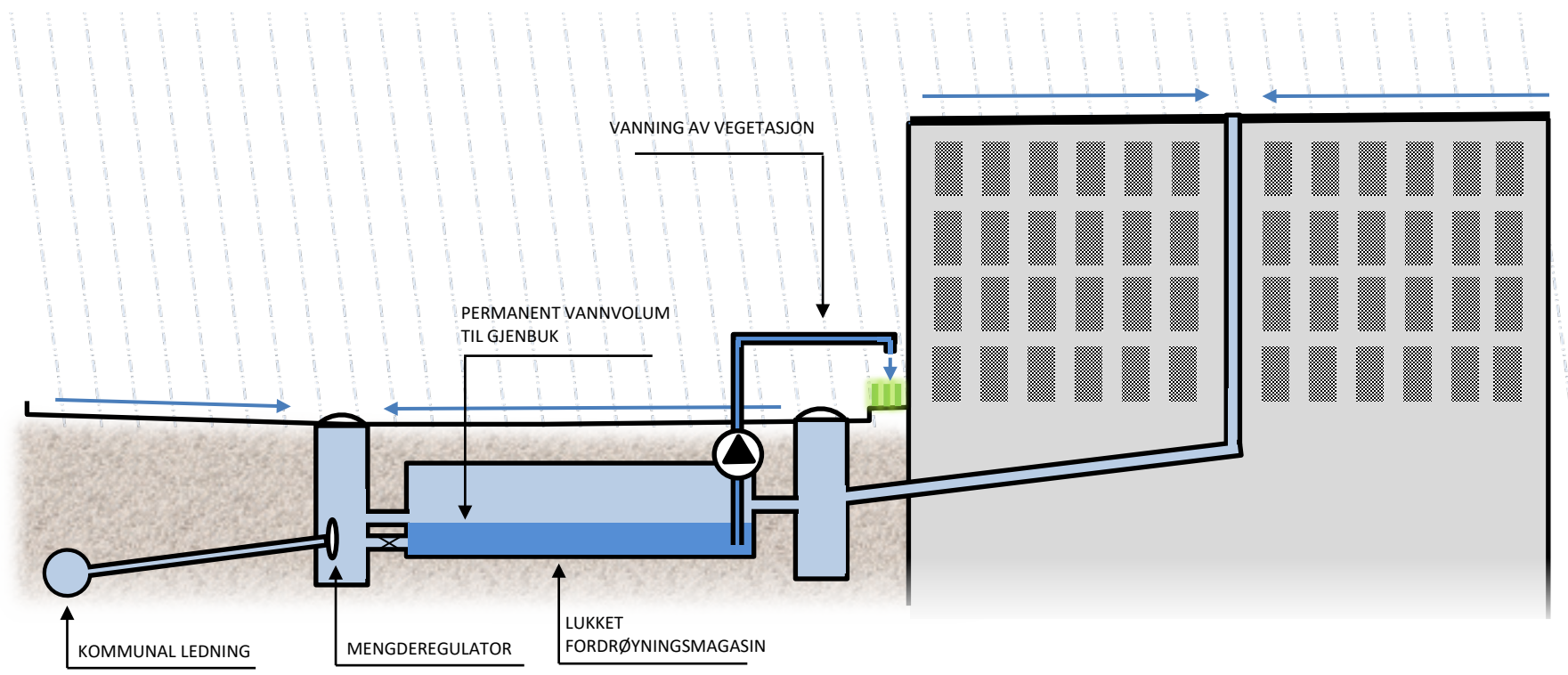

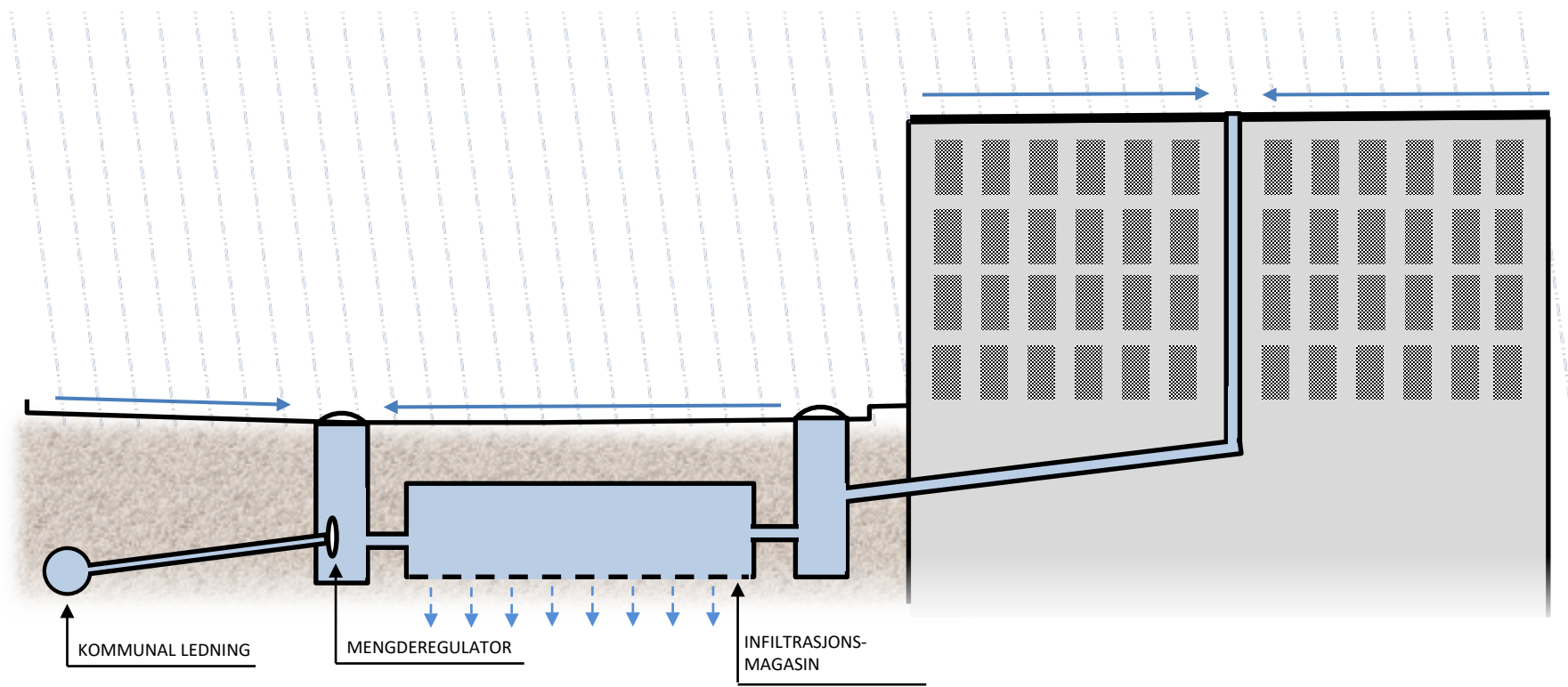
Begrepsforvirring innen overvannsfaget

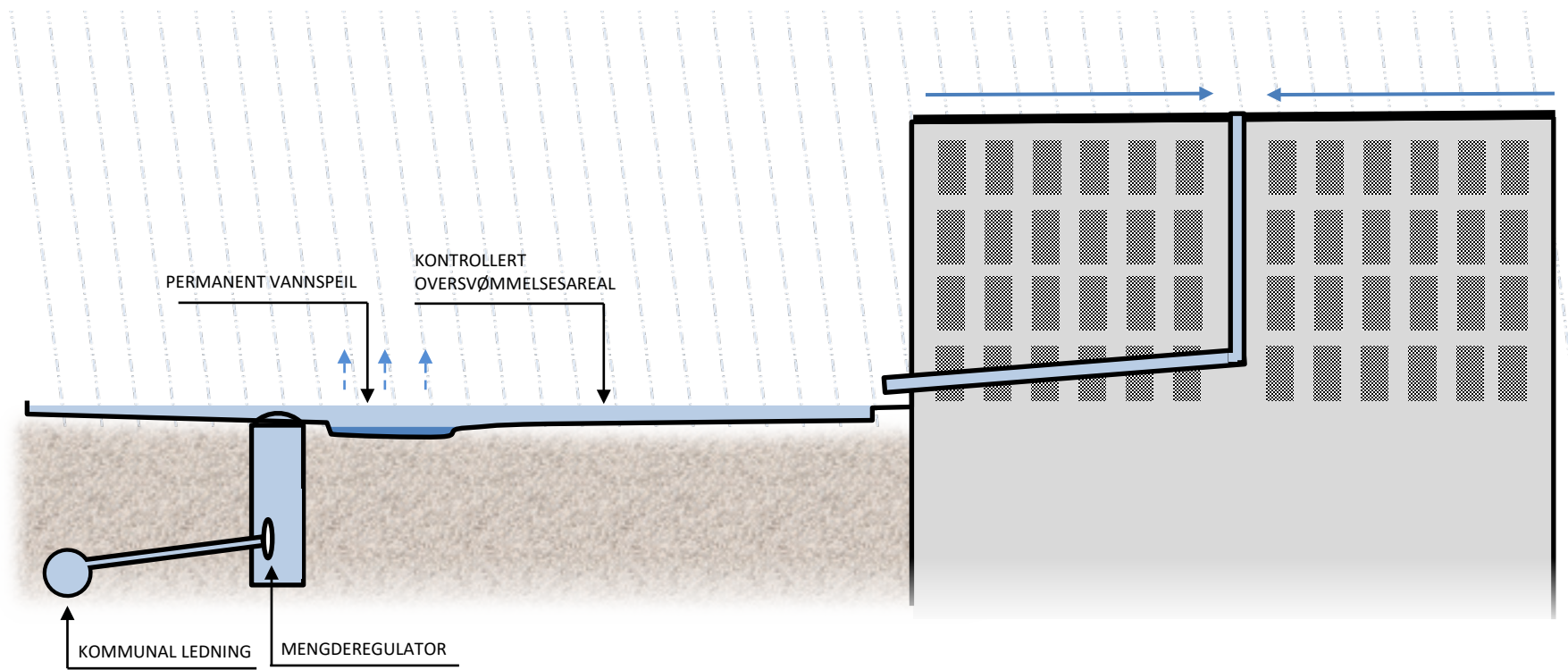

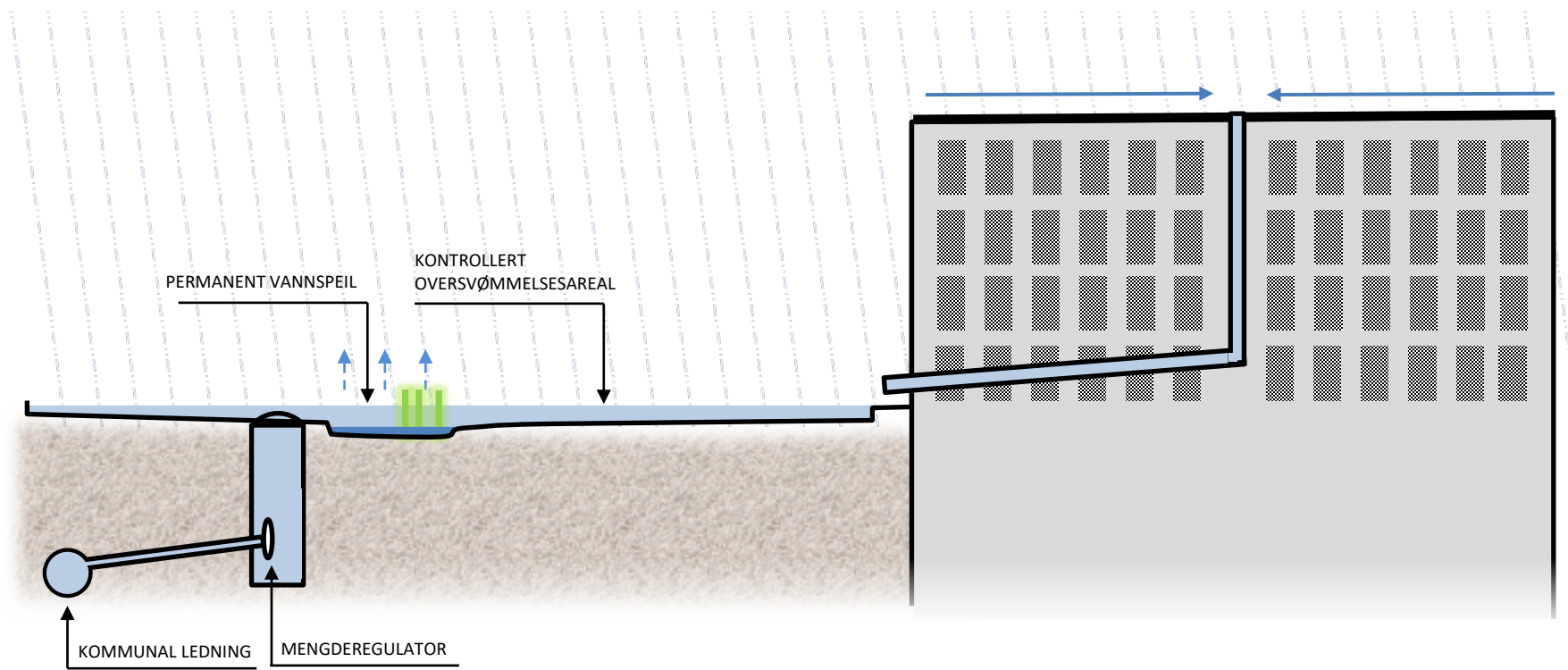

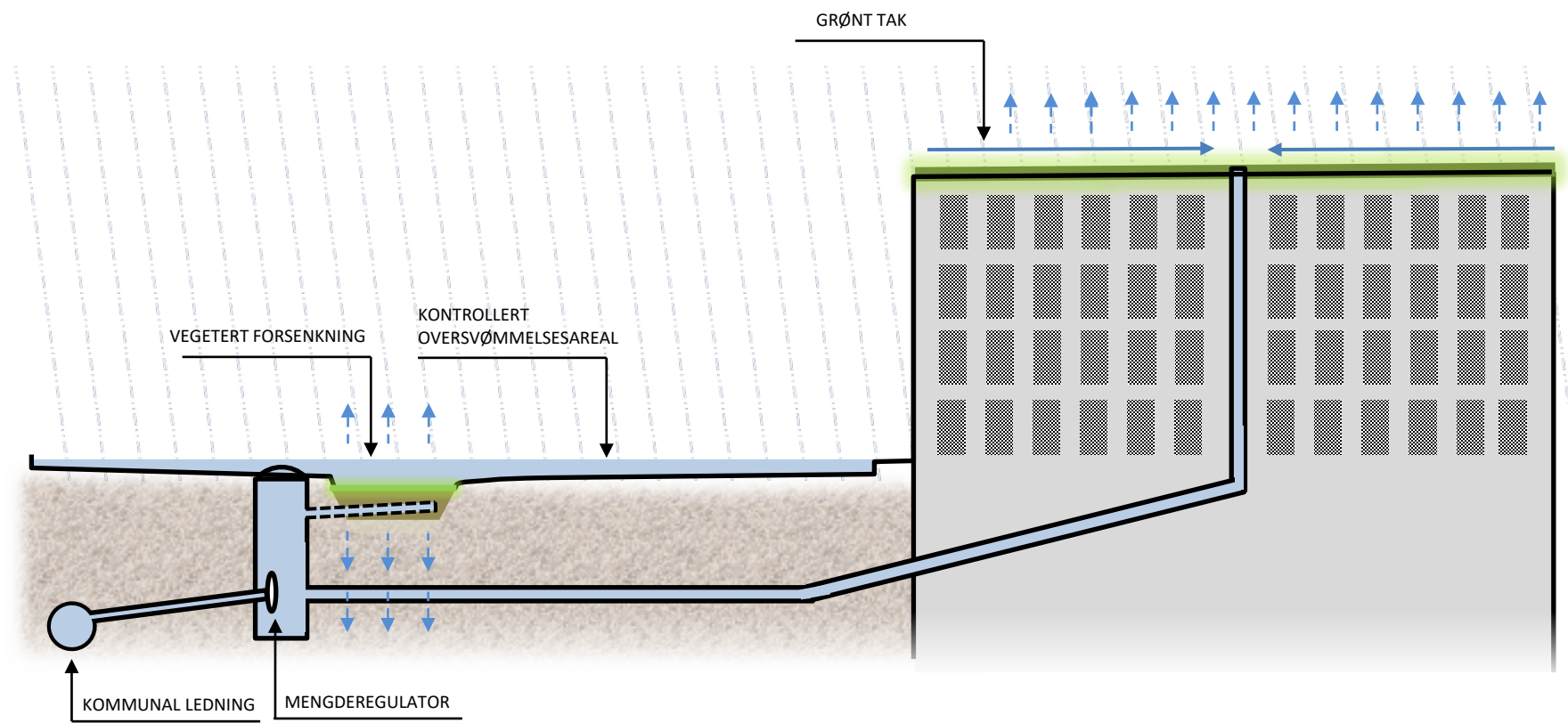

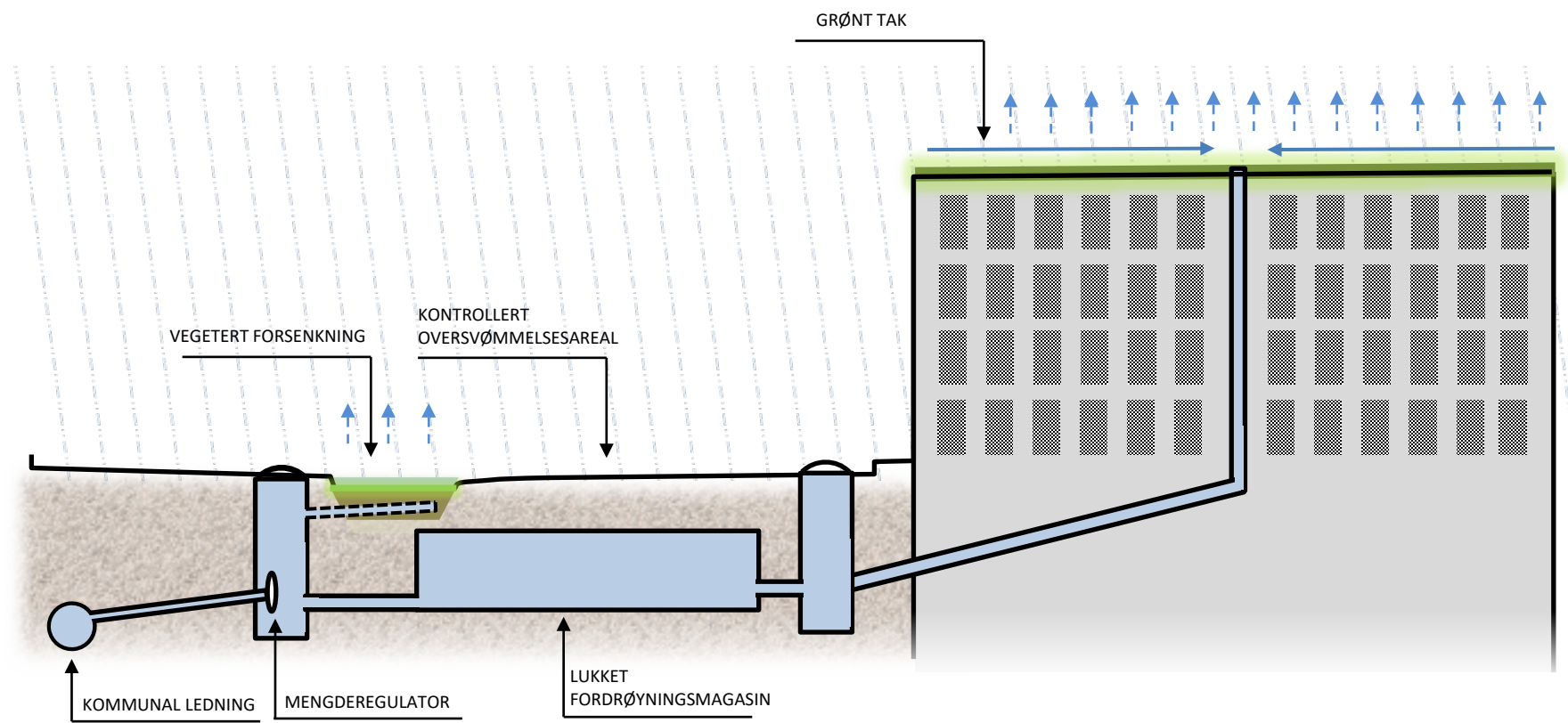

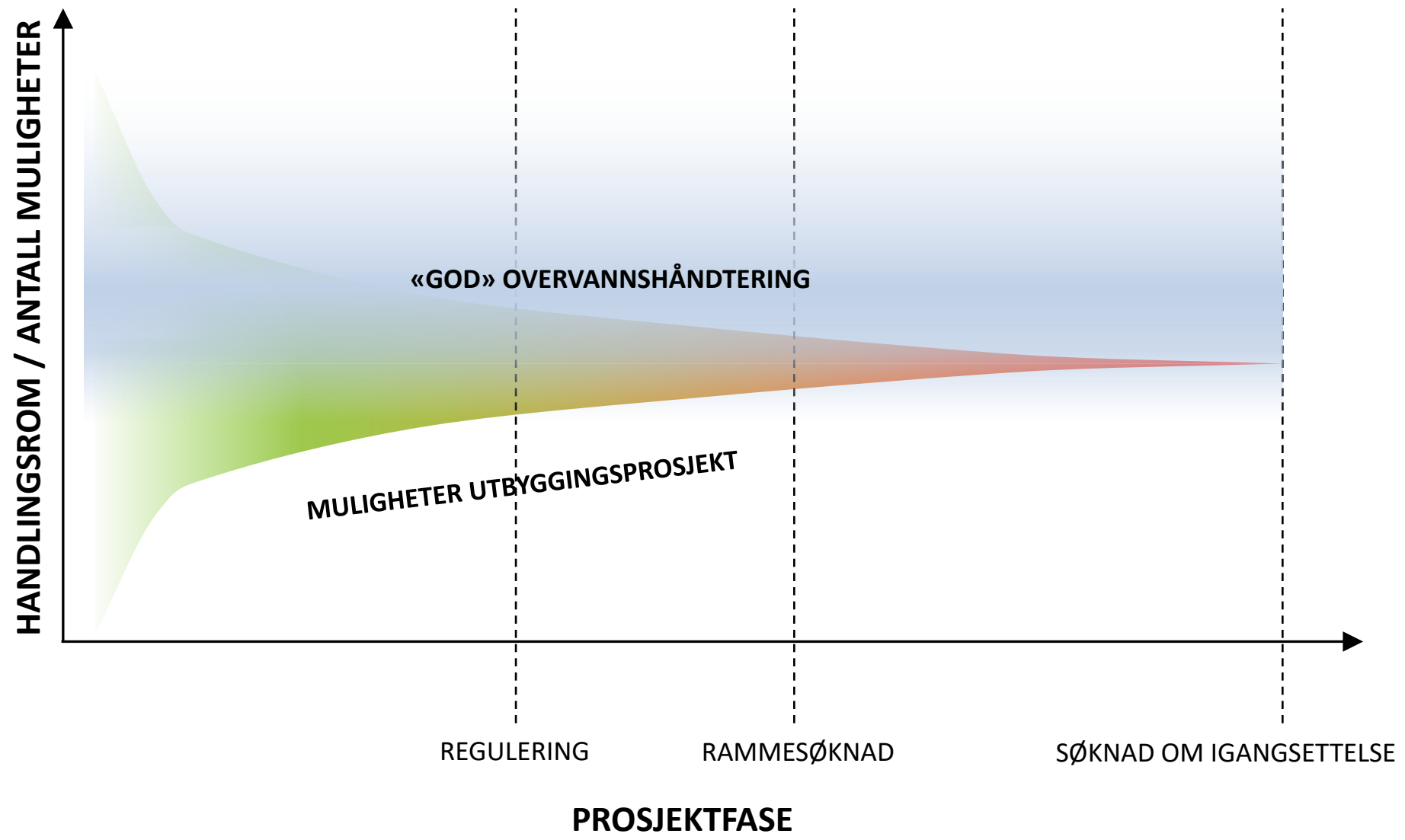

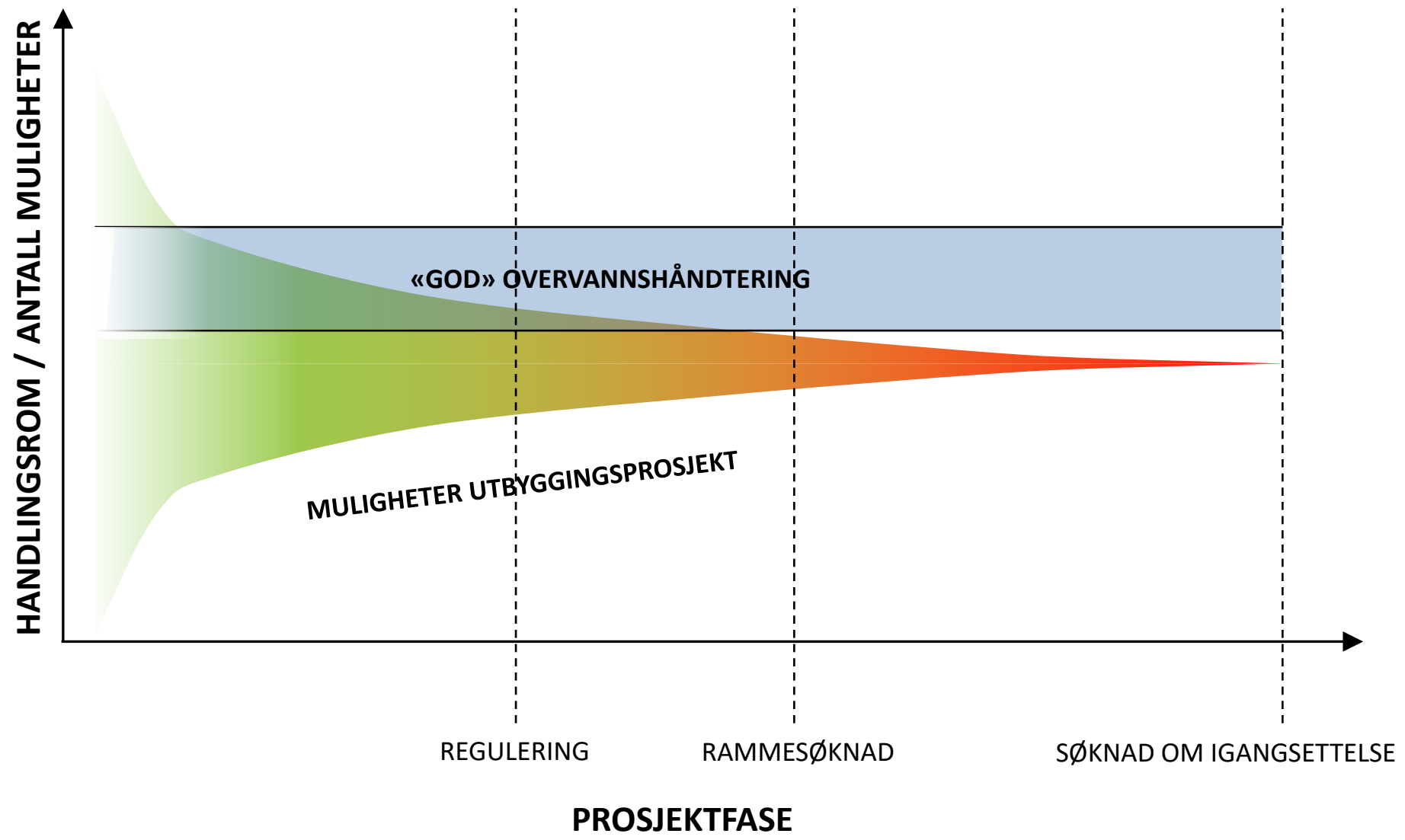

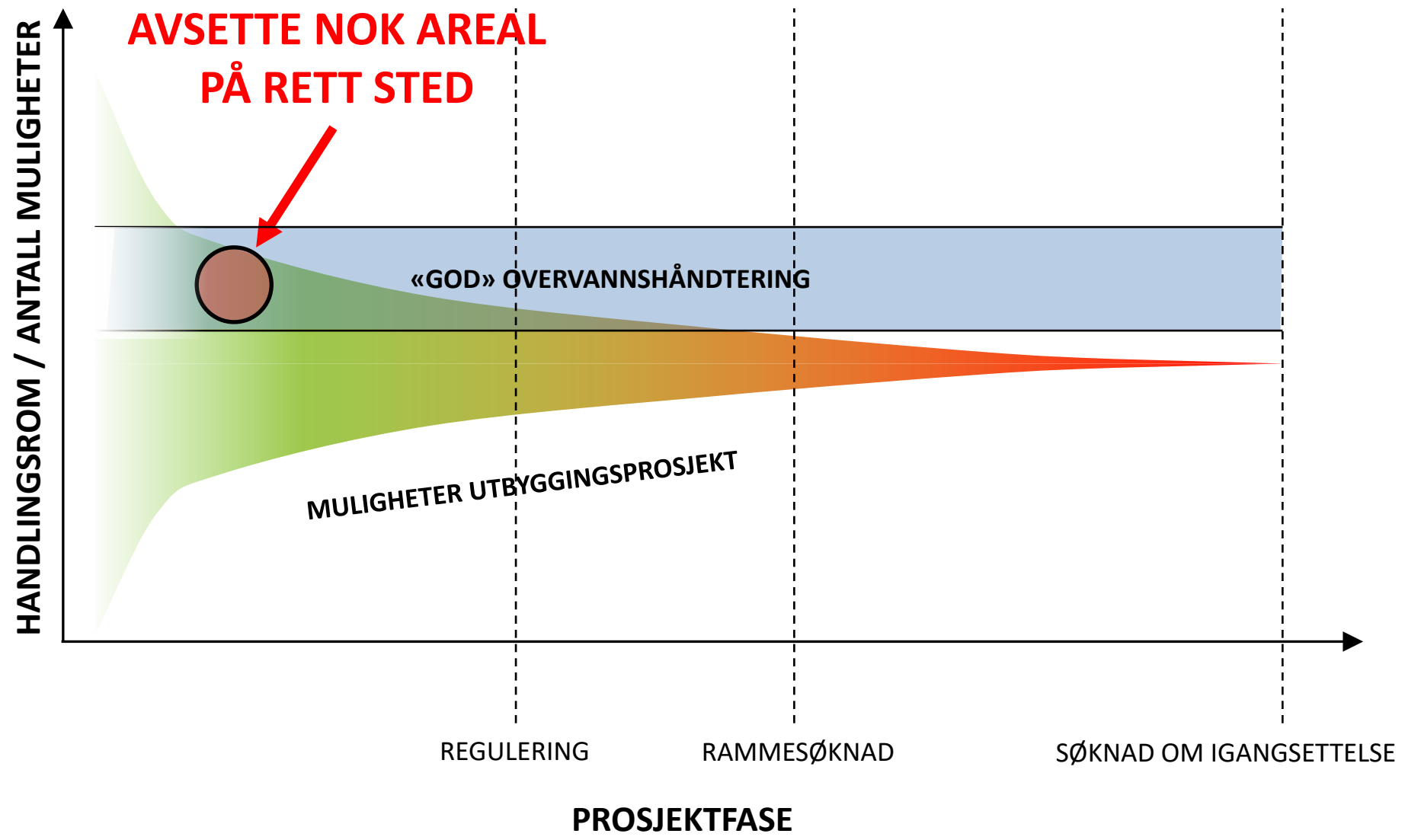

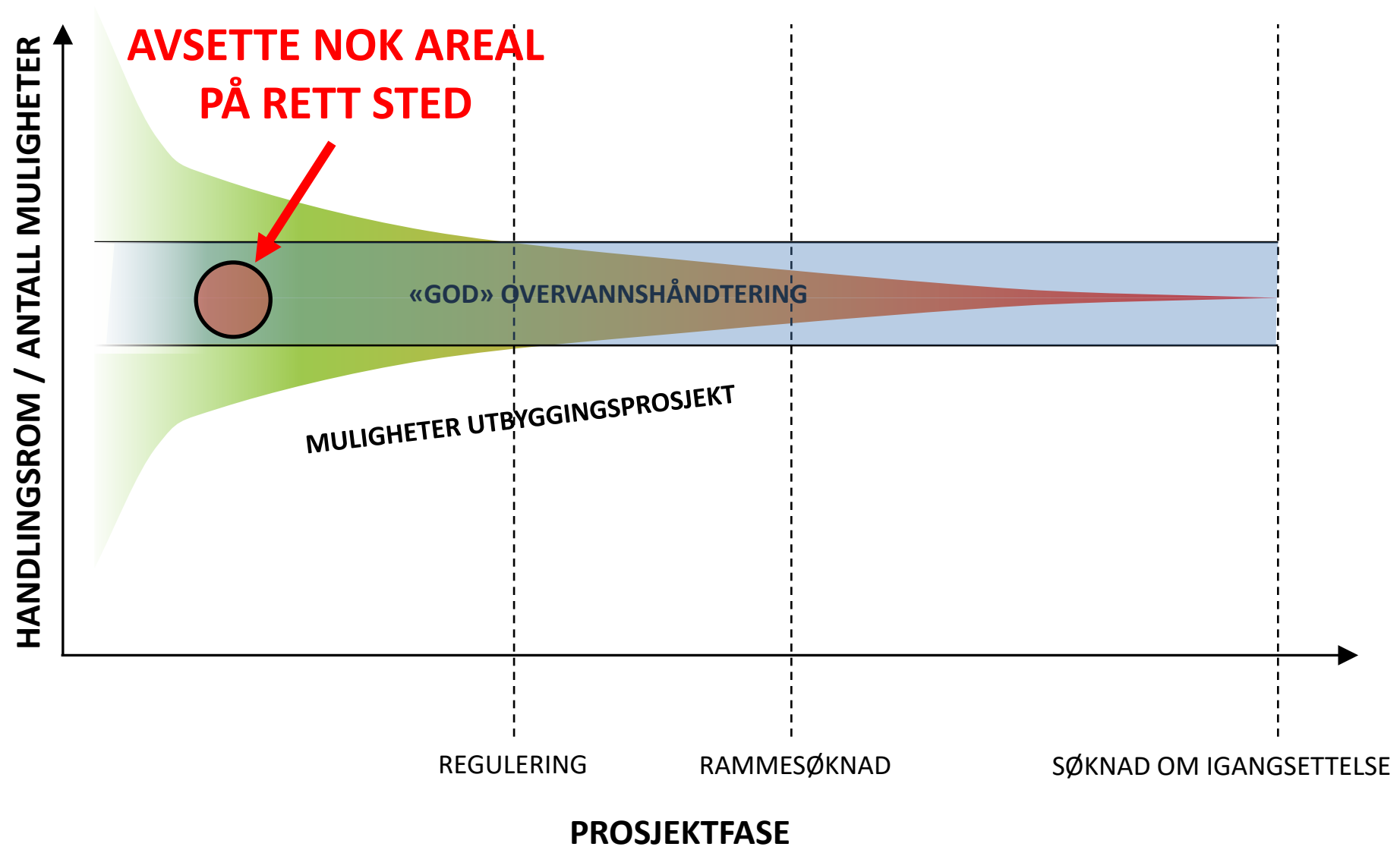

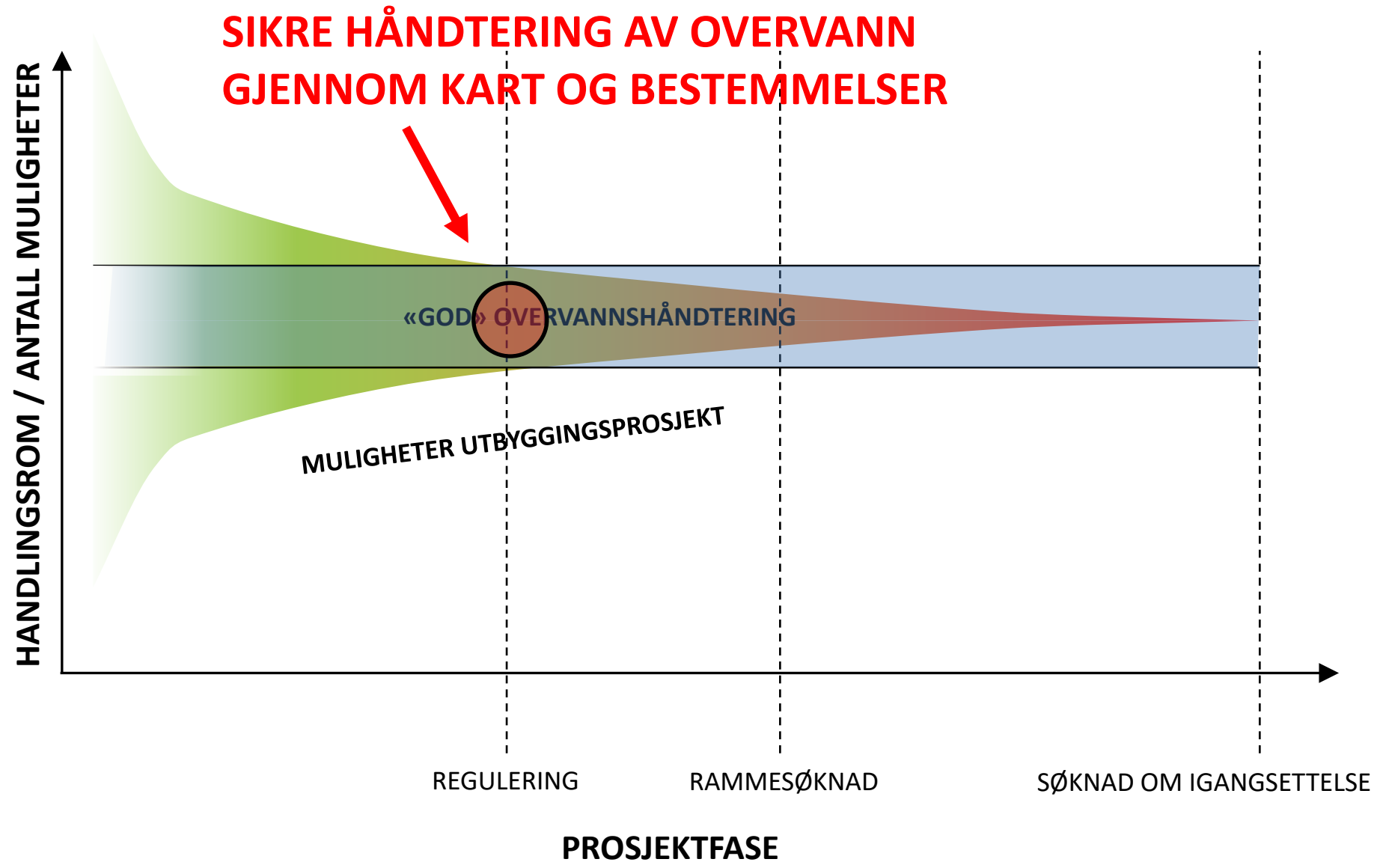

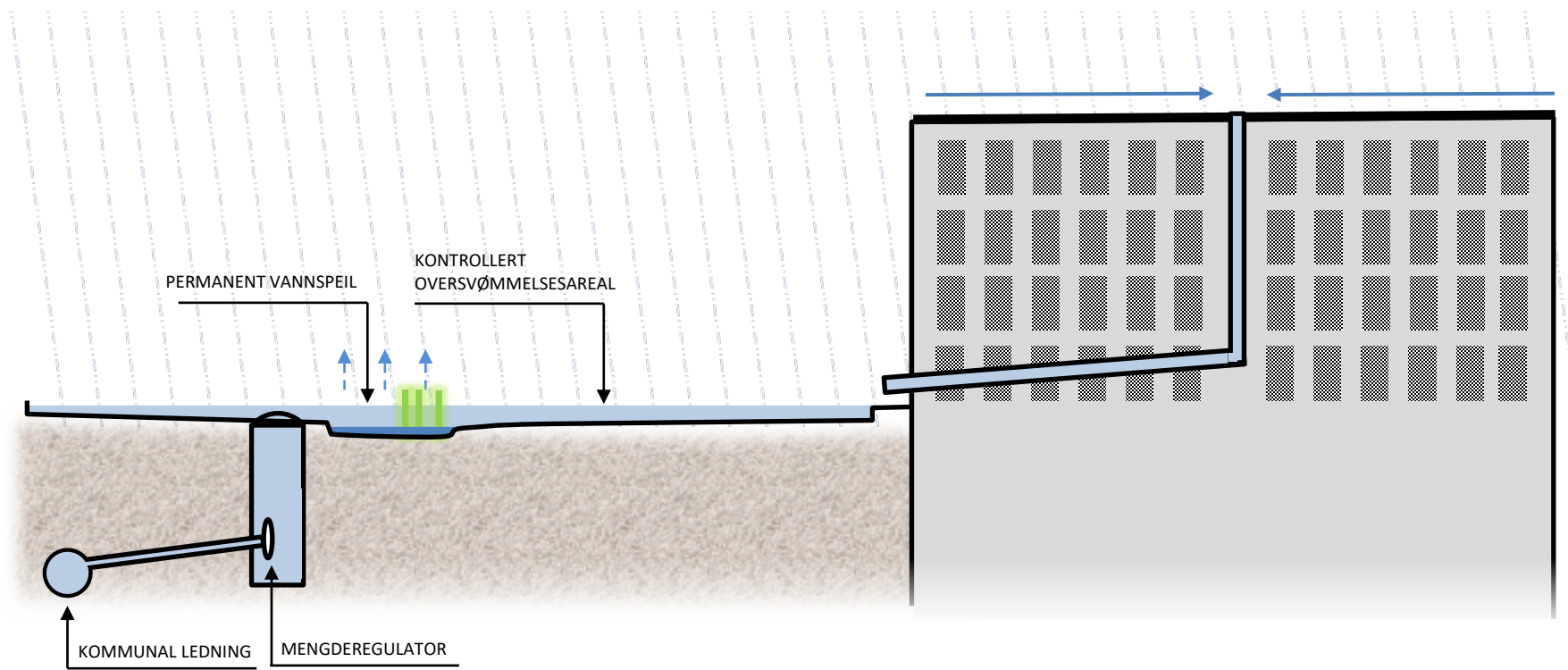

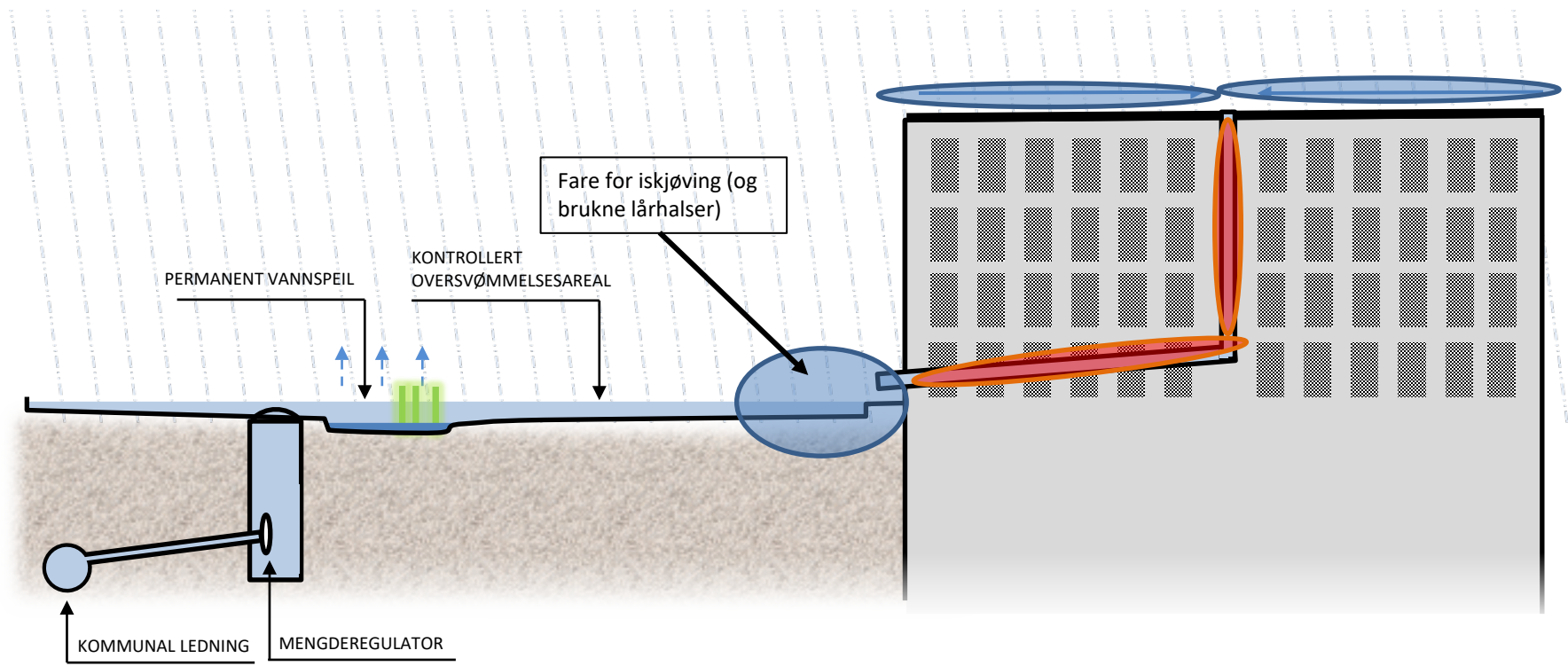

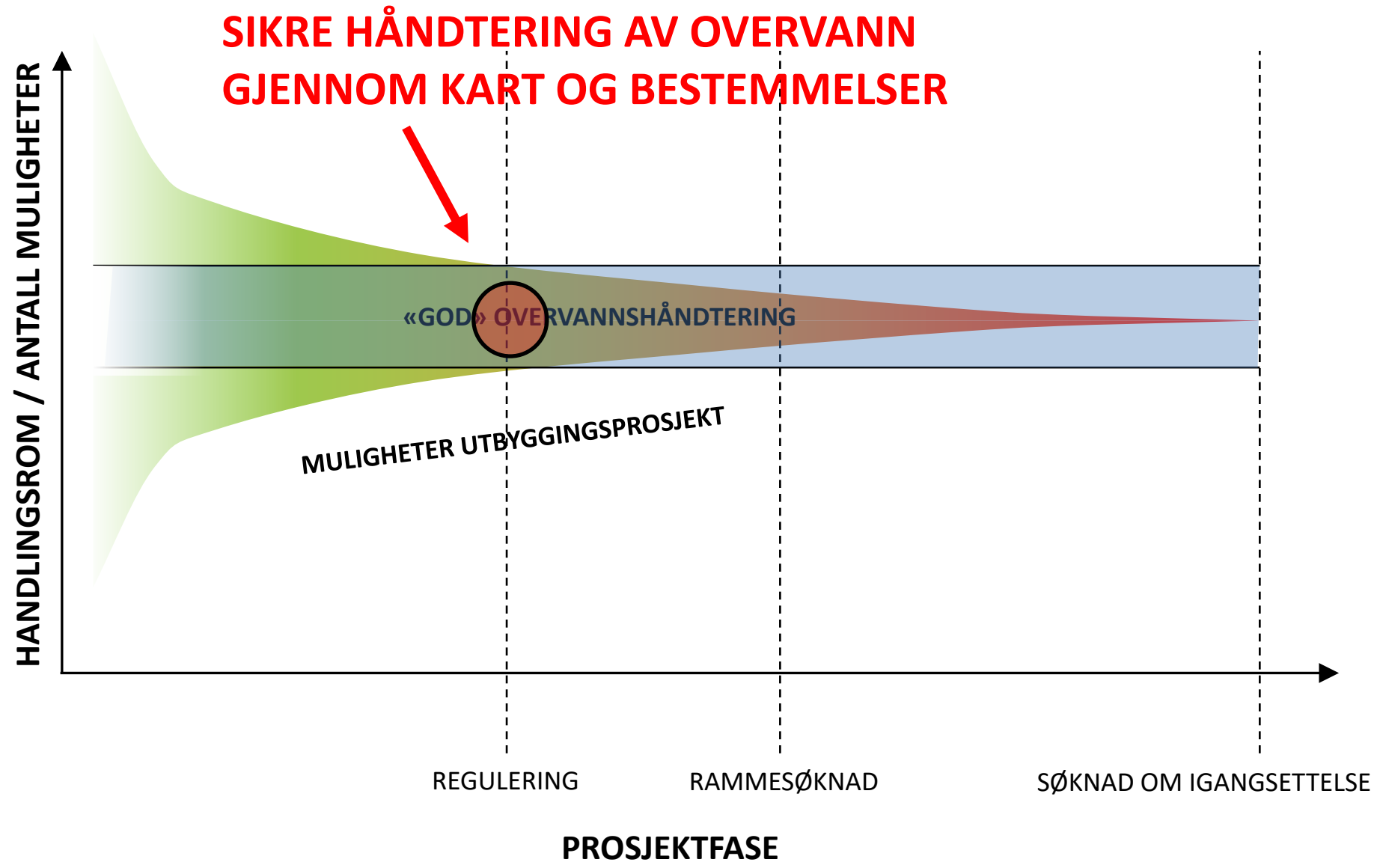

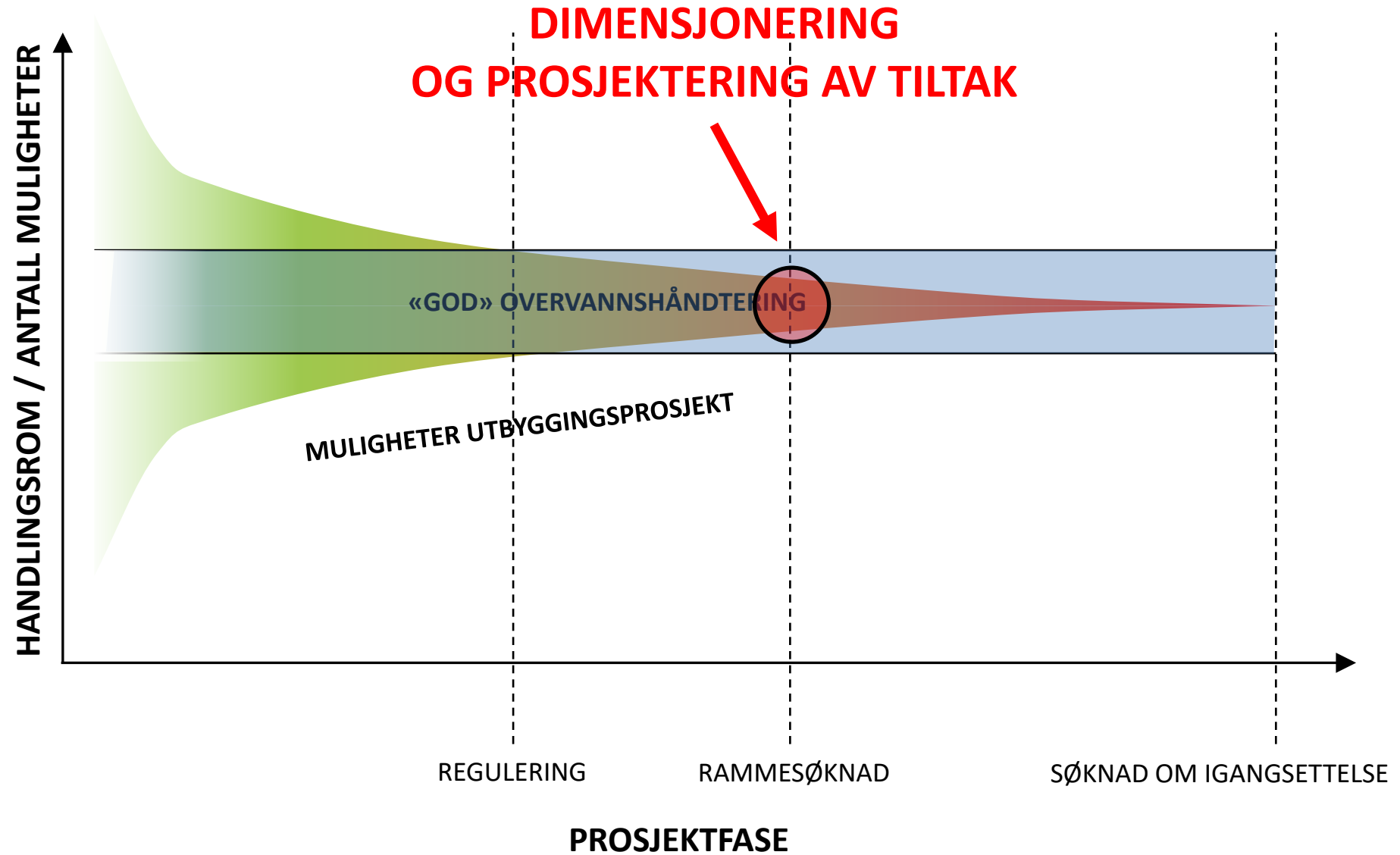
KALDT

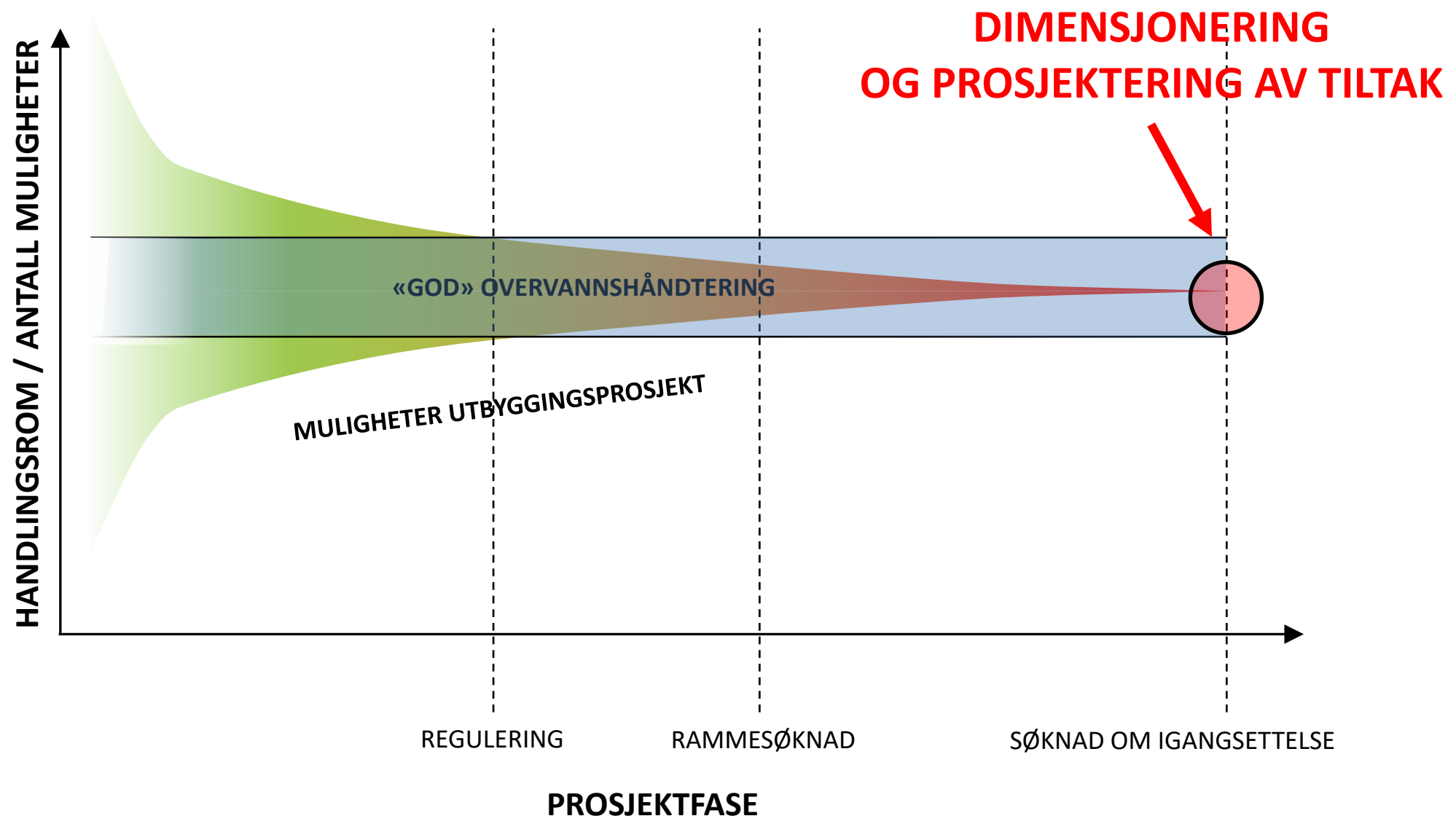
VARMT

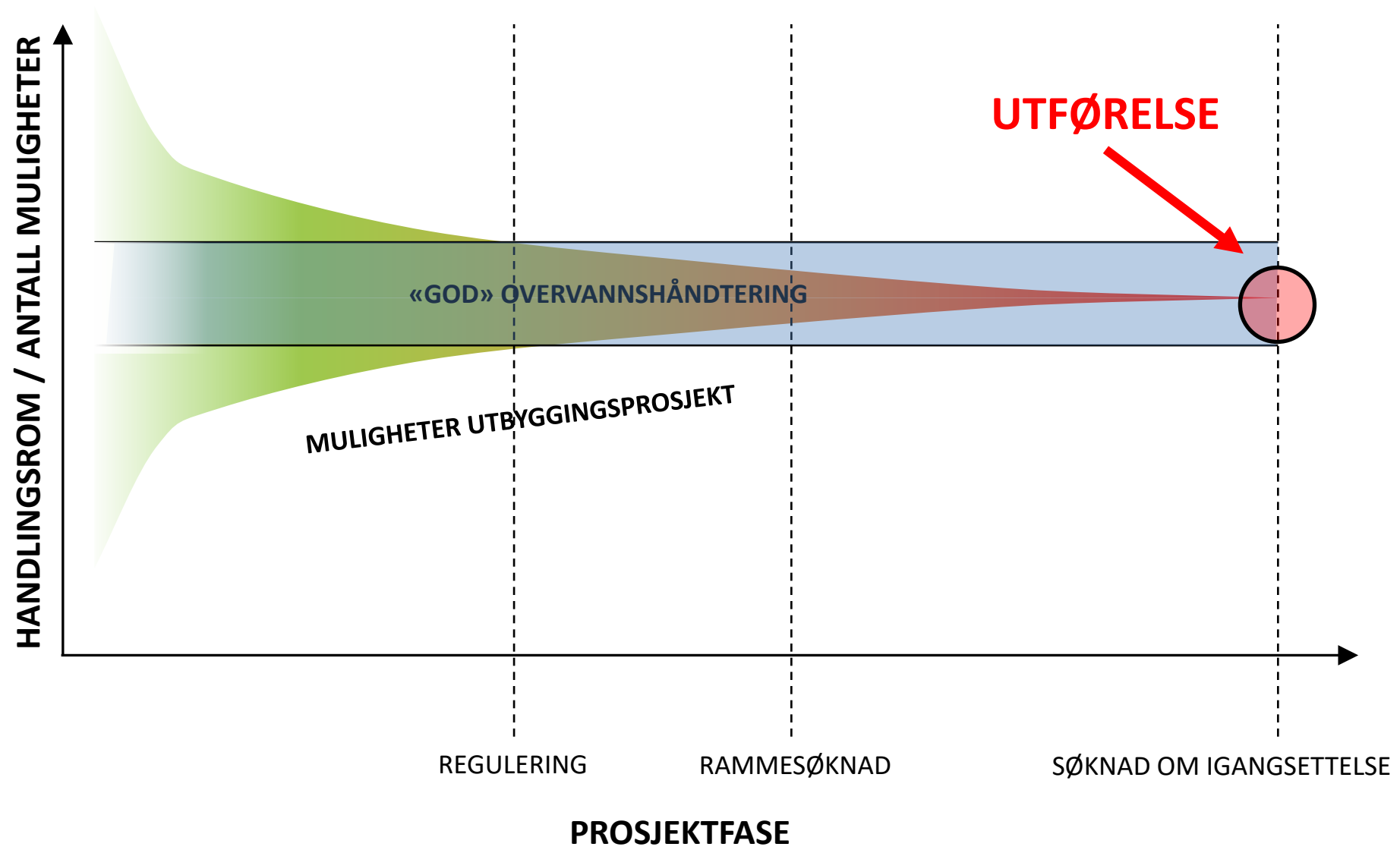

Utførelse

Kontroll på vannveier

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Planlegging og utførelse

Sikre at tiltaket får avrenning som planlagt

Utførelse

Kontroll på vannveier

PLANLAGT

FAKTISK

Planlegging og utførelse

Kontroll på vannveier

VANLIG REGN

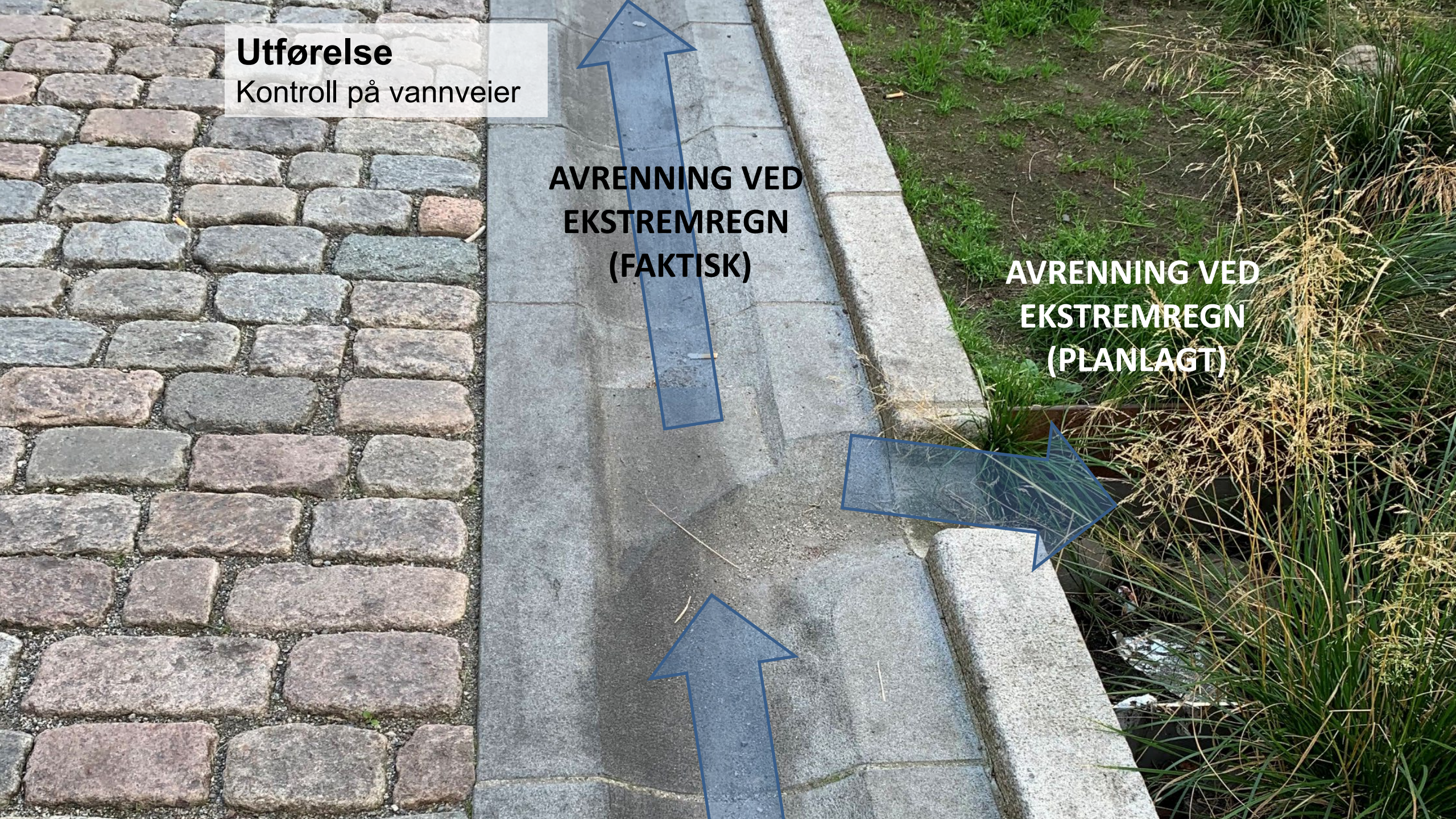
EKSTREME REGN

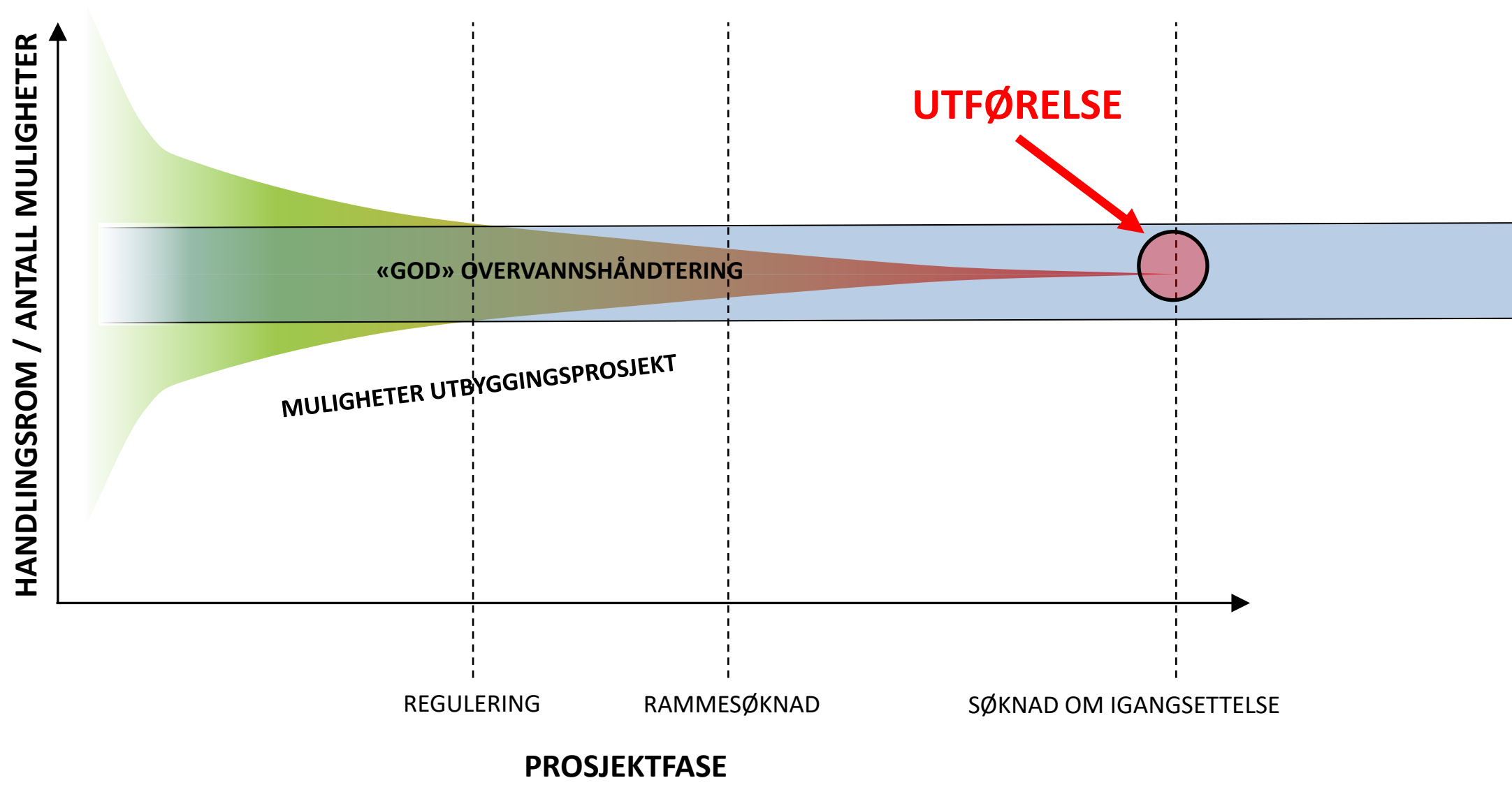
Utførelse

Kontroll på vannveier

AVRENNING VED
EKSTREMREGN
(FAKTISK)

AVRENNING VED
EKSTREMREGN
(PLANLAGT)

HANDLINGSROM / ANTALL MULIGHETER

MULIGHETER UTBYGGINGSPROSJEKT

«GOD» OVERVANNSHÅNDTERING

UTFØRELSE

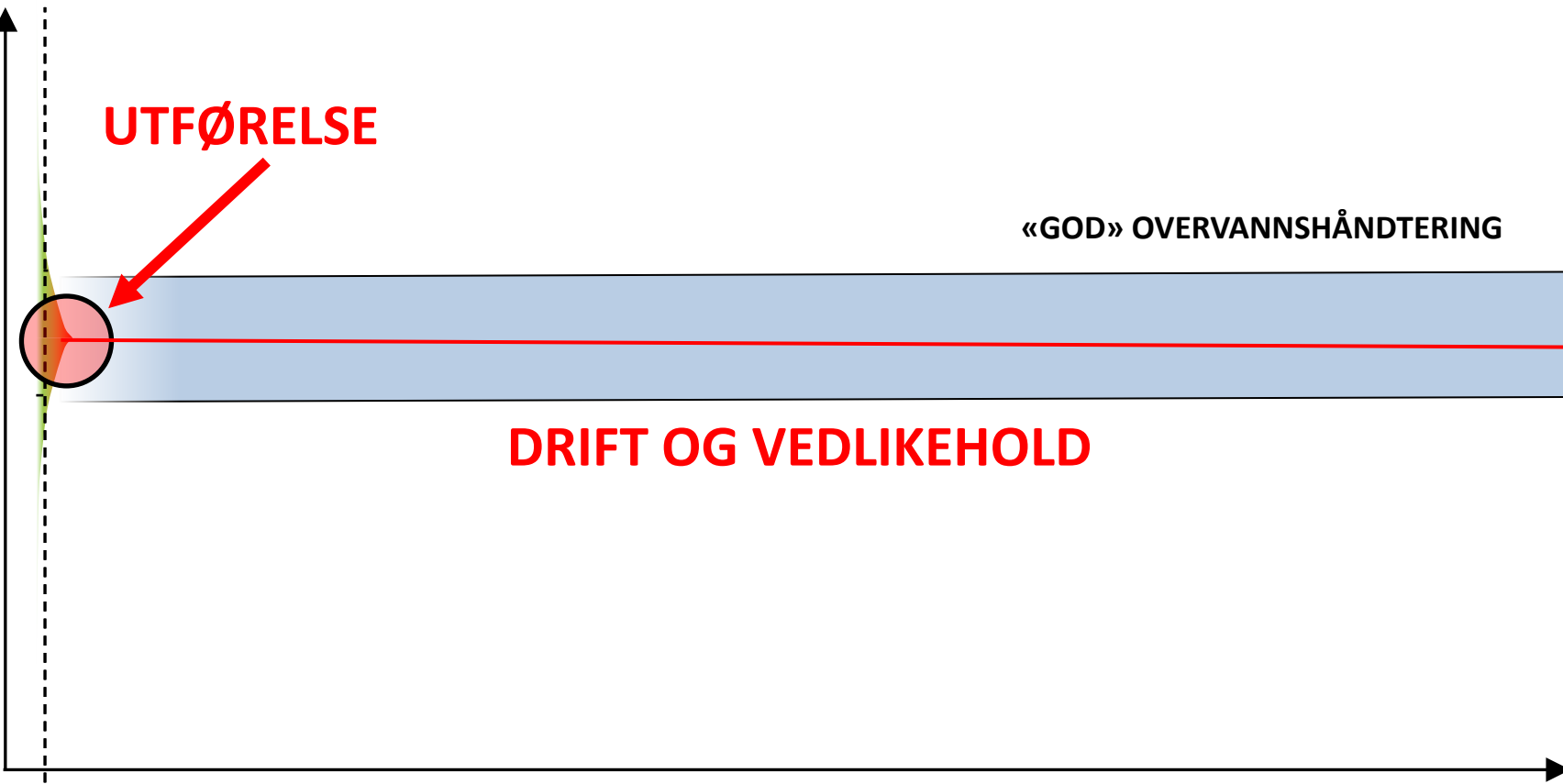
REGULERING

RAMMESØKNAD

SØKNAD OM IGANGSETTELSE

PROSJEKTFASE

HANDLINGSROM / ANTALL MULIGHETER

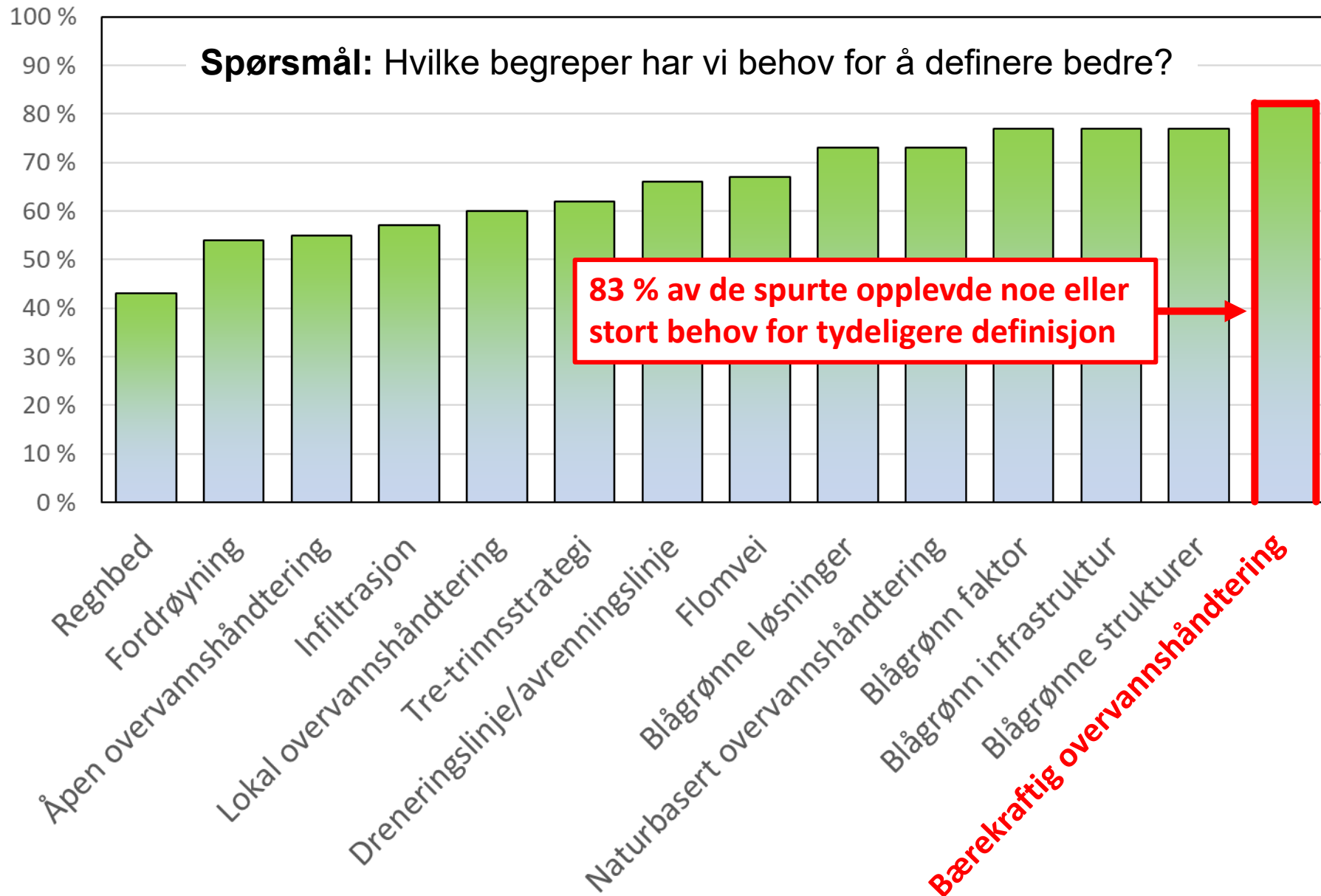
UTFØRELSE

«GOD» OVERVANNSHÅNTERING

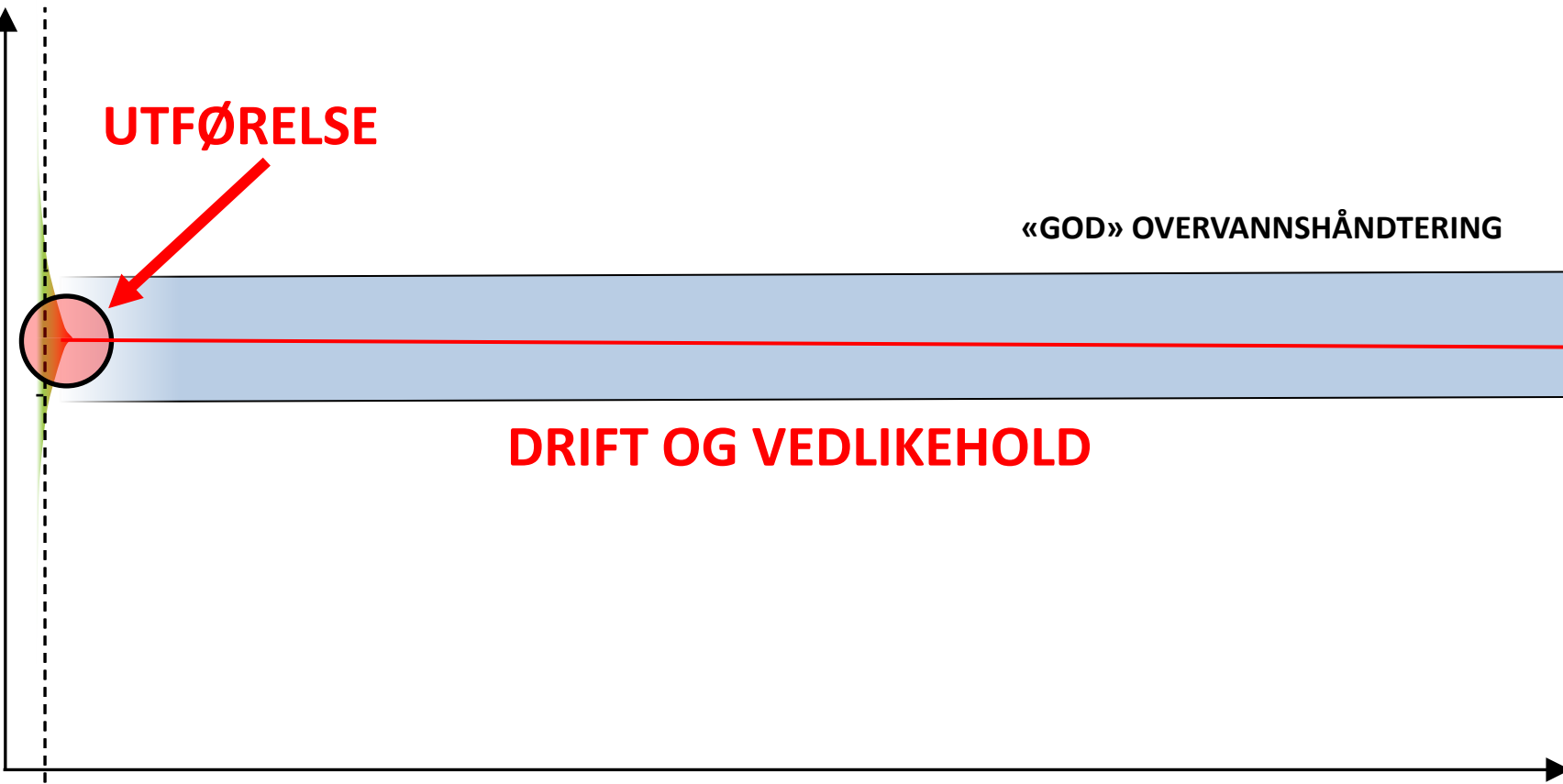
DRIFT OG VEDLIKEHOLD

DET «BÆREKRAFTIGE» TILTAKETS LEVETID

Hva er bærekraftig overvannshåndtering?

HANDLINGSROM / ANTALL MULIGHETER

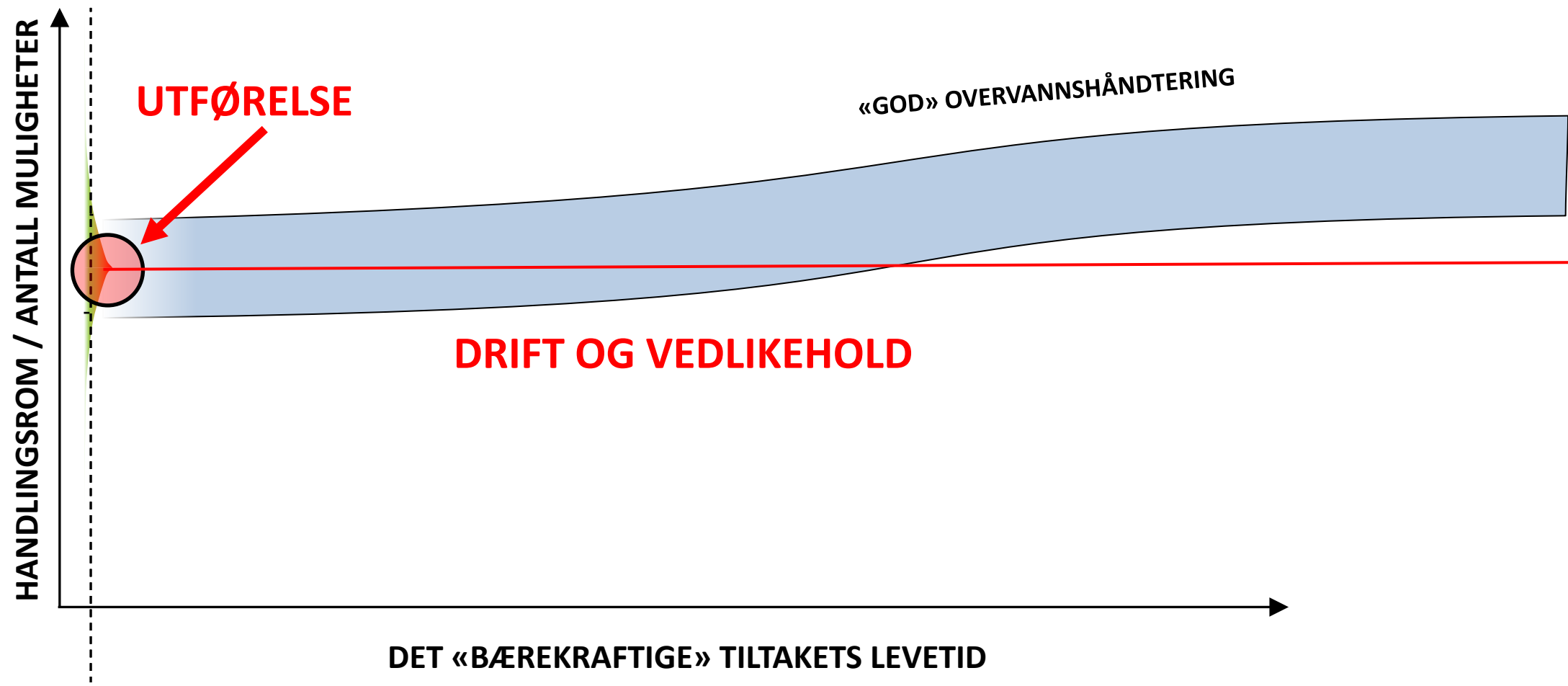

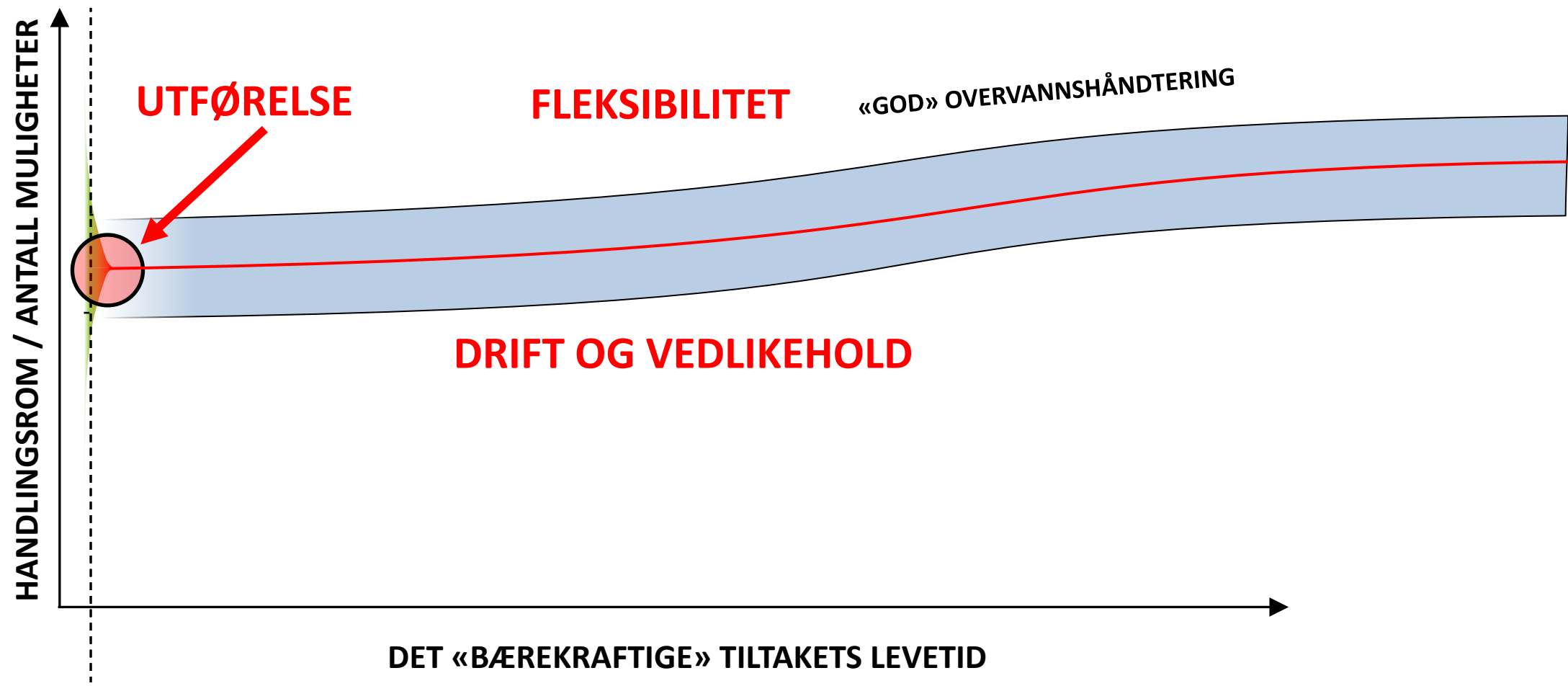
UTFØRELSE

«GOD» OVERVANNSHÅNTERING

DRIFT OG VEDLIKEHOLD

DET «BÆREKRAFTIGE» TILTAKETS LEVETID

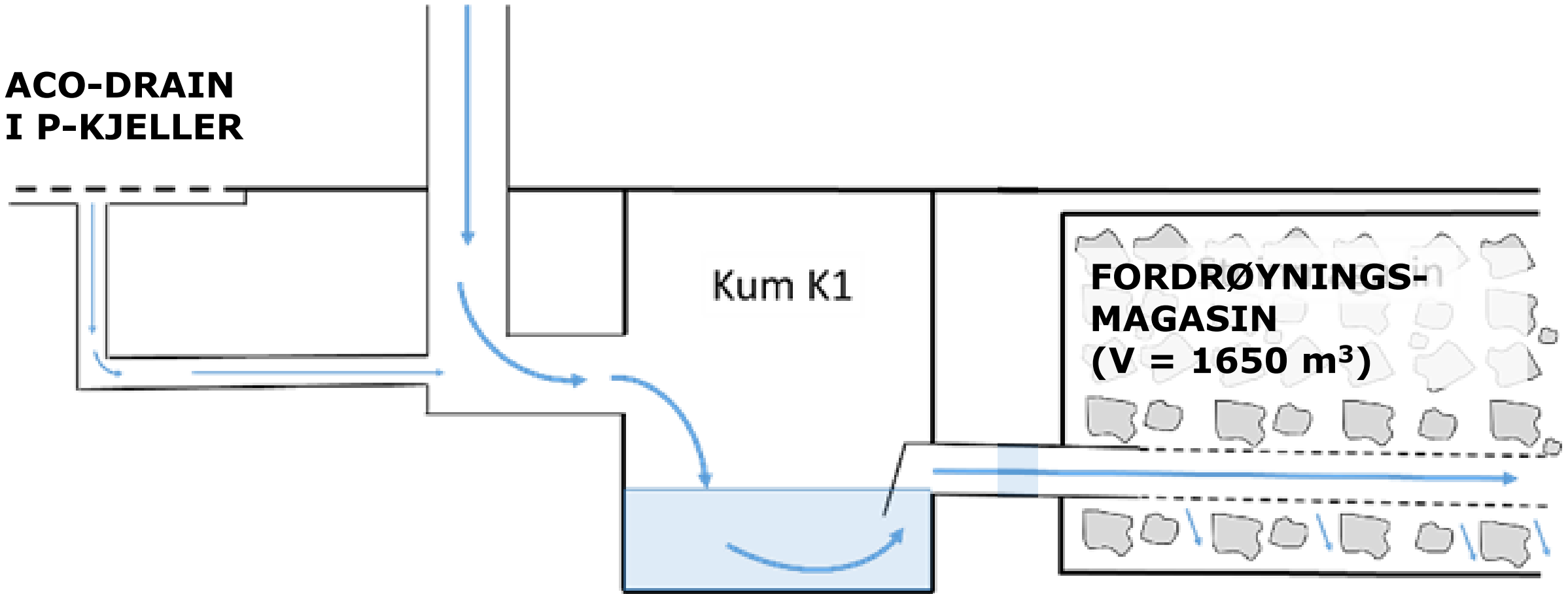

TAKVANN (A = 5000 m²)

**ACO-DRAIN
I P-KJELLER**

Kum K1

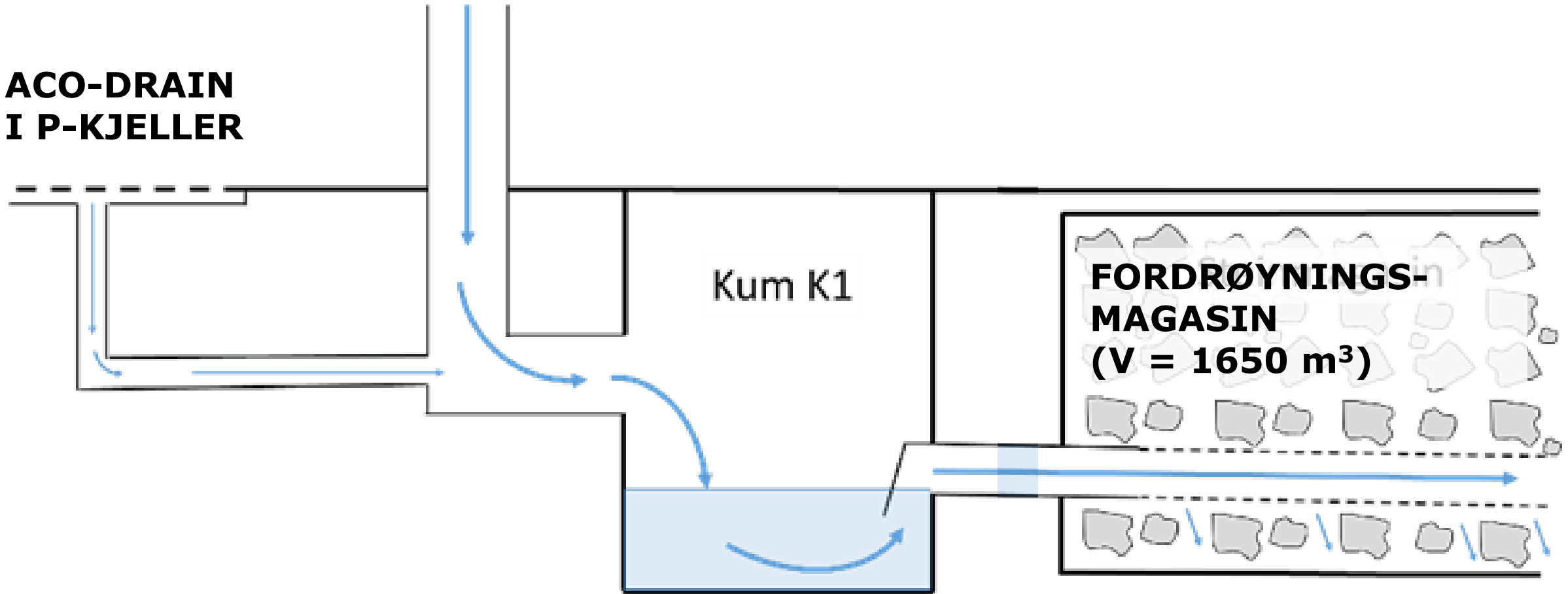
**FORDRØYNINGSMAGASIN
(V = 1650 m³)**

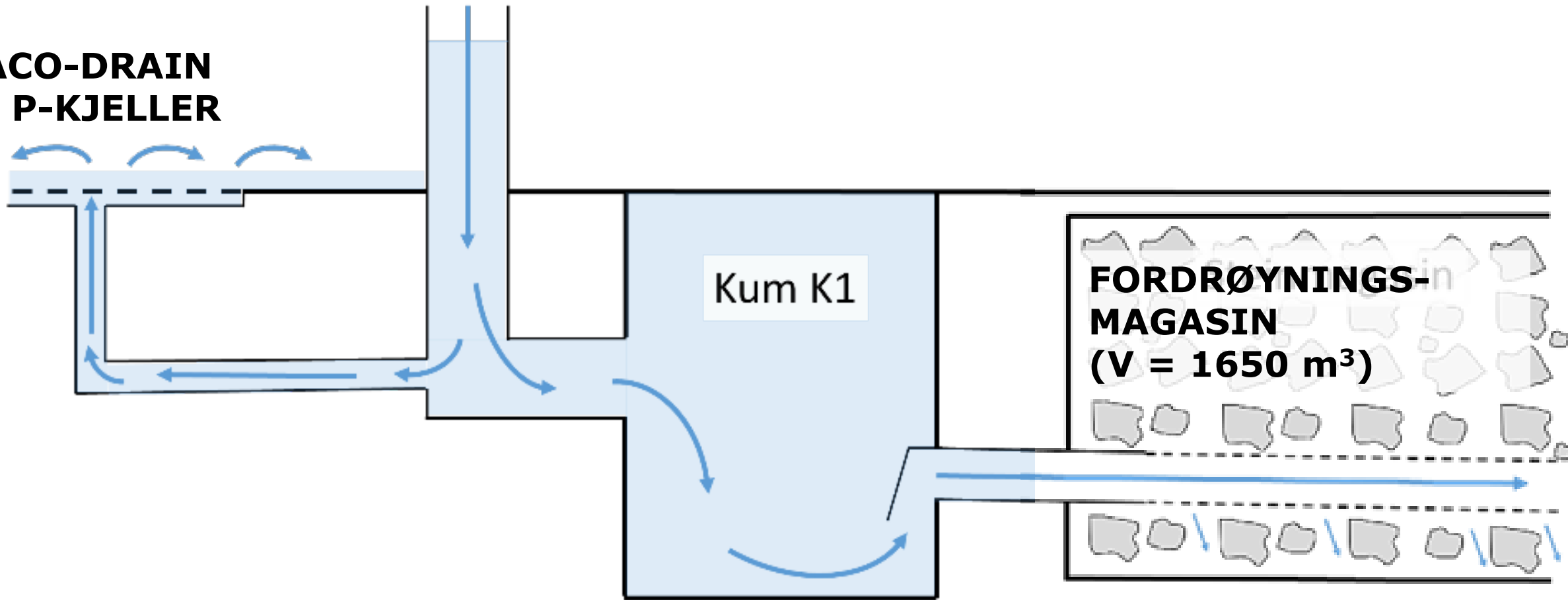
TAKVANN (A = 5000 m²)

**ACO-DRAIN
I P-KJELLER**

TAKVANN (A = 5000 m²)

**ACO-DRAIN
I P-KJELLER**

Kum K1

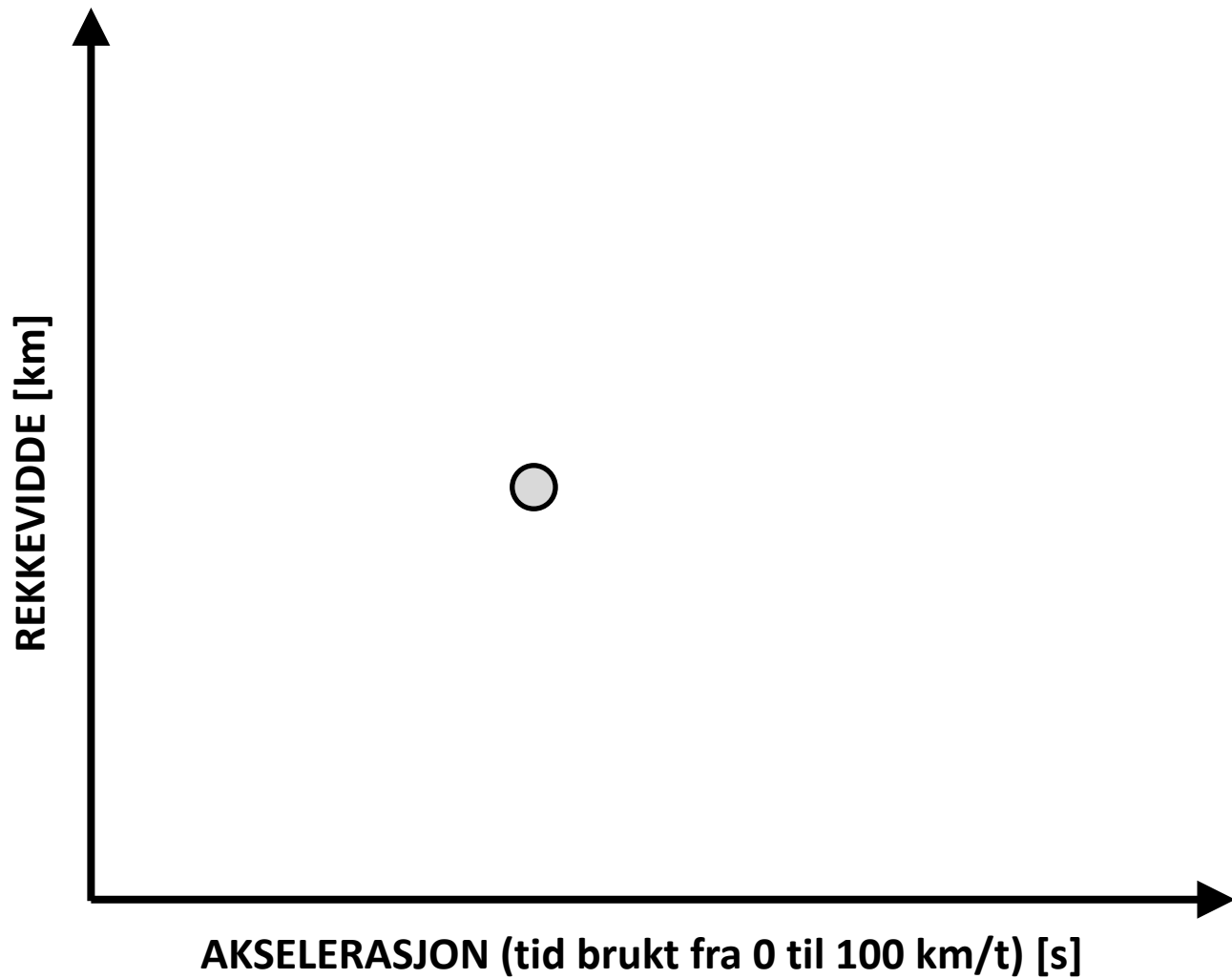
**FORDRØYNINGS-
MAGASIN**
(V = 1650 m³)

Multiobjektiv optimalisering av EL-bil?

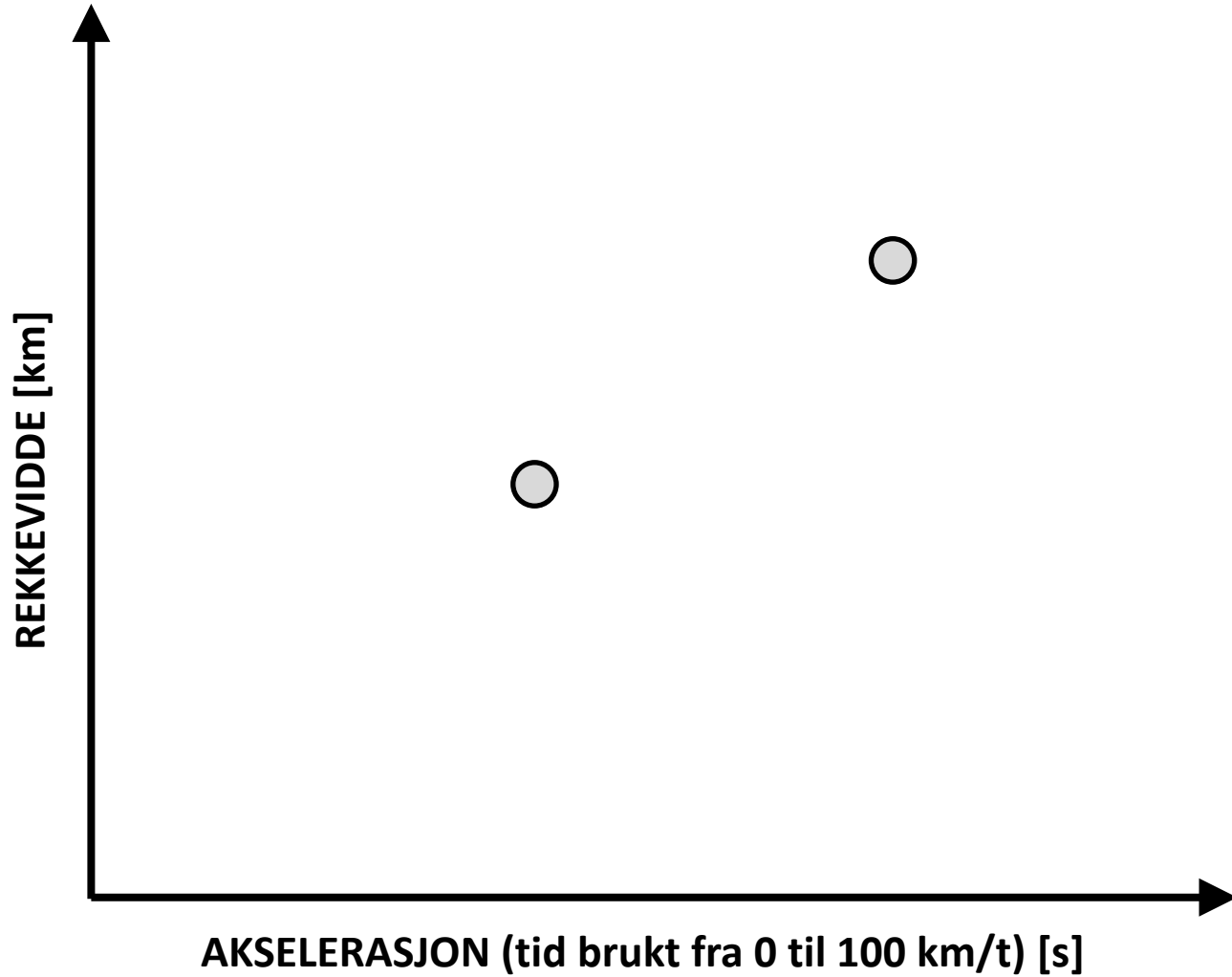

Multiobjektiv optimalisering av EL-bil?

TESLA MODEL Y

Multiobjektiv optimalisering av EL-bil?

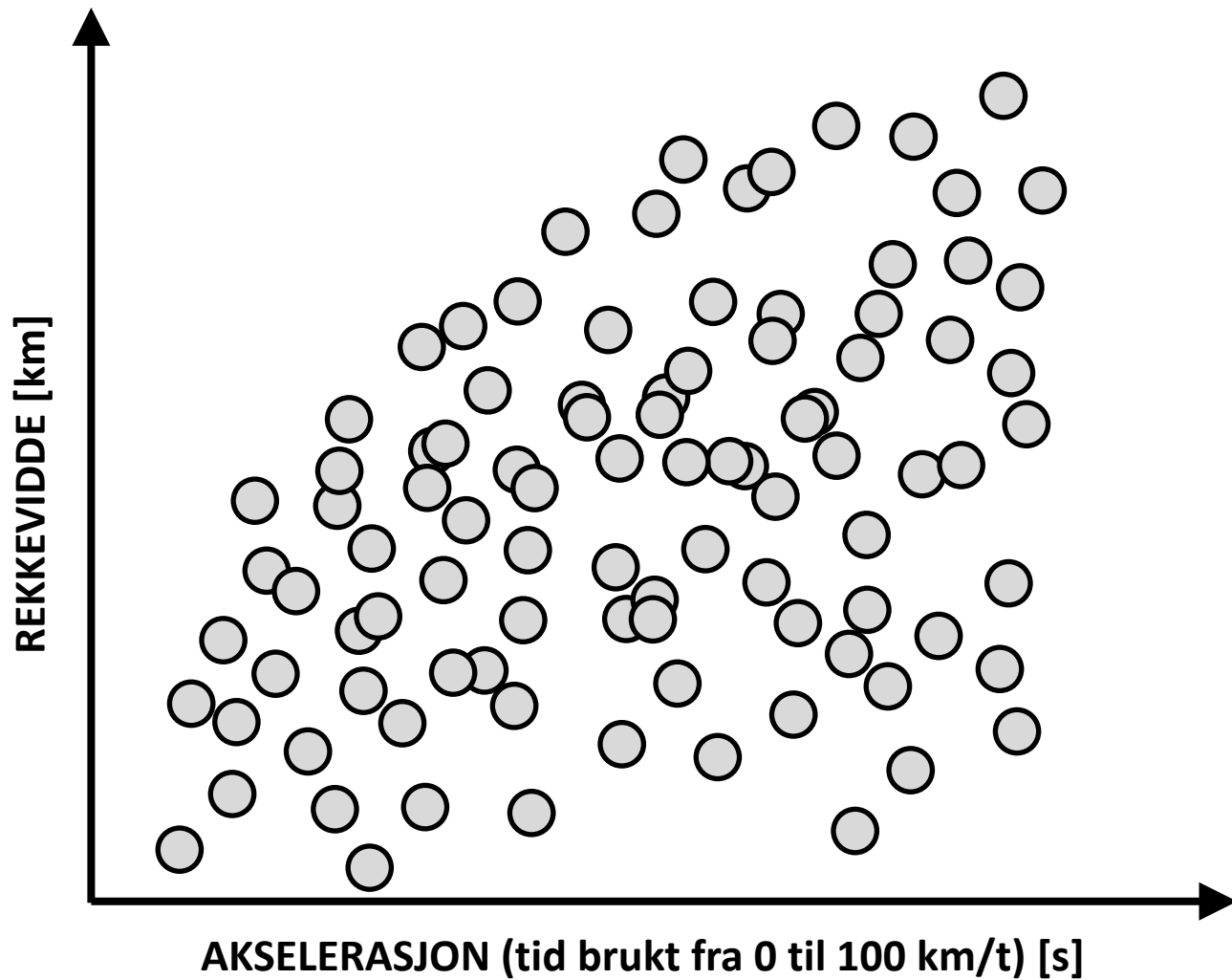
TESLA MODEL Y

NISSAN LEAF

Multiobjektiv optimalisering av EL-bil?

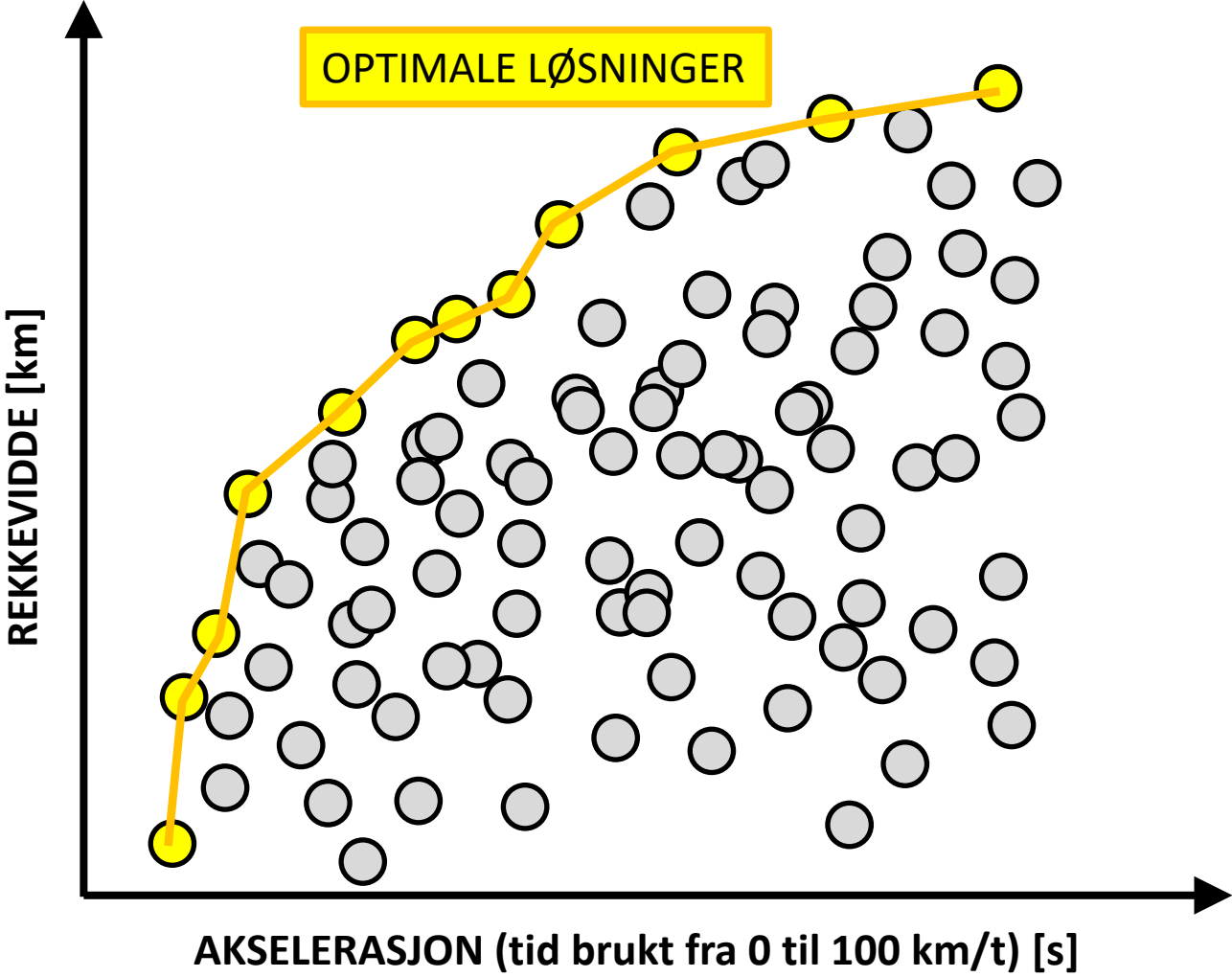

TESLA MODEL Y

NISSAN LEAF

Multiobjektiv optimalisering av EL-bil?

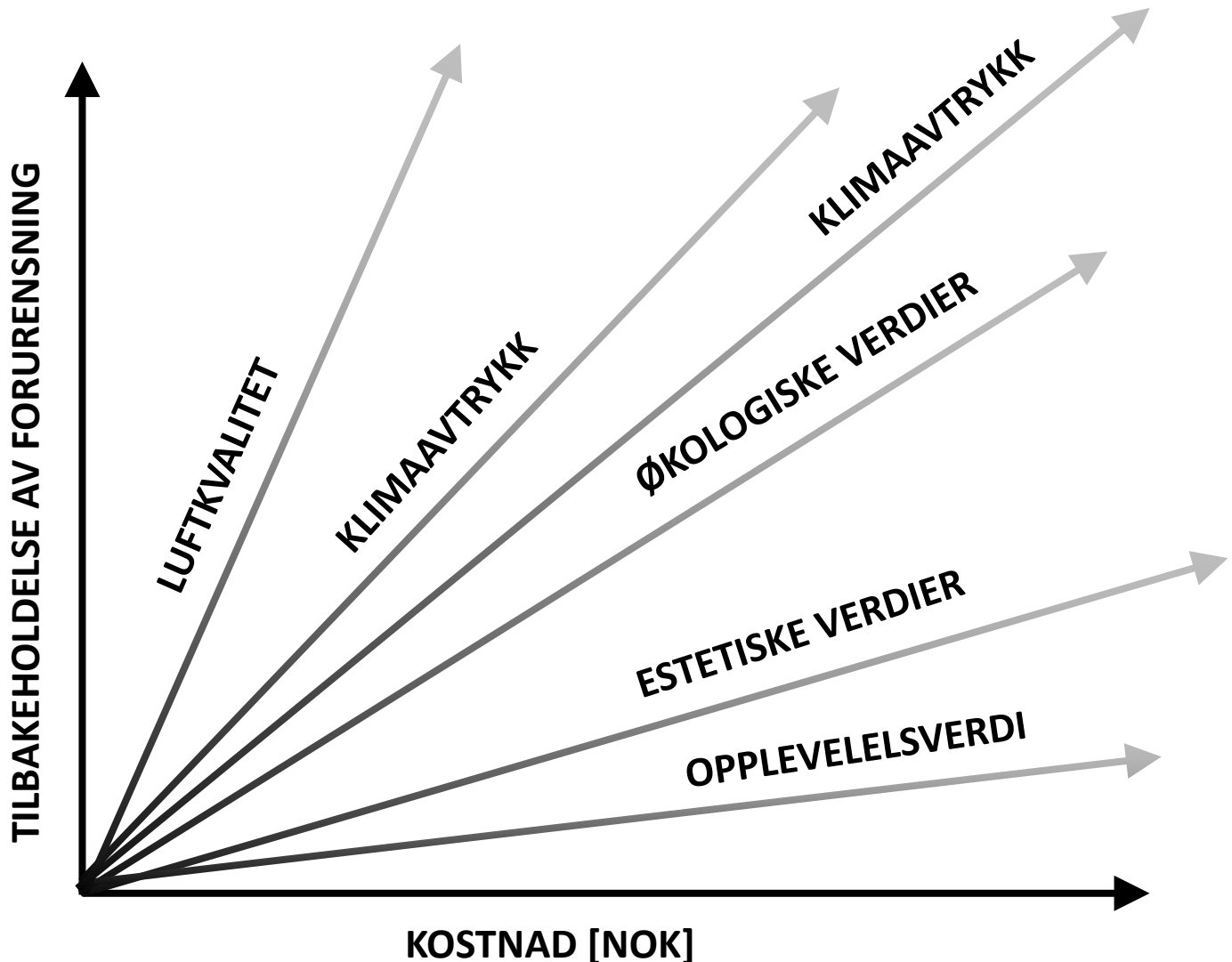

TESLA MODEL Y

NISSAN LEAF

Multiobjektiv optimalisering av naturbaserte løsninger?

Jeg er overvann

***Jeg er ikke et vassdrag - jeg er ingen bekk
Når regnet har sluttet så er jeg vekk
Bort til et sluk og ned til et rør
Eller infiltrert lokalt – slik jeg fortrinnsvis bør***

Jeg er overvann

***Jeg har ingen årsikker vannføring
Men jeg samler opp møkk fra all bilkjøring
Tungmetaller, mikroplast, søppel og salt
Prekært det som har størst løselighet, men jeg samler alt***

Jeg er overvann

***Jeg vil øke i mengder og frekvenser
Og jeg akter vil ikke å forholde meg til eiendomsgrenser
Så når regnet har bøttet ned en god stund
Må du påregne mitt løp over din grunn***

Jeg er overvann

***I dagens by så trist og grå
Men jeg kan jeg farge byen grønn og blå
Bare gi meg litt plass - det er kun det som teller
Og samtidig slipper jeg å fylle opp fru Hansens kjeller***

Jeg er overvann

***Jeg er flyktig av natur
Dog i planfase er jeg kun en bakgrunnsfigur
Men mange følger meg når det blir skade på bygg
Eksempelvis - Gjensidige, IF, Sparebank 1 og Trygg***